

Planinski vestnik 9

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1985

9

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

vsebina

dr. Miha Potočnik	Poslavljam se od Tincta Orla	385
dr. Matjaž Kmecl	Te saxa loquuntur, dragi Tine Orel	386
Erna Meško	Zaihteli so prleški griči ...	388
Božo Jordan	Fran Kocbek (26. 1. 1863—7. 8. 1930)	390
dr. Vladimir Škerlak	Planine kot jezikovno vprašanje, VI. del	392
dr. Lev Svetek	Na Triglavu med narodnoosvobodilnim bojem	394
Milan Vošank	Maratoni	399
Janez Dolenc	Vihar nad Škrbino	402
Matjaž Čuk	Na samotnih poteh	404
N. Ž.	Izlet na Đerovico in peš domov	409
Bojan Jevševar	Planinci so nam povedali: O orientaciji	410
Tomaž Vrhovec	Podrta gora	412
Janez Štornik, Miran Kodrin	Imena smeri v koroških stenah	413
Nada Kostanjevic	Sto družin in ena rejnica	417
Zvone Korenčan	Zadnja pot	419
	Društvene novice	420
	Iz planinske literature	425
	Razgled po svetu	427
	Na kratko ...	429

Naslovna stran:

Tone Škarja: Zeleniške špice

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Segula, Franci Savenc, Franc Vogelšek, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišaje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

POSLAVLJAMO SE OD TINETA ORLA

(roj. 9. 2. 1913)

od našega dolgoletnega prijatelja, planinskega tovariša in nadvse marljivega planinskega odbornika, trideset let urednika Planinskega vestnika, neumornega sodelavca in kulturnega ustvarjalca. Moja »opomba« se seveda nanaša samo na Tineta — planinca; — o Tinetu, družbenem in turističnem delavcu, pedagogu, profesorju, ravnatelju, soustvarjalcu celjskega gledališča itd. bodo govorili in pisali drugi, bolj poklicani.

»Z vsakim rojstvom je mene več, z vsako smrtjo je mene manj,« je zapisal pisatelj, ki je razmišljal o poslednjih rečeh. Mi se s to smrtjo nenehno prerekamo, pravdamo in jo obtožujemo, ko nam pobira najboljše in najdražje ljudi, čeprav kot ljudje narave prav dobro vemo, da te pravde nikoli ne moremo dobiti. »Grobovi tulijo« kar naprej. Tudi nas, tovariši, je s Tinetovo tragično smrtjo manj. Za njim ostaja široka vrzel in globoka brazda, ki jo je z nami skupaj oral več kot pol stoletja. Še od študentskih in mladostnih let, ko je za vedno vzljubil gore in njihovo čudežno moč in privlačnost, ko je kot plezalec spoznaval predvsem Trzinu bližnje Kamniške in potem iz Celja Savinjske stene in grebene in končno Julijce, je bil zapisan več kot pol stoletja slovenskemu planinstvu, ki mu je zvesto služil, najprej kot izletnik in turist, kmalu pa kot odbornik in predsednik Planinskega društva v Celju — ko je obnavljal v prvih povojnih

časih dom v Logarski dolini, kočo na Okrešlju, Korošici in na Mozirski planini — in nato dolgih in nadvse rodovitnih 30 let kot nadarjeni in neutrudni urednik Planinskega vestnika, ki sta ga z njegovo življenjsko družico Zoro suvereno in z neponovljivo natančnostjo in točnostjo izhajanja dvignila na nadpovprečno, lahko rečemo mednarodno višino. Dalj časa je bil urednik glasila Turistične zveze »Turističnega vestnika«. Bil je dolgoletni odbornik Planinske zveze Slovenije in je za svoje požrtvovalno, nesebično in kar fanatično planinsko delo dobil prav vsa častna priznanja in odlike, ki jih je lahko dala Planinska zveza Slovenije in Planinska zveza Jugoslavije. Dobil je ugledno Bloudkovo nagrado za — da tako rečem — »svoj« Planinski vestnik — pa tudi osebno je bil Bloudkov častni nagrajenec. Priznanja je dobil z uglednimi državnimi odlikovanji za zasluge za narod in za svoje družbeno delo in udejstvovanje. Poznali pa so ga tudi širom po svetu, saj je Vestnik izmenjeval s številnimi planinskimi in alpinističnimi publikacijami širom po Evropi, pa tudi prek oceanov. Njegovi »razgledi po svetu« v Vestniku bodo vedno pričali o bogatem, širokem znanju tujih jezikov in poznavanju tuje planinske literature in planinskih dogodkov po svetu. V marčni številki Vestnika 1983 je Marjan Oblak s priložnostnim zapisom počastil Tinetovo sedemdesetletnico, Tinetov uredniški naslednik Marijan Krišelj pa v prvi številki letnika 1985.

Planinstvo v Sloveniji nikoli ni bilo — in naj nikoli tudi ne bo — samo telesna kultura, šport ali samo rekreacija, kakor sodobniki sedaj temu pravijo. Planinstvo v Sloveniji je bilo vedno sestavni del slovenske narodne kulture, vedno stvar našega srca in naše pameti. To je važno poudariti prav v današnjem času, ko mnoge silnice in vzmeti rinejo človeštvo tudi v športu v napadalnost, trgovanje, brezumno strastno in človeka nevredno navijaštvo in razgrajništvo, pa tudi profesionalno zaslužkarstvo. Planinstvo pri nas — vsaj v prevladujoči obliki in številu — je bilo v pristnem doživljanju narave in povezovanju z njo, vedno zadeva srčne kulture in plemenitenja duha.

Tine je bil eden od žlahtnih oznanjevalcev takega planinstva in ne enkrat se je pri tem skliceval tudi na Zoisovo »akademijo operosorum« in na Rousseaujev žlahtni klic »nazaj k naravi«.

Na Planinski zvezi imamo na pobudo prof. Vilka Mazija že nekaj let »Tinetov sklad«. Tinetovo slovo je prilika, da ga oživimo in trajno ohranjamo in napolnjujemo. Tako bomo še naprej gojili Tinetov spomin in njegovo delo.

V gradivu za bodoči »Osrednji slovenski planinski muzej«, ki ga že dolga leta snujemo in zbiramo, sta dva velika zaboja, ki smo jima dali začasno ime »Tinetov koš«. Tam so številna pisanja, listine, dokumenti, prepisi pisem — gradivo, ki po vsebini in obsegu priča o nenadkriljivi marljivosti tega neponovljivega urednika.

Tine je bil mentor in potrpežljivi svetovalec številnim planinskim piscem in člankarjem. Vzpodbujal in vodil je — saj je bil tudi odličen pedagog in slavist — mnoga sposobna peresa. Ob njegovi pomoči sta v Vestniku začela svojo pisateljsko pot na primer Tone Svetina in Matjaž Kmecl, da od številnih sodelavcev in sotrudnikov P. V. omenim samo dva.

Ciril Kosmač je zapisal: »Kako strašno mora biti, kadar je treba umreti... Saj nemara smrt ni tako strašna, toda strašna mora biti zavest, da boš zaprl oči in da ne boš nikdar več videl teh njiv in teh kozolcev, teh sinje zelenih rek, teh poraščenih pobočij, teh belih gora, tega odprtega neba in teh rožnatih oblakov, teh plemenitih okrvavljenih nebesnih konj, ki zdaj na prostrani modrini slavijo svoje zmagooslavje.«

Nihče pravzaprav ne ve, kako v samoti umirajo planinski orli in kakšna je njihova zadnja stiska. Tudi za Tinetovo ne vemo. Priča ji je bilo samo Kvarnersko morje, ki ga je Tine dolga leta užival, spoštoval in na njem dopustoval, prav tako kot svoje gore.

In še osebna, prijateljska pripomba in zahvala:

Poznala sva se že iz predvojnih študentovskih in plezalskih let. Po vojni sva se srečala in sodelovala v Planinski zvezi Slovenije, ko sem bil dolga leta še načelnik Komisije za GRS in potem še 14 let predsednik Zveze. Malo kdo ve, da je Tine sestavil in vestno vodil osebna voščila, na stotine pisem, ki smo jih pošiljali zaslužnim planinskim jubilarom. Za mojo plezalsko knjigo »Srečanja z gorami« je vestno zbral v Planinskem vestniku raztresene članke, jih uredil in me spodbudil, da sem jim pripisal še nekaj novih prispevkov. Seveda pa me je predvsem vezal na Vestnik.

Lepo, tolažilno in vzpodbudno je, če tudi ob taki žalostni priliki lahko rečemo in ugotovimo:

Umrli je dober, pošten in delaven človek — pokončen in zaveden Slovenec, ki ni živel samo zase, temveč je vse, kar je delal, delil z drugimi in delal tudi za druge! Tak je bil naš Tine, naš planinski Orel!

dr. Miha Potočnik

27. 6. 1985

TE SAXA LOQUUNTUR, DRAGI TINE OREL!

Dragi spoštovalci in bližnjiki Tineta Orla, tudi jaz bi vas rad ogovoril k spomину na našega nepozabnega prijatelja, ki je tako nenavadno in nesrečno preminil. Nepričakovano se je oglasil klicu usode in odpotoval v južne predele otoka, v neznane zemlje, v samoto, ki dokončno vabi, čez trnjevo goro, ki je tudi v najbolj vročem in sijočem poletnem soncu prej mračni Sion kot sončni Triglav, in se sredi najčistejše mediteranske svetlobe potopil v večno in nepojasljivo skrivnost.

Za njim ostaja poslej spomin. Ta pa je blag in lep.

Bil je profesor, dolga leta ravnatelj celjske gimnazije, direktor in delavec v zavodu za šolstvo, delal je v republiških upravnih organih, predaval na pedagoški akademiji, bil legendarnih skoraj trideset let ljubeznivi in spodbujevalni urednik Planinskega vestnika, toda vse to kljub velikanski zaslužnosti nam vsem, ki smo ga zbliza poznali, ostaja nekako ob robu spomina, prestrto z njegovo izjemno človeško odprtostjo, nenarejeno pozornostjo, toplino in moralno, ki je koreninila v njem. — Bil je nenavadno razgledan, duhovit, načitan, jezikovno subtilen in ustvarjalen, navdušujoč in očetovsko vodeč, iz redkega lesa narejen; bil je kulturni referent slovenskih gora v najlepšem pomenu te grde besede, svetovljanski Slovenec — globoko in trajno pa je prenašal v sebi tudi značilno in vznemirjeno bolečino nad majhnostjo, ki si jo kot samoponiževanje, samozmikanje, bežanje iz sebe pogosto sami sebi nalagamo; eden tistih mož, ki jim je Prešeren v razboljeni misli na Matija Čopa zapisal verze:

Mnemózina, umetnosti dojlila,
do domovine ti je ogenj vžgala,
da bi dajal, delil ji od obilja.

— To vse je res in ostaja trajno zapisano v slovenskem zgodovinskem spominu. Nam, ki smo tu, pa se je del njegovega duhovnega in siceršnjega življenja natočil predvsem z živo neposrednostjo. Ta nas spremlja in ta nas zdajle družijo v družinsko zbranost, v družino prijateljev izpod najlepših macesnov našega življenja, med katerimi smrt ne

velja nič. V zlati in srebrni svetlobi ima vsakdo izmed nas shranjeno še kakšno posebno lepo podobo njegovega človeškega obraza. — Jaz sem svojo že njegadni zapisal, spremlja me blizu štirideset let kot nekaj, kar je pripravljeno vsak hip, tudi ko je najbolj hudo, priklicati pomirjevalen nasmešek, privabiti hvalnico življenju, potrditi misel, da nam je dobro celo bolj, kot zaslužimo. Zdaj se navajam; samega sebe:

»Zmeraj, kadar sem tam, vržem pogled na curljajoči Palnikov slapič. Zmeraj zaradi tega, ker me spomni enega najbolj nenavadnih in ljubih izletov: v šesti gimnaziji me je tam nekje okoli 1950. moj takratni ravnatelj Tine Orel, takoj ko smo se o polšestih zjutraj pricijazili s poltovornim vlakom v Celje, snel iz razreda in me povabil v Logarsko dolino: kot kakšnega posebnega in cenjenega gosta. Še živdan nisem bil tam, obenem pa sem bil vzgojen v učiteljski družini, tako da sem imel od malega naprej svet strah v kosteh pred »špricanjem« — najhujši greh! Pomencal sem za ta del ravnatelju Tinetu — vsi mlečnobradci in seveda še posebej najstnice smo občudovali njegovo razgledanost in duhovitost, imeli smo ga za nedotakljivo, pa vseeno očetovsko avtoriteto — on pa mi je pomežiknil, se široko nasmejal in me že pod roko, pubertetno mozoljasto nesrečo, ki je bila sama sebi v napoto, vlekel v stari društveni avtobus, ki ga je navdušen planinec izdelal iz različnih odslužnosti, žic, deščic, letov in vijakov — nekakšna potujoča drvarnica; v tistih makadamskih časih je bil ponos in slava celjskega planinskega društva, pojem prevoznega razkošja in skoraj dekadentne modernosti. Odškripali smo potem s to leseno zanesljivostjo navzgor po dolini, se spotoma nekajkrat zaustavili pri različnih planinskih poštenjakih, tam srebali prav moške čaje, nekakšna žganja s čaji, da se mi je kmalu vse sukalo podolgem in počez, možje pa so živahnih besedi naklepali vsakršne velike in majhne načrte za planinske »investicije« in gradnje. Potem smo se sredi nadaljevanja tistega docela nenavadnega dne le privrtoglavili v Logarsko. Bil je poznopomladanski dan, z vseh sten so me vsipali slapovi in plaziči, da se je delala sladka muzika za gorniška ušesa. Na tovarnjak je bilo treba naložiti pripravljeno hloidiče za bogve kam; možje planinci so malo pohorukali in že je bilo narejeno. Glava se je tačas malo unesla in ravnatelj me je popeljal gor v Palnik. Tam je skakal s kamna na kamen kot navit, da so mi šli lasje pokonci, vrtoglavica se mi je spet oglašala — kamni so bili gladki, spolzki in le malo bi bilo treba, pa bi celjski ravnatelj padel dol, gimnazija bi ostala brez njega, kajti do dol je le bilo precej globoko in spodaj sploh ni kazalo, da bi bile pripravljene blazine ali kaj takega. Vmes mi je s svojim prepričljivim, zaupljivim, prijaznim načinom — kdo od slovenskih planincev naših rodov ga ne pozna? — pripovedoval vse mogoče o hribih naokrog, o brezpotnih pohajkovanjih, o slasteh, ki jih gore človeku dajejo tudi s samoto (kar se mi je potem ničkolikokrat potrdilo). Govoril je kot enak enakemu; polodraščeni možak poldoraščenu pokrovu in zaupljivcu, da sem bil od tolikšne časti in nekakšne posebne poezije čisto premaknjen in sem potem o prvi priložnosti, na vso silo, bos, ker sem bil brez čevljev, odšel tja gor, kjer je vse to blizu, na Ojstrico, Planjavo, Turško goro, Brano.

Zato zmeraj zdaj, kadar sem kje blizu, obiščem še Palnik. Na mojega dragega ravnatelja me spominja.«

Ne samo vse slovensko planinstvo, šolstvo, slovenščina s svojo kulturo, tudi sam sem mu ostal kasneje dolžan še premnogotero zahvalo, toda ta najzgodnejša ostaja vendarle najgloblja. Moral sem jo imenovati in ponoviti z besedo tudi zdajle, saj smo sami iz družine in si lahko povemo, tudi kaj bolj zasebnega in skritega.

Obenem pa se mi že vse te dni slovesno oglašajo misli, s kakšno čisto, jasno in dosledno domiselnostjo ga je, mojega in našega prijatelja, smrt napotila k sebi. Kot da pojde samo na eno izmed nepreštevnihih duhovnih in telesnih poti, kakor jih je nemirno in iščoče hodil vse življenje. Ko jim je dosegel cilj, se je spet vračal in začel nove. Kar naprej. Zdaj je bil preprosto povabljen še na to, navzgor čez hrib, ki mu otočani po starem rečejo Kalvarija. Onstran se odprejo južne širjave, ki v prosojnih meglicah skrivajo celo dotikanje neba in morja, tako da jim ni videti konca, zato tudi cilja ne. Skrivnostna terra incognita. Človeško življenje se tam, po dolgi in težavni poti, enostavno raztopi v tisti pandemonični svetlobi. Kar je telesnega, obleži med kamni, in potem o tebi govorijo kamni — te saxa loquuntur.

Pri Kafki beremo: »Ukazal sem privesti konja. Služabnik me ni razumel. Sam sem šel v hlev, osedal konja in ga zajezdil. V daljavi sem zaslišal trobiti trobento. Vprašal sem ga, kaj naj to pomeni. Nič ni vedel in nič ni slišal. Pri vratih me je zadržal in vprašal: Kam jezdiš, gospod? Ne vem, sem rekel, samo proč od tod, samo tako bom lahko dosegel svoj cilj. — Torej poznaš svoj cilj? je vprašal. — Da, sem odvrnil, saj sem ti rekel, proč-od-tod je moj cilj. — Nič hrane nimaš s seboj, je rekel. — Ne rabim je, sem odgovoril, potovanje je tako, da se bom izstradal, če spotoma nič ne dobim. Nobeno brašno me ne reši. Saj je k sreči resnično neskončno potovanje.«

Takšno je bilo življenjsko in tudi zadnje potovanje Tineta Orla. Tako nam je vsem potovati in vso pot bomo nosili tudi spomin nanj s seboj.

dr. Matjaž Kmecl

ZAIHTELI SO PRLEŠKI GRIČI...

(prof. Tinetu Orlu v spomin)

Pred leti mi je pisal glavni urednik PV: »Že dolgo se v PV niste oglasili s kakšnim daljšim sporočilom z gričkov, ki se tako očarljivo ozirajo v panonske ravnine. Prav tako in še bolj so dragoceni kot kranjski 'snežniki', da rabim Prešernovo besedo. Nikar ne odložite peresa, vsak Vaš griček je del naše domačije in domovine.« No — na to spodbudo se je rodil za PV moj »Senik« in prof. Tine Orel mi je pisal: »... lepo se zahvaljujem za 'Senik'. Užival sem, ko sem Vas bral in sem si rekel: na vsak način pridem k Vam v zlati jeseni, ki je že pred vrati.«

Vsi v naši hiši smo se tega sporočila razveselili. Po vinogradih je začelo biti živo in veselo, zato smo urednika povabili, naj pride na trgatve in sicer že dan prej, da ga bomo seznanili z našimi griči, v Ormožu pa bi si naj ogledal vinsko klet in pa novo sladkorno tovarno. Prof. Orel je predlog sprejel in marljiv in neutrudljiv, kakor je bil, je bil že ob deveti uri zjutraj v Lahoncih, spremljala pa ga je njegova zvesta piščka »Istra«. Obiska smo bili izredno veseli, žalostni pa, ko nam je povedal, da mora naslednji dan že odpotovati, ker mu je umrl sosed in mora na pogreb. Čas mu je bil torej skopo odmerjen in vsaka minuta dragocena. Zato smo na hitro pojužinali, potem pa se odpravili na odkrivanje »Amerike«. Ljubeznivo se mu je predstavila naša vinorodna dežela. Povsod gorice, gorice, ključaje in zidanice, starodavne preče (stiskalnice za grozdje in klopotci in palme in škorci. Na grebenu se ustavimo, da se nam oči napoje iskrivega razgleda potem pa krenemo do rojstne hiše pok. dramaturga Lojzeta Filipiča. Sestra Kristina je bila kar ganjena nad pozornim gostom in pripomnila, da je že štiri leta, odkar je Lujzek umrl pa ni bilo še nikogar od kulturnikov, ki bi prišel pogledat, kje se je ta bister, dober človek rodil. Čutila se je počaščeno, da se je prof. Tine Orel, ki je pokojnega dobro poznal in zelo cenil, potrudil na ta hribček. Ko smo odhajali, je grenko dejal: »Skoraj neverjetno, kako valovi časa danes tudi take bleščeče osebnosti, kot je bil Lojze Filipič, tako hitro prekrivajo.« Ja res, žalostno, a resnično.

Naglo smo se spustili v dolino in nadaljevali pot z avtom, da bi čim več obredli. Obiskali bi radi Jeruzalem, Svetinje, Kog, Vinski vrh, Pavlovski vrh in Hum. Vse ni šlo, a nazadnje smo se le malo dlje zadržali na Stanovščaku, od koder je čudovit razgled. Do koder seže oko, sami vinogradi. Stotine hektarjev zasajenih z zlahtno vinsko trto se razprostira po zelenih pobočjih, ki se ob tem času že prelivajo v tople jesenske barve. Razgled je okoli in okoli odprt. Proti jugu se mogočno razliva Drava, v ozadju se bile čez 600 m visoki Kalnik, desno vidimo Ivanjščico, Ravno goro, Strahinščico, Donačko goro, Haloze, Boč, Konjiško goro, levo od nje, čisto v ozadju, v nebo kipeče Savinjske Alpe. Na zahodu zeleno Pohorje, Koroške Alpe, Kozjak, pred njim Slovenske Gorice. Tik pred nami se dviga Litmerk. Slovenske Gorice so usedlina pradedavnega Panonskega morja, ki se je po ledeni dobi razlilo med Alpami in Karpati. Vsi vinorodni vrhovi še vedno kažejo valovanje težkih morskih vod, ki so to zemljo naplavile in v tej, od morja naplavljeni peščeni prsti, rodijo trte že od nekdaj izredna vina.

Pa še pogledimo proti vzhodu. Pozdravljajo nas bele cerkvice in topoli, po vrhah se blešče v zahajajočem soncu neštete hišice bivših viničarjev, za bregovi se razprostira desno Medjimurje, levo prostrano Prekmurje, na severu gričevje ob avstrijski meji, čisto v ozadju pa madžarska ravnina vse do Blatnega jezera. Sonce zahaja, treba bo na pot, vendar nas še zaustavita prijazna vinogradnika Ciril in Vlasta, ki tukaj domujeta in nas, zvesta prleški gostoljubnosti, postrežeta z domačim prigrizkom in izvrstno kapljico, kar se nam je po dolgem potovanju res že prileglo.

Sonce je že davno zašlo in luči so se prižigale, ko smo vstopili v domačo kuhinjo. Po večerji sta prof. Tine Orel in sin Ciril še pozno v noč izmenjavala misli, ki se predejo med dobrimi ljudmi, ki ne poznajo stanovske razlike. Glavna tema pa je seveda bila narava, predvsem gore. Bil je bogat dan...

Drugo jutro, navsezgodaj, je naš gost šel na sprehod po svetu v bližini našega doma, potem pa smo se poslovili. Zvesta Istra se je z otožnimi očmi ozirala iz avtomobila, kot da bi žalovala za prostostjo. Tako je minil ta težko pričakovani obisk.

Čez nekaj časa nam je pisal prof. Tine Orel:

»K obisku pri Vas se v mislih pogosto vračam. Najprej moram zmoliti 'grevengo', ker sem za nekaj časa obmolnil. 'Roke so mi dol padle,' bi rekel s Prežihom, ko piše, da sekira poje drvarju tam do 65., 70. leta. No, in tam nekje sem tudi jaz. Nekaj časa nisem mogel videti peresa, kaj šele v roke vzeti. Sicer ni bilo nič posebnega, obšla me je le misel, da moram glede uredniškega dela za PV nekaj storiti — po pameti in po srcu. Nenadoma sem vse skupaj občutil kot breme, videl sem vsa tri desetletja kot

en sam dan in obšla me je misel, da moram nekaj spremeniti. Čas je, da pride v vodstvo planinskega glasila mlajši človek z novimi vsebinskimi in oblikovnimi zamislimi. Vse skupaj me je potisnilo v nekakšno, trpno, pasivno stanje in mi za nekaj časa izbilo pero iz rok — tudi za korespondenco. Občutil sem nenadoma stisko, fizično in duševno; stvar, ki mi je trideset let pomenila le poklicno spremembo pri učiteljskem, ravnateljskem in inšpektorskem delu, se je spreobrnila v breme ali bolje v nekakšno bolečino. Zavedal sem se, da sem dolžan olajšati spremembo že zato, ker imam planinsko organizacijo rad od svojega 12. leta in ker vem, da pravočasna pomladitev lajša spremembo in omogoča nadaljevanje brez 'krčev'.

Seveda ne bi bilo prav, če ne bi zdaj, ko to pišem, izjavil, da sem v 30. letih pri tem delu tudi veliko lepega doživel in da sem se marsikaj naučil 'ob delu'. Brez tega dela bi se tega ne mogel, kajti teorije o redakciji ni, drži le eno, da jo moraš imeti stalno pred očmi, da 'dopusta' pri takem glasilu ni (v tem pogledu je enako delu z zemljo, s kmečkim delom doma in na agrarnih površinah).

Še to naj poudarim, da sem imel to srečo, da sem tako v Celju od letnika 1950 do 1963 in pozneje do konca v Ljubljani, imel zanesljivi in hitri tajniki in da sem sedaj, ko je to delo za menoj, obema hvaležen za tako dovršeno pomoč.

To pismo urednika po 30-letnem urejevanju tako kvalitetnega glasila kot je PV, sem navedla, ker čutim, da bo to njegovo pojasnilo zanimalo bralce PV, saj sta nam že samo črki T. O. jamčili, da se spleča prebrati, kar je nad njima napisanega. In ko se od njega, kot glavnega urednika PV poslavljamo, izrekamo prisrčno zahvalo za njegovo neutrudljivo in z ljubeznijo do planinstva prežeto delo, novemu uredniku pa želimo srečno roko in varen korak pri oranju novih brazd.

Naj končam s klenimi besedami velikega socialista dr. J. E. Kreka:

Zakon dela, svetu dan je.
Svet brez dela so le sanje.
Delo je človeku last,
delu slava, delu čast!

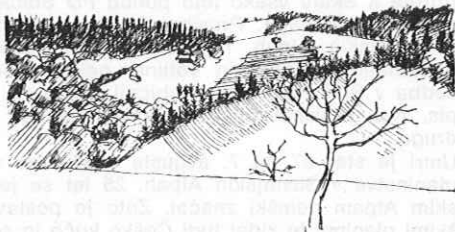
Lahonci, januar 1980, ob tridesetletnici urednikovanja PV

Erna Meško

Bilo je napisano a nikoli objavljeno, ker Orlova skromnost tega ne bi prenesla. Zdaj pa, ko si spoštovani in dragi Tine tako nepričakovano in tako kruto odšel od nas, mi dovolji, da zvesti bralci PV zvedo za Tvojo srčno stisko. — Odšel si, a mi te še vedno čakamo in ne moremo verjeti, da se ne vrneš nikoli več. Pa zakaj bi se vračal, saj sploh nisi odšel ... Živiš v gorah, živiš v zemlji, živiš na knjižnih policah, živiš na planinskih poteh in v šolskih klopeh, živiš in plezaš v domačih in tujih skalah, uživaš v naših milih gričih, se veselíš z otroci in pomenkuješ s starci, se poskušaš s koso in se Ti smilijo trave in sočustvuješ z ljudmi, ki jim krvave dlani, in delaš, in učiš in svetuješ, pri tem pa Ti iz oči žari ljubezen za vse kar je lepo, plemenito, dobro in si srečen ker osrečuješ.

Hvala Ti, dragi Tine, hvala za vse!

Pa pravijo, da Te ni, zato ihtijo naši griči in solze padajo na naša srca ...

FRAN KOCBEK (26. 1. 1863–7. 8. 1930)

BOŽO JORDAN

*Ti, ki si odkrival,
se zanje potil,
v njih stavbo ogromno
potomcem gradil,
vršaci savinjski
vrše ti z višin:
večen ti hranimo,
France, spomin!*

PV 1953/436)

Rodil se je 26. januarja 1863 v Ločkem vrhu pri Svetem Benediktu v Slovenskih Goricah. Osnovno šolo je obiskoval v Negovi, meščansko v Radgoni, učiteljske v Mariboru, maturiral je leta 1882. Kot podučitelj je služboval 7 let v Žalcu, nato poldrugo leto v Rečici ob Savinji kot učitelj, nato pa kot nadučitelj v Gornjem gradu od oktobra 1880 do upokojitve 31. decembra 1921. V Gornjem gradu je živel kot upokojenec do smrti.

V stanovski gimnaziji se je z Gradišnikom trudil za ustanovitev in razvoj Zaveze slovenskih učiteljskih društev in poročal o delovanju v »Učiteljskem tovarišu« in »Popotniku«. Med pedagoškimi nalogami je širil zanimanje za šolsko vrtnarstvo (Popotnik 1891–92), obširno poročal o njem in o prvem mednarodnem kongresu za šolsko higieno v Nürnbergu 1904 (Popotnik 1904–1906, Učiteljski tovariš 1904), pojasnil je načrt za sestavljanje krajevnih opisov, podal metodične opombe o risanju, kako je treba obravnavati »oko« na vseh stopnjah osnovne šole, obravnaval je tudi higieno in biološko metodo prirodopisnega pouka (Popotnik 1908).

Nabral je »Pregovore, prilike in reke« (1887) in jih z novimi zbirkami dopolnjeval. Sestavil je tudi bibliografski seznam važnejših člankov v Popotniku (1912), članek o nefritu (Kres 1885) in Črtice iz botanične zgodovine (Učit. tov. 1888), »Botanične liste z izletov po G. Savinjski dolini« (Popotnik 1888), botanične potopisne črtice (Popotnik 1889) v spomin stoletnice Scopolijske in še mnogo podobnega.

L. 1889 je z Žagarjem pisal botanično potopisne črtice v Popotniku, sodeloval je tudi v avstrijskem botaničnem časopisu (1885, 1888, 1890). Opisal je Gornji grad l. 1894 v Domu in svetu, ocenil Stegenškove »Cerkvene spomenike« v dekaniji Gornji grad (1904) in Seidlove »Kamniške ali Savinjske Alpe« (Popotnik 1909).

Leta 1893 je ustanovil Savinjsko podružnico Slovenskega planinskega društva v Mozirju in jo več let vodil, napisal Vodnik za Savinjske Alpe in najbližjo okolico (Celje 1894), Vodnik za Savinjske planine (Lj. 1903, založil A. Cvenkel v Št. Petru v Savinjski dolini), Dr. Johannes Frischau ob 70-letnici (Celje 1907) in Spomenico ob 30-letnici Savinjske podružnice SPD.

L. 1926 je v Celju izdal »Savinjske Alpe«, v katerih je uporabil svoje zbrano gradivo. Na Aškerčev predlog so imenovali kočo na Molički planini – »Kocbekovo«.

V letnih poročilih SPD 1893–1894 in v PV 1895 do 1912 je objavil dolgo vrsto člankov o planinskih kočah, novih poteh, podzemeljskih jamah, nesrečah v planinah, o občnih zbiorih planinskih podružnic, nekrologe planincev, pisal književna poročila, spomine itd. V vseh teh spisih je uporabil s trudom nabrano geografsko, turistično, zgodovinsko, prirodopisno in folkloristično gradivo. Objavljal je tudi članke drugih avtorjev. Uredil je koledar SPD za l. 1910 vse do l. 1914 in še leta 1921. Savinjska podružnica SPD mu je l. 1926 izdala Savinjske Alpe (Celje 1926, meni jih je pred leti poklonil za spomin prof. Jože Rotar). V tej knjigi je napisal marsikaj o zgodovini naših Alp in o naših planinskih izročilih. Govori o prvih raziskovalcih, predvsem o dr. Frischau in o Janezu Piskerniku, o sebi pa v poglavju »Moji planinski spomini«. V knjigi je nadalje opisal dotedanje plezalne ture v Savinjskih Alpah, Žagano peč, Škof v Matkovem kotu (sedaj priraja k Škafu vsako leto pohod PD Solčava), vse koče v poglavju Od koče do koče, opisal je Okrešelj, Presihajoči studenec pod Iglo, beležke o živalstvu in rastlinstvu v Savinjskih Alpah, napisal seznam planinskih rastlin v Savinjskih Alpah, poglavje Podzemeljske jame in votline, nekaj zgodovine gorogranskega okraja, Vojaška zasedba v Solčavi, Narodni običaji v Solčavi, Nekaj iz življenja gorjancev, Storijske, Krajepis, Nekaj hišnih imen iz gorogranskega okraja, Književnost v Savinjskih Alpah in drugo.

Umrli je star 67 let 7. avgusta 1930. Vse svoje moči je posvetil razvoju slovenskega planinstva v Savinjskih Alpah. 25 let se je boril z Nemci, ki so hoteli vtisniti Savinjskim Alpam nemški značaj. Zato je postavil tudi velik hotel v Logarski dolini. S češkimi planinci je zidal tudi Češko kočo in se 25 let zvesto trudil v Grintovcih, predvsem v Logarski dolini, da bi se nemške nakane nikjer ne uresničile. Oporo je imel v prof. dr. Frischau in znal je pridobivati kmečke ljudi. Vse to svoje delo je popisal v spo-

menici »Savinjske Alpe« (1929) in v poglavju »Moji planinski spomini«, oboje dva trdna dokumenta za rojstvo in rast slovenskega planinstva v Savinjskih Alpah.

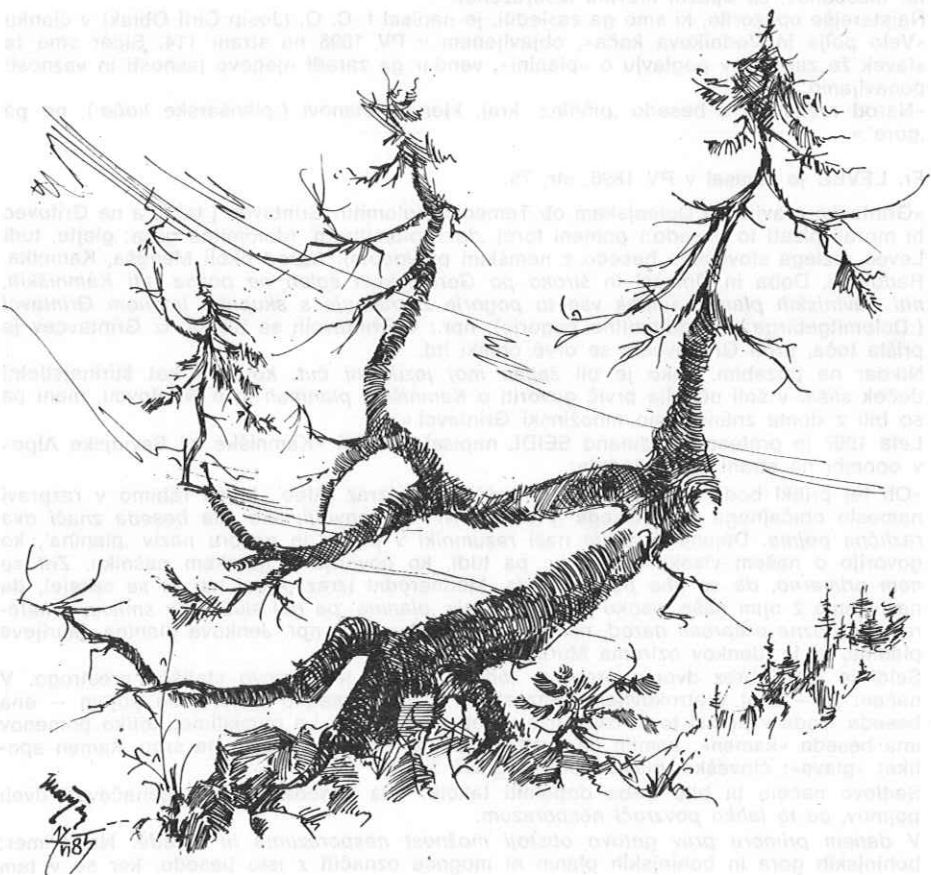
L. 1893 se je takoj pridružil slovenskemu planinskemu društvu in še isto leto ustanovil Savinjsko podružnico, ki jo je vodil do leta 1927, torej 35 let. Vodil je delo na poti skozi Turski žleb na Skuto, ob slapu Savinje na Okrešelj in na Kamniško sedlo, pot od Moličke planine na Ojstrico, staro pot čez Planjavo in Kamniško sedlo, pot na Brano, čez Konja itd. Postavil je Gorogransko in Lučko kočo, Frischaufov dom na Okrešlju, uredil svet okoli Piskernikovega zavetišča v Logarski dolini in pripravil pridobitev te postojanke z zadrugo Rinka. Na njegovo pobudo so postavili Češko kočo, pomagal pa je tudi pri zidavi Kamniške koče na Sedlu. Za vse to več kot obsežno delo je postal častni član SPD.

Vodil je tudi akcijo za cesto iz Luč pod Iglo do Solčave in nato še od Solčave v Logarsko. Sodeloval je pri naporih, da bi se zgradila cesta iz Luč na Volovljek in do Črne, sodeloval pa je tudi pri anketah in naporih, da bi zgradili železnico iz Kamnika v Gornjo Savinjsko dolino.

Bil je sotrudnik PV, napisal je 10 pomembnih člankov v letih 1895 do 1900 (po Štajerski Beli na Konja, Črtice iz Savinjskih dolin, Ob Frischaufovi 60-letnici, Logarjeva dolina 1900). Sodeloval je tudi v Narodnem koledarju z dvema člankoma o Savinjskih Alpah in napisal prvi Vodnik za Savinjske planine (1894) in nov vodnik »Savinjske planine«, pa še devet letnikov planinskega koledarja. Pomembna je brošura dr. Johann Frischauf ob 70-letnici, še bolj pa knjiga »Savinjske Alpe« 1926, ob 30-letnici Savinjske podružnice.

»Dovolj je spomina«, moramo reči v čast tega izjemno delovnega in uspešnega planinskega organizatorja, dopisnika PV, kronista, zgodovinarja slovenskega planinstva in prvega častnega načelnika Savinjske podružnice SPD.

Zapisano ob njegovi 55-letnici smrti.

PLANINE KOT JEZIKOVNO VPRAŠANJE,

VI. DEL

B. Prodor »planinstva«

Ime organizacije »Slovensko planinsko društvo« in glasila »Planinski vestnik« je učin-kovalo tako, da so ljudi, ki so hodili v gore, vedno bolj označevali z besedo »planinec«, njihovo dejavnost pa »planinstvo«. Izrazi »gorski šport«, »hribolazec«, »turist« in po-dobni, so bili vedno manj rabljeni. Tako je v slovenski miselnosti tudi ime »planinsko društvo« vedno bolj zgubljalo zvezo s sestavljenko »Alpenverein«, Slovenci so se na-vadili gledati na to organizacijo kot na združenje »planincev«, torej ljudi, ki uganjajo »planinstvo«. S tem se je označba »planinsko društvo« uskladilo z logiko slovenskega jezika, ker je v njej bil viden človek, vidno človekovo delovanje. »Planinec« je torej začel pomeniti isto kot hrvaški »planinar«.

Pod vplivom takega pojmovanja so sčasoma nastali novi izrazi in poimenovanja, tako »planinska založba«, »planinska matica«, »planinska karta«.

Posledica teh okoliščin je:

- a) predvsem nejasnost v izrazih;
- b) razlika med ljudskim govorom in govorom mestnega prebivalstva, socialno-kulturna diferenciacija.

C. Opozorila in svarila

Protislovja med govorom tistih Slovencev, ki so živeli na gorah in delali na planinah, ter meščanov, so opazili številni izobraženci.

Najstarejše opozorilo, ki smo ga zasledili, je napisal I. C. O. (Josip Ciril Oblak) v članku »Velo polje in Vodnikova koča«, objavljenem v PV 1896 na strani 114. Sicer smo ta stavek že zapisali v poglavju o »planini«, vendar ga zaradi njegove jasnosti in važnosti ponavljamo:

»Narod razumeva z besedo 'planina' kraj, kjer so stanovi (:planšarske kočice:), ne pa ,gore'«.

Fr. LEVEC je zapisal v PV 1896, str. 75:

»Grintavec pravijo na Dolenjskem ob Temenici dolomitu. Grintavec (:tako, a ne Gritovec bi morali pisati to besedo:) pomeni torej 'der Dolomitberg' (dolomitna gora; glejte, tudi Levec razlaga slovensko besedo z nemškim prevodom). *Narod* okoli Mengša, Kamnika, Radomlja, Doba in Domžal in široko po Gorenjskem sploh ne pozna niti Kamniških, niti Savinjskih planin, ampak vse to pogorje zaznamuje s skupnim imenom Grintavci (:Dolomitgebirge:) (= dolomitno pogorje), npr.: v Grintavcih se bliska, iz Grintavcev je prišla toča, proti Grintavcem se drvé oblaki itd.

Nikdar ne pozabim, kako je bil žaljen moj jezikovni čut, ko sem kot štirinajstletni deček slišal v šoli učitelja prvič govoriti o Kamniških planinah in o Grintovcu, meni pa so bili z doma znani samo množinski Grintavci.«

Leta 1907 je profesor Ferdinand SEIDL napisal v knjigi »Kamniške ali Savinjske Alpe« v opombi na strani 13 naslednje:

»Ob tej priliki bodi dovoljeno, da opravičim tuji izraz 'Alpe', ki ga rabimo v razpravi namesto običajnega slovenskega 'Planine'. Ni nam povolji, ako ista beseda znači dva različna pojma. Dejansko rabijo naši razumniki v pismu in govoru naziv 'planina', ko govorijo o našem visokem gorovju, pa tudi, ko govorijo o gorskem pašniku. Zdi se nam primerno, da se oba pojma ločita. Mednarodni izraz 'Alpe' naj bi se sprejel, da nazivljemo z njim naše visoko gorovje; naziv 'planina' pa naj služi le v smislu, v katerem ga pozna preprosti narod, namreč v gospodarskem, npr. Jenkova planina, Murijeva planina, to je: Jenkov oziroma Murijev pašnik.«

Seidl je mislil brez dvoma pravilno, toda v nečem je njegovo stališče prestrogo. V načelu je — vsaj v strokovnem izrazoslovju — res temeljno načelo: en pojem — ena beseda. Toda v praksi to ni izvedljivo v nobenem jeziku. Le pomislimo, koliko pomenov ima beseda »kamen«: kamen na cesti, kamen v ledvicah, kamen na srcu, kamen spo-tike; »glava«: človeška, glava motorja, glava žeblija.

Sedlovo načelo bi bilo treba dopolniti takole: ena beseda ne sme označevati dveh pojmov, če to lahko povzroči nesporazum.

V danem primeru prav gotovo obstoji možnost nesporazuma in zmede. Na primer: bohinjskih gora in bohinjskih planin ni mogoče označiti z isto besedo, ker se v tem

primeru ne bi vedelo, na kaj se misli. Na splošno sta gora in planina v tako tesni fizični zvezi, da planina brez gore sploh ni mogoča. Zato ju je treba označiti brezpogojno z različnima besedama — seveda dela tako tudi ljudstvo, ki tam živi. Le pomislimo, kako bi se glasil naslov Melikove knjige o planinah v Julijskih Alpah: Planine v Julijskih planinah! Tako kot že citirani stavek, da so si ljudje v planinah napravili planine.

Ob koncu Seidlovega opozorila naj bralec še enkrat prebere, kako tudi on razlikuje govor »naših razumnikov« (beri: mestnih ljudi) od govora »preprostega naroda«. Fran KOCBEK in M. KOS sta napisala leta 1896 knjigo »Vodnik za Savinjske planine in najbližjo okolico«. Pozneje pa je Kocbek uvidel, da se je zmotil, in je v knjigi »Savinjske Alpe« leta 1926 pisal takole:

»Že profesor Johannes Frischauf je opozoril na pomoto pri Hacquetu, da je smatral vso skupino za Kamniške planine, kajti v času Hacqueta (1778) še sploh ni bilo skupnega imena in je Hacquet ime *Ta Kamelshka planina napačno prevedel* v *Steiner Alpen*, kajti ednina »planina« ne pomeni nikdar v slovenščini gorovja Alp, ampak gorsko planoto, torej nemški *die Alpe* ali *Alm*, zato bi bil pravi prehod za Kamelško planino »Die Steiner Alpe (:ednina:), planine s takim imenom pa sploh ni.« (Kocbekovo besedilo je navedeno vsebinsko, ne pa dobesedno, ker je v njem napaka.)

»Frischauf omenja dalje, da... karta od Florianschitscha... določno zaznamuje z imenom Steiner Alben dotično gorovje, ki sega od Dola in Konjščice na Veliko in Malo planino. To so torej Kamniške planine (:Steiner Alben ali Kamniški pašniki:).«

»Vsekakor pa se ne sme več rabiti beseda 'planine', ampak 'Alpe', kajti planina je planinski pašnik, nemško 'die Alm'.«

Kdor to pozorno bere, opazi, da se je Kocbeku vrinila napaka: »planina je planinski pašnik« — mislil je pa očitno, da je planina gorski pašnik; prav ta spodrsrlaj kaže, kako zelo so bili ljudje tistega rodu prepojeni z nemškim načinom mišljenja — očitno je mislil na »Alpenweide«. Kljub tej napaki pa se jasno razume, kaj je Kocbek mislil. Prav tako je pravilno opozoril na potrebo po razlikovanju med edninsko in množinsko obliko ter na posledice, ki iz tega izvirajo.

V istem smislu kot Kocbek piše dr. Henrik TUMA na 137. strani knjige »Pomen in razvoj alpinizma« iz leta 1930 v opombi pod 1.): »Slovenci radi zamenjavajo besedi planine in Alpe. ... *Alpe* so geografično ime za gorovje srednje Evrope, kakor sta posebni imeni Pireneje in Apenini. Planina je nemški *Alm*, pašnik visokih gor gospodarstvskega pomena, navadno s planšarskim stanom ... Kamniške planine so: Mala Planina, Velika Planina in Koščica.«

O tem vprašanju je spregovoril tudi NAŠ ALPINIZEM (s pomočjo tovarišev skalašev zbral in uredil Mirko Kajzelj, 1932) na 5. strani: »V slovenščini imamo za ta predmet dva izraza. To sta 'hribolastvo' in 'planinstvo'. Prvi izraz je očitno zastarel in ne posebno lep, očitno le za silo izpeljan iz nemškega 'Bergsteigen' ... 'Planinstvo' pa spominja preveč na planine, t. j. pašnike s stanovi.«

Rudolf BADJURA pa je v že omenjeni Ljudski geografiji zapisal: »Po gornjem torej izraza 'planine' nikakor ne gre zamenjavati za puste snežniške goline, visoke snežnike, cela snežniška pogorja! Pod skupnim imenom Kamniške planine razumemo zgolj pri-sojno planinsko prigorje obakraj doline Kamniške Bistrice, oslonjeno ob osrednjo skupino Kamniških ali Savinjskih snežnikov (:ali Alp:) od jezerskega Poldna (Kočne:) do Krvavec 1853 m, Kalški greben in Mokrica z razsežnimi planinami: Osredkom, Jezérico, Kriško planino, planino V kórenu in Dolgo knjivo, v z h o d n o pa: prostrana Velika in Mala planina, Gojška planina, Mala in Velika ločica, Dolga raven, Kónjščica in Dol. Šele za temi Kamniškimi planinami se steguje izdatno višji, slikoviti greben osrednje skupine Kamniških ali Savinjskih snežnikov (ali Alp) od jezerskega Poldna (Kočne) do Velikega vrha nad Lučko Vežo, ki pa ima svoje domače topografsko ime Grintovci, zato ga ni zamenjavati za 'Kamniške planine! Prav tako ne smemo istiti 'Solčavskih planin' za Savinjske snežnike, Alpe, kakor tudi ne 'Bohinjskih planin' za Julijske Alpe (:snežnike:).

Boris REŽEK je v knjigi Stene in grebeni napisal na strani 329: »Planine so višinski pašniki in ne vrhovi; planinstvo pomeni planšarstvo, planiniti ali planinovati, planšariti. Planinec je torej bodisi planšar ali prebivalec planin. Ljudstvo je splošno imenovalo visoke gore planine, ker je mislilo na pašnike. Ta izraz je prešel v rabo pri turistik in so vzporedno delovala Planinska društva (npr. v Begunjah na Gor. in drugod), kot pašniške zadruge in SPD kot turistična organizacija. Zato se je l. 1945, ne glede na ustaljeno rabo, menilo SPD preimenovati, toda odpor konservativnih osebnosti je to pametno namero preprečil. Vendar smo že l. 1895 poznali gorske in ne morda planinske vodnike in od l. 1945 imamo Gorsko reševalno službo;«

Iz vseh teh opozoril sledi, da je označevanje gor z besedo »planine« izrazito nepravilno. Iz tega sledi, seveda, tudi to, da je beseda »planinstvo« v smislu organiziranega zahajanja v gore nepravilno. Na to izrecno opozarjata Melik in Režek.

Toda pri Režku zbujajo pozornost trditve, da je »ljudstvo« imenovalo visoke gore »planine«, ker je mislilo na pašnike. To je netočno izraženo. Ponovno smo preverjali in nečesa takega v ljudski govorici nismo našli. Pač pa je res, da nekoč za kmeta kamniti

del pogorja ni bil zanimiv, ker je bil »grintav«, to je, nerodoviten, zanj neuporaben. Govoril je o planinah, ker so mu te nudile možnost za koristno, gospodarsko delo. Zato gorá sploh ni omenjal, oziroma, nesorazmerno manj kakor planine v pravem smislu besede.

Pisca tega članka pa so bohinjski domačini sami opozarjali na izgovarjavo: »goré«, ne pa »góre«. To pomeni, da jim je razlika med gorami in planinami zelo jasna.

(Dalje)

NA TRIGLAVU MED NARODNOOSVOBODILNIM BOJEM

(Iz partizanskih planinskih doživetij)

DR. LEV SVETEK

Ni to prvi zapis, ki ga pišem za Planinski vestnik o partizanskih planinskih doživetjih, ki so bila v tistem usodnem času, ko je šlo za biti ali ne biti, v resnici nekaj posebnega. Saj je res, da so se partizani po logiki partizanskega vojskovanja gibal pretežno v gozdovih in po gorah; bili so jim po eni strani naravni zavezniki in zaščitniki, po drugi strani pa ljub tovariš in pratelj. Tudi je res, da je bil ta odnos, kljub naporom, odrekanjem in človeškim stiskam, intimen, čustven in neposreden in je tako našel pot v izpovednost, pa najsi bo to v pesmi ali prozi. Zato sodim, da je prav, če se ob devetdesetletnici Planinskega vestnika, ki je bil v obdobju izhajanja tudi odsev zgodovinskih dogajanj na Slovenskem, ko se je slovenski narod bil za nacionalno in socialno osvoboditev, spomnimo tega odnosa v času usodnih dogajanj med narodnoosvobodilnim bojem. Zdi se mi, da je bilo prav to obdobje v Planinskem vestniku vse do zadnjih let nekam pozabljeno. To množično glasilo bi moralo dati nekaj več poudarka ne samo sodobni planinski in v zadnjem času skoraj že prevladujoči alpinistični problematiki, pač pa tudi obujanju in ohranjanju tradicij našega narodnoosvobodilnega boja prav na tem, dosedaj še malo obdelanem področju. Saj so še danes znani številni zagnani planinci – vidni udeleženci narodnoosvobodilnega boja, ki so že obogatili našo polpreteklo zgodovino s svojimi političnimi in vojaškimi prispevki. Ali ne bi mogli ti in še drugi, predvsem preprosti nekdanji borci, obuditi v Planinskem vestniku tudi ta intimni odnos partizanov do gora in planinstva v odločilnih časih tega boja? Obuditi ponovno tiste vrednote, ki so jih naše planinstvo in naši planinci že obudili v narodnoosvobodilnem boju in jih bodo morali nemara ponovno v morebitnem novem svetovnem spopadu, ko bodo prav te vrednote spet odločilnega pomena pri obrambi domovine. Naša partizanska generacija, žal, naglo odmira, čas naše velike domovinske vojne se hitro odmika, in morda bo za takšno oplemenitev Planinskega vestnika že čez desetletje ali nekaj več že prepozno...

In kaj me je spodbudilo, da sem v zadnjih nekaj letih skušal prav v Planinskem vestniku dati svoj prispevek tematiki o planinstvu in planincih v narodnoosvobodilnem boju? Prva in glavna pobuda za to je bila dvestoletnica prvega vzpona »štirih srčnih mož« na Triglav; Planinska zveza Slovenije jo je slavila v letu 1978 in so me tedaj zaprosili – kot enega od partizanskih triglavskega pristopnikov – za prispevek v Triglavskem zborniku o tem vzponu, enem od treh dokumentiranih partizanskih skupinskih vzponov na Triglav med narodnoosvobodilnim bojem. Ob tem orisu sem se spomnil cele vrste drugih med partizanskih planinskih vzponov v tistem usodnem času; prevzela me je nekakšna notranja potreba, opisati tudi te vzpone in jih tako ohraniti generacijam. Ti vzponi so vezani v glavnem na skrajna zahodna območja Slovenije, na Primorsko, Bovško, Rezijsko in Beneško Slovenijo, kamor me je bila zanesla moja partizanska pot spomladi, poleti in jeseni leta 1944. Že po svoji takratni funkciji – bil sem instruktor v sodnem odseku štaba IX. primorskega korpusa NOV in POJ – sem se moral veliko gibati po terenu, saj so bile partizanske enote s svojimi vojaškimi sodišči, ki sem jih moral obiskovati, raztresene takorekoč po vsem primorskem ozemlju do skrajnih meja slovenskega življa. V tem obdobju pa sem se priključil še korpusni kulturnopropagandni skupini, ki je pod vodstvom Danila Turka-Joca v treh zaporednih turnejah obredla prav najbolj odmaknjene, hkrati pa tudi najbolj hribovite in gorate kraje zahodne Primorske

daleč čez Sočo in Nadižo, tja do Tilmenta in Bele, kjer je še živela zavest pripadnosti slovenskemu narodu in njegovim izročilom.

Bilo je to — sredi okupatorskih postojank, sredi poskusov, onemogočiti vsako akcijo za prebuditvev Rezijanov in Beneških Slovencev — zame in za vse tovariše nepozabno doživetje med rojaki, ki so bili že od leta 1866 po takratnem plebiscitu odrezani od matičnega telesa — slovenskega naroda. Pa vendar smo, skupaj s partizanskimi enotami in aktivisti, ki so delovali na tem ozemlju, uspeli zasejati med Beneškimi Slovenci in Rezijani kal narodne zavesti, ki je vzkliła in rodila žlahten sad: nacionalno osvoboditev in zavest pripadnosti enotnemu slovenskemu narodu, njega jeziku in kulturi. Ta sad plemeniti te kraje in njih prebivalce še dandanes, kljub temu, da je rojake krivična meja spet ločila od Slovenije, od Jugoslavije.

* * *

Prav to potovanje po hribih in dolinah Primorske, Rezijske in Beneške Slovenije je v nas budilo razgreto domišljijo, ko smo se med potjo ozirali na vršace, do te vojne nepristopne predvsem nam, ki smo bili z onstran stare državne meje med Jugoslavijo in Italijo. Sedaj smo lahko od blizu občudovali mogočni Montaž, pa Kanin s Prestreljenikom, stožčasti Matajur, podolgovati Breški Jalovec, kljunasti Krn in goro nad gorami, naš Triglav, ki ga s te jugozahodne strani še nismo videli. Bili smo mladi in zagnani, nekateri od nas še predvojni planinci in navdušeni alpinisti, zato ni čuda, da smo med počitkom, namesto da bi se po napornih pohodih oddahnili, obredli po vrsti vse te in še druge vrhove. Tako smo se 1. julija 1944 povzpeli na Krn, prizorišče že dveh svetovnih vojn, dne 14. avgusta istega leta smo zasadili našo zastavo na vrhu Kanina in 29. septembra istega leta obiskali kapelico-mavzolej na vrhu Matajurja, ki smo ga poimenovali kar Beneški Doberdob. Vmes pa smo se — bila je sreda, 2. avgusta 1944 — povzpeli tudi na Triglav s primorske, bolje rečeno trentarske strani, razvili na Aljaževem stolpu slovensko zastavo ter odstranili krivični mejnik, ki sta ga ob samem Aljaževem stolpu postavila nemški in italijanski okupator.

Naj ob častitljivi devetdesetletnici Planinskega vestnika obudim spomin prav na ta partizanski vzpon, na enega od treh partizanskih skupinskih pristopov, ki so si od maja do oktobra 1944 sledili drug za drugim, seveda v različnih sestavah in ob različnih priložnostih.¹ Prva in tretja od navedenih skupin sta se povzpeli na Triglav iz Bohinjskega kota preko Velega polja in Planike (prva) oziroma Kredarice (tretja), naša skupina, druga po vrsti, pa se je povzpela na Triglav iz Trente čez »Komarja«, Doliča, mimo italijanske vojaške kasarne naravnost po južni triglavski steni (t. i. direttissimi) oziroma po desni krožni smeri (t. i. circolare destro) do Aljaževskega stolpa vrh Triglava. Naj ta podvig, ki ga je naša skupina opravila v enem samem dnevu — 2. avgusta 1944, orišem ne toliko s plezalsko-športne plati, temveč bolj z občutji, ki so nas prevečala ob tem nenavadnem vzponu na Triglav, ki nam je bil tedaj pomenil simbol slovenstva, simbol svobode.

* * *

Bilo je konec julija leta 1944, ko se je kulturno-propagandna skupina IX. korpusa z mano vred vračala s turneje po Rezijski in Beneški Sloveniji, da bi obiskala še Bovško deželico z odmaknjeno, zasanjano Trento. Toliko smo bili že slišali o njej, prebrali nič kolikokrat Baumbachovega in Aškerčevega Zlatoroga, obžalovali nesrečnega trentarskega lovca in obsojali prevzetno krčmarjevo hčer, ki je pognala zaljubljenega lovca v smrt nekje pod Bogatinom. Morda se nam bo v čudovitih zelenih pašnikih okoli Bogatina ali na pobočjih Trente posrečilo odkriti skrivnostno scabioso trento, ki je v hipu ozdravila Zlatoroga, da je pahnil postavnega trentarskega lovca v prepad? Morda? Ali pa so to v resnici le sanje, ki jih je bil sanjal tudi neutrudni iskalec Julius Kugy. Takšne in podobne misli so nam rojile po glavi, ko smo v četrtek, 27. julija 1944 — tako imam zapisano v partizanskem dnevniku — v dolgem pohodu od beneškega Podroba ob rečici Idriji, prekoračili greben Kolovrata, prebredli o prvem mraku pri vasi Gabrje bistro, a ledenomrzlo Sočo in se povzpeli strmo navzgor na planino Prtovč. Na tej planini smo doživljali pravo planinsko simfonijo ob pritrkavanju takrat še številnih kravjih in ovčjih zvonic in šumenju bistrih gorskih potokov, ki so brzeli v dolino. Naslednjega dne smo odšli na planino Sleme, in se v napornem pohodu preko Batognice spustili najprej v dolino Krnskih jezer in nato še niže do vasi Lepene, ki leži še v stranski dolini prelepe bovške deželice. Bili smo torej v našem kraljestvu sanj, takrat že delno osvobojenem vse od Bovca navzgor do Zadnje Trente. In ko smo hodili ob modri,

¹ Prvega od njih je na dan 30. maja 1944 opravila skupina partizanov Gradnikove brigade pod vodstvom Ota Vrhunca-Blaža Ostrovhrarja, zadnjega pa ob osvoboditvi Beograda 20. oktobra 1944 patrulja Jeseniško-Bohinjskega odreda pod vodstvom Jožeta Rožmana-Petra. Naša odprava je bila torej druga, dva meseca za prvo in skoraj tri mesece pred tretjo odpravo. Seveda pa so bili na Triglavu med okupacijo tudi nekateri drugi, na primer Miha Cop in Gregor Klančnik, pa tudi nekateri partizanski kurirji, ki so vzdrževali zvezo med Gorenjsko in Primorsko preko Triglavskega pogorja in se pri tem povzpeli tudi na vrh Triglava. Zal ti vzponi niso dokumentirani.

modri Soči po žametnih tratih te naše Trnjulčice, položene v objem gorskih velikanov, smo spoznavali vedno znova globoko resničnost Cankarjevih besed: »O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in rekel: tod bodo živeli veseli ljudje, pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!« In ko smo v tihih večerih prisluškovali žuborenju soških valov, smo spoznali, da so tu v resnici nebesa pod Triglavom in da tu zvezde v resnici pojo, ko potujejo v mesečnih nočeh po nebu in začudeno zro na pravilčno deželo pod seboj. Na deželo, ki je takrat še vedno drhtela pod okupatorjevimi nasiljem, ki pa se je srčno borila za novo, lepše življenje...

Ni čudno, da se nam je ob pogledu na trentarski gorski svet porodila misel, da se poskusimo iz Trente povzpeti na sam vrh Triglava, ki se nam je pod večer, 1. avgusta 1944, prikazal iz doline Zadnjice v vsej lepoti in veličastju. Tedaj se nam je zazdelo, da nas vabi v svoje kraljestvo, ki ga ni mogla oskruniti okupatorjeva noga, kjer so se svobodno gibal partizanski kurirji, kjer so se mirno pasli skočni gamsi in spreletavali drzni planinski orli. Še ta vrh moramo, moramo osvojiti, smo trmoglavili, še ta spomin naj zaklenemo v naša srca in ga prinesemo bodisi seboj v svobodni čas, ali pa z njim v srcu obeležimo neke v primorskih gorah za svobodo domovine, njenih preleste in njenih zavednih ljudi.

Tako je bila naša odločitev za vzpon na Triglav, poleti 1944, porojena delno iz čistih planinskih nagibov, delno pa iz neizmerne želje, stati tudi v tistih viharinih časih na vrhu kralja naših gora, simbola slovenstva in hkrati simbola hrepenenja.² To odločitev smo tudi hitro uresničili. V sredo, 2. avgusta 1944, zgodaj zjutraj je šla skupina štirih partizanov in dveh aktivistov od izhodišča Na Logu v Trenti po dolini Zadnjice Triglavu nasproti. V skupini so bili Danilo Turk-Joco kot vodja skupine, Jože Erjavec iz Novega mesta (glasbenik) in Jože Šebenik (kurir skupine), pa aktivistka Tilka Domevšček-Žarka iz Soče (pozneje poročena Lojk), Herman Srebrnič, župnik, prav tako iz Soče (s pridevkom Soški Trentar), in jaz. Prav »Soški Trentar« je bil kot navdušen hribolazec hkrati tudi naš vodnik, saj se je bil do tedaj že večkrat povzpel na Triglav prav s te, nam neznane trentarske strani.

Do večera smo morali biti že spet v dolini, kjer nas je čakal miting za prebivalce zgornje soške doline, zato smo ubrali najkrajšo možno pot — to je po Komarjevi stezi, čeravno so bili Italijani speljali zložnejšo pot, tako imenovano mulatiero, prav v osrčje Triglavskih podov. Tako smo naglo pridobivali na višini in bili po slabih štirih urah že pri opuščeni italijanski planinski koči (sedaj je to seveda Tržaška koča na Doliču).³ Kočo so bili Nemci očitno bombardirali, saj je okrog nje ležalo mnogo granatnih drobcev. Že takrat smo bili prepričani, da bo — po osvoboditvi seveda — potrebno to kočo obnoviti, saj leži ob eni najkrajših poti na Triglav, seveda s primorske strani.

Od te koče smo nadaljevali pot proti italijanski vojaški kasarni, ki je bila takrat še ohranjena in je imela napeljano celo vodo. Šalili smo se, ko smo si jo ogledovali od zunaj in znotraj: kaj naj bi le bilo iz te kasarne po osvoboditvi? Ali planinski dom, ali sanatorij, morda visokogorsko okrevališče za bolne partizane? Odločili smo se za planinski dom, žal pa ta zamisel po vojni ni bila uresničena in je šele zdaj spet oživela prav spričo pretesnih planinskih koč in domov okoli Triglava.⁴

Tako smo se znašli okoli enajste ure dopoldne prav pod južno steno mogočnega Triglava, še vedno na italijanski strani takratne državne meje. Sedaj smo se morali odločiti, kako naj pridemo na sam vrh Triglava: ali daleč naokrog mimo Planike (takrat Aleksandrov dom) na Mali Triglav in po grebenu na Veliki Triglav, ali pa naravnost po južni steni Velikega Triglava ali pa po stari italijanski smeri na jugozahodni greben in nato po južnem pobočju Velikega Triglava k Aljaževemu stolpu.

Sam sem se kot predvojni vnet planinec odločil za direktno smer po južni steni Triglava, drugi pa so jo ubrali po stari italijanski poti po jugozahodnem pobočju (t. i. desna krožnica ali circolare destro, kakor so jo imenovali Italijani), in ki se zaključuje prav tako pri Aljaževem stolpu na Triglavu. Moja smer je bila takrat sicer še opremljena z varovalno žico in klini, vendar je bila žica sem in tja že pretrgana, klini pa močno majavi, tako da je bila plezarija v polni partizanski opremi kar precej tvegana. Partizani smo pač nosili vso svojo opremo s seboj, prav po starem latinskem reku: omnia mea mecum porto!⁵ No, po slabi uri dokaj zahtevnega plezanja sem se sešel z ostalimi člani skupine tik pod vrhom Triglava, najprej z urnim Jocom, nato pa še z ostalimi, tako da smo — kakor sta nekaj let pozneje Hillary in Tensing skupaj stopila na Čomolungmo (si licet parva componere magnis!)⁶ približno ob enajsti uri dopoldne družno stopili na vrh Triglava.

² Obe ostali skupini triglavskih partizanskih pristopnikov sta imeli za vzpon na Triglav poseben motiv: tako je skupina Gradnikove brigade proslavila s svojim vzponom srečno rešitev Tita iz drvarskega desanta, patrolja Jesen:ško bohinjskega odreda pa osvoboditev Beograda, glavnega mesta Jugoslavije.

³ Ta koča stoji danes nekoliko višje od prejšnje, ker je prejšnjo porušil plaz.

⁴ Primerjaj prispevek Gregorja Klančnika in drugih planincev v sobotnih prilogah časopisa DELO v maju in juniju 1985!

⁵ Vse svoje nosim s seboj!

⁶ Če naj bo dovoljeno majhno primerjati z velikimi!

Kakšen val čustev nas je preplaval ob tem dolgo pričakovanem trenutku! Zanos, da nam je to uspelo v težavnih pogojih partizanskega vojskovanja, občutek, da stojimo svobodni na svobodni zemlji, na nikdar pokorjenem Triglavu, simbolu vsega tistega, kar je že več kot tri vojna leta oplajalo srca naših ljudi. Tistikrat še nismo vedeli, da bo prav Triglav obeležil tudi slovenski grb, četudi se je pojavljal v zgodnjem obdobju partizanskega boja kot simbol na partizanskih kapah-triglavkah. V neizmernem navdušenju se nas je vseh šestero tesno objelo in iz naših grl je v čisti gorski zrak zadonela Aljaževa »Oj Triglav, moj dom, kako si krasan!«. Zaplavala je daleč nad prelepo Gorenjsko, Primorsko, ki smo jo spoznavali zadnje leto in vzljubili tako njo, kakor njeno zavedno ljudstvo. Plavaj, plavaj naša pesem tja do bele, a zdaj mučeniške, z žico ograjene Ljubljane, in ji ponesi naše pozdrave! Plavaj, naša pesem, čez junaško Primorsko do Režije in Beneške Slovenije; tudi tja bo prišla svoboda; prišla bo na belem konju z vihrajočo grivo, kakor smo si to predstavljali na dolgih nočnih in dnevnih pohodih, ko smo prehodili to toliko ljubo nam deželo podolgem in počez, uživali v njenem gostoljubju in varnem zavetju, ko smo legali zvečer v preprost vaški senik ali kar na mehki gozdni mah.

Po prvem navdušenju smo se pričeli ogledovati po bližnji okolici in glej — prav ob Aljaževem stolpu stoji nenavadna, čudna prikazen: kak poldrug meter visok steber, očitno novi mejnik med obema okupatorjema, kakor so kazale kratice njunih držav na stebru: na severni strani črka D (Deutschland), na južni strani črka I (Italia). Tako torej — s tem mejnikom ste hoteli izbrisati s sveta deželo. Tako ste si hoteli razdeliti našo sveto slovensko zemljo, ki naj bi bila prav s triglavskim grebenom prerezana na dvoje. Pograbila nas je sveta jeza: izpodkopali smo betonski steber na njegovi severni strani, se uprli z vsemi močmi vanj — in že je odfrčal v velikem loku preko severnega ostenja Triglava in se raztreščil nekje v skalovju nad triglavskim ledenikom. Potem smo odprli vrata v Aljažev stolp in potegnili iz njega takrat še ohranjeno vpisno knjigo slovenskega planinskega društva. Bilo je v njej kaj videti. Med okupacijo v njej ni bilo veliko vpisov: leta 1941 še nekaj slovenskih, pozneje v letih 1942 in 1943 samo še vpisi nemške soldateske, nato pa vpisov ni več. Očitno so partizani zavladali tudi v triglavskem kraljestvu. In res, zadnji vpis je že partizanski: dne 29. maja 1944 se je vpisala v knjigo patrolja Gradnikove brigade in dodala vpisu pomembno izročilo: »Gremo naprej v boj za svobodo!«! Tudi mi smo se vpisali z našimi polnimi imeni in dodali še naša partizanska imena; v rubriko »kam potuje« pa sem bil vpisal z veliki črkami naslov svoje tedaj že znane partizanske pesmi »V nove zarje!«. V strehi Aljaževskega stolpa je še tičal drog zastave, ki so jo bili tja gotovo zasadili Gradnikovci, le da so zastavo že odnesli planinski viharji. Na isti drog smo razobesili tudi mi slovensko zastavo, ki so nam jo sešile trentarske mladenke. Veselo je zaplapolala v svežem gorskem vetru in je oznanjala svetu, da je Triglav bil in je svoboden, partizanski, slovenski. Pri tem so nam prišle na misel preroške besede našega goriškega slavčka Simona Gregorčiča, ki jih je bil napisal pred mnogimi leti:

»Mojo srčno kri škropite
po planskih sončnih tleh,
kakor seme jo vrzite
po doleh in po bregeh!«

Kako se je prilegla ta presunljiva pesem našemu razpoloženju vrh Triglava, na planinskih sončnih tleh tistega nepozabnega avgustovega dne!

Približno eno uro smo ostali na vrhu Triglava in vpijali vase prelestno podobo naših gora, dolin, rek in jezer, do kamor je v tistem jasnem dnevu segel naš pogled. Bomo še kdaj v življenju stali tako združeni na vrhu Triglava? Bomo sploh doživeli tako težko pričakovani dan svobode? Takrat še nismo vedeli, da nas čaka še skoraj leto dni najhujših bojov, ki so doživeli svoj vrhunec spomladi leta 1945 prav na primorskih tleh.

Ura je bila že poldne in morali smo se posloviti. Preden smo odšli v dolino, smo si še obljubili, da se bomo v svobodi spet srečali in bomo obudili spomin na to nenavadno doživetje v surovem vojnem času, doživetje, ki nam je ohranilo v spominu ta nepozabni dan v vojnem letu 1944.⁷

* * *

Kaj bi še dodal vsemu temu? Da smo se spuščali kar poprek navzdol po gruščnatih plazovih, žlebovih in travnatih vesinah: da smo spotoma uplenili mladega gamsa, ki ni mogel dovolj hitro slediti odrasli družini, in da so bili ob šestih popoldne, ko je zvon v trentski cerkvi zazvonil večerni ave, že v dolini. Da sem na večernem mitingu

⁷ Res se nas je ob štirideseti obletnici našega triglavskega vzpona zbralo v vasi Soča pri Bovcu na dan 28. julija 1984 vseh pet preživelih članov naše partizanske triglavske odprave (Jožko Erjavec je tragično umrl po vojni) in obudilo spomin na že tako odmaknjeni dogodek (glej Planinski vestnik št. 10/84).

v stari italijanski kasarni na Logu, kjer se je zbralo staro in mlado iz Trente, Soče in Bovca, v nagovoru opisal tudi pravkar opravljeni partizanski vzpon na Triglav; da smo preživeli z našimi Trentarji čudovit večer in da...

Naj končam. Že naslednjega dne smo se morali namreč posloviti od prelepe Trente, od njenih klenih ljudi in od našega Triglava, ki smo mu bil še včeraj nevsakdanji gostje. Proti večeru smo stopili še enkrat do tistega ovinka v dolini Zadnjice, odkoder se odpre pogled na Triglav. Zazdelo se nam je, da nam oči pošilja v slovo zadnje žarke zahajajočega sonca, ki je rdeče obarvalo njegove grebene in strmali. Tesnoba nam je stisnila srce: Se še kdaj vidimo, Triglav?

Še isto noč smo odšli ob Soči navzdol, jo pri vasici Žagi prebredli ter se ob reki Učejji navzgor vrnili v Beneško Slovenijo. Tudi tam so nas čakali naši ljudje, Rezijani in Beneški Slovenci; čakali so nas naši aktivisti in beneški partizani, da jim pomagamo pri pripravah na bližnje jesenske volitve v narodnoosvobodilne odbore. Ob teh novih nalogah je v nas polagoma bledele čar spominov na divje lepo Trento, na Sočo in našega nedavnega gostitelja, očaka Triglava. Bledel je, vendar zbledel ni nikoli, in mi tudi danes buri domišljijo, ko pišem ob jubileju Planinskega vestnika te-le spominske vrstice.

Partizanski vzpon na Triglav seveda ne spada med vrhunske epopeje, ki jih je tako polna naša narodnoosvobodilna vojna, še posebej na vojaškem in političnem področju. Vendar je bilo v tistih časih partizanskega vojskovanja tudi toliko intimnega doživljanja v naravi, toliko nepozabnih občutij, ki niso zamrla niti v najhujših stiskah, ki jih je doživljal tudi partizan. Doživetje Triglava in intimen stik z njim v tistem usodnem času kot z goro-simbolom, spada prav gotovo med takšna občutja, ki jih velja zabeležiti in jih ohraniti v opombo in spomin.

MARATONI

MILAN VOŠANK

Neverjetno. Mar mi ne bo dano — in vsem, ki zahajamo sem v Kotlje — da bi doživeli Koroški smučarski tekaški maraton »Po poteh XIV. divizije« v lepem, sončnem vremenu, ko se bodo smučine, pomrzne in trde, svetle in bodo smuči drsele, zgoraj nad vasjo pa bo žarelo gozdnato in skalnato pobočje Uršlje gore?

Tako sem razmišljal zgodnjega nedeljskega jutra sredi januarja, ko je bila vsa okolica Kotelj zavita v živo oblache, ki je vedno bolj na gosto stresalo sneg. Mama, ki je prišla z mano, je bila prepričana, da v takem vremenu prireditve ne bo.

Dan poprej, ko smo se vozili proti Koroški, je bila slika povsem drugačna. Prijeten zimski dan, ostre svetlobe, barve, plavo nebo, lesketajoči se sneg in temno zelena gozdnata obzorja. Pri Mislinji me je sprejela dobrodošla Uršlja gora. Sončna svetloba jo je zalivala, da je bilo videti, kakor da je spojena z nebesi. In zadaj za Goro — Peca. In na desni valoviti greben Pohorja. Veselili smo se tako lepega dne. Zvečer, ko naš domači vrh Brdinje nad Ravnami ustvari prelepo podobo, ko se ob jasnih dneh zahodno nebo temno rdeče obarva, da se Brinjeva gora kar potopi v to valovje in se barva razlije še tja do Pece in do Uršlje gore, na drugi strani pa čez Zelen breg in Tosti vrh proti Ojstrici, Kozjaku ter Pohorju in je ta igra narave že kar fantastično čudovita (spodaj v dolini pa ropota fabrika in sivina mraka nad betonskimi naselji vse hitreje prehaja v črno, napolnjeno z medlo svetlobo luči in svetilk), so se pokazale prve spremembe vremena. Temni oblaki so prekrili barvo, sončna krogla je izginila in nenadoma, presenetljivo hitro je bilo temno, nebo pa na gosto prekrito z oblaki. Stara streha kmetije in gozdovi tam zgoraj so zaškripali in zaječali v sunkih vetra.

Zvonovi koteljske cerkve so peli — njihov zven seže do zadnje bajte v globačah pod Goro — in vabili k jutranji maši, ko sem se srečal s prijatelji na robu vasi. Že nekaj let zapored se tu srečujemo. Naša stara hribovska družčina iz ravnanskega alpinističnega odseka. Z leti nas življenje vedno bolj razbija. Ali naše premnoge poti po planinah in plezalnih smereh, ki so se rojevale v koroškem prostoru med Goro, Raduho in Peco in ki so nam od tu kazale pot na druge, tuje gore, pa vedno znova vlekle nazaj v domače loge, in premnoge družabne ure, ostajajo (in se še trudijo nastajati) tudi kot spomin, ki spada k najlepšim letom našega življenja! Ali bomo tokrat vsi, smo se spraševali. Seveda ne, to je že kar nemogoče, nekaj jih bo vedno manjkalo. Snežilo je kar naprej in še vse bolj mrzlo je postajalo. Pa sedaj nismo več razmišljali o tej tegobi. Glavna skrb je bila, kako pravilno pripraviti smuči. Plav in zelen vosek smo izbrali.

Vse več gledalcev in tekačev je prihajalo in od starta sem je donela udarna glasba. Vzdušje je bilo pravo. V meni je naraščalo pričakovanje, rahla tesnoba, kakor pred plezalnim vzponom. Tudi takšne tekaški smučarski maraton, dolg štiriindvajset kilometrov, je temeljita preizkušnja! Bo dovolj moči? Moralo bi je biti, čeprav je vsako zimo prvi maraton najtežji.

Kot planinarjenje in plezanje, mi tudi tek pomeni predvsem veliko veselje, saj tudi tako nenehno doživljam naravo. Njen mir, lepoto, skrivnosti, presenečenja... Tek, bivanje v naravi, je predvsem — rekreacija, kjer misel na tekmovanje na maratonih ni pomembna, ampak je pomembna volja in sposobnost. In končni rezultat je — življenje! Vsak tek zase je doživetje, naj tečem sam ali v množici, poleti, pozimi. Na počitnicah na morju vedno vstajam ob svitu in tečem. Tek s pogledom na morje, zjutraj nenevadno drugih barv, v prijetnem hladu in miru: to je doživetje posebne vrste.

Startni strel. Gremo. Množica nekaj sto tekačev se je pognala naprej. Začetna ravnina je hitro minila in že smo se v dolgi vrsti vzpenjali v hrib. Hiteli smo, se prehitevali, nekateri so zaostali. Potem sta bili le še dve smučini in dovolj prostora, da je vsakdo tekel sebi primerno. Smuči so mi dobro prijemale, le navzdol niso drsele najhitreje. Nепrestani zavoji, ovinki, spusti, vzponi. Travniki, gozdovi, posamezne hiše in kmetije, naselja. Smučina teče po obronkih Kotelj, bližnjega zaselka Šratneka, pod Prežiho-vino in vznožjem Gore. Koroški maraton »Po poteh XIV. divizije« je ravno zaradi svoje raznolikosti, nenehnega menjavanja težavnosti na terenu, dokaj težaven. Krog smučine se zaključijo s spustom nazaj v Kotlje. Prvih dvanajst kilometrov. Slišal sem vzpodbudne klice znancev v startnem prostoru, ko sem hitel mimo. Ob postanku za čaj me je prišel spodbudit prijatelj. Mnogo tekačev se je odločilo le za prvi krog in tako mi je drugi tek minil v samoti. Moči je bilo dovolj, čeprav je mokra zasnežena smučina veliko zahtevala.

In konec. Nekaj predaha, nekaj besed s prijatelji, in odšli smo vsak po svoje. Pred leti bi se oglasili še v vaški gostilni »Pri Toniju«.

Pred Kranjem so se začeli iz mraka in jutranjih meglic na severu vzdigovati vrhovi Grintovcev. Storžič je bil najbližji. Z gorenjske ravnine je pogled že odkril obrise Triglava s sosesčino. In na drugi strani, vsega belega in hladnega, starosto Karavank, mogočni Stol.

Vedno znova se veselim vsake poti na Gorenjsko, ko prihajam v enega najlepših in najsvetejših predelov naše ožje domovine. Tokrat sem potoval v Kranjsko goro zato, da bi se udeležil smučarskega maratona, »Tek treh dežel«. Že dolgo me je vabila ta edinstvena mednarodna prireditev. Prijatelji so mi povedali, da je to težavna, a zanimiva preizkušnja in če je lepo vreme, takšno pa se je tega nedeljskega februarskega dne obetalo, je tek obenem še lepo doživetje v zimski naravi med gorami.

Ko sem bil mimo Radovljice, mi je pogled ušel proti Bledu in proti bohinjskemu kotu. Na desno so se grebeni Karavank vse bolj svetlili. Mračne Jesenice so bile hitro za mano in za Hrušico sem že iskal podobo gora nad dolino Vrat. Kukova špica, Stenar ... Grebeni in vrhovi. Za Mojstrano je pogled odkril še veličastno prepadje Rjavine nad dolino Kot in še bolj zadaj grebene nad dolino Krme. In tik za Cmirom, vrhovi očaka. Spomini in misli! In potem Martuljek. Novo oblikovje vrhov s Špikom v sredini; kakor, da je nepretrden zid, zasnežen in leden. V Kranjski gori sem bil že v dolgi koloni. Sami tekači! Vame se je že selilo običajno pričakovanje. Kako bo v resnici? Noter proti Vršču sta se mrzlo lesketala Prisojnik in Razor.

V Kranjsko goro sem vedno rad prihajal. Nenehna živahnost in razgibanost sicer že mondenega letovišča, veliko ljudi, bližina gora, prostost, brezskrbnost, mir ..., vse to vabi. Na parkirišču za šolo se nas je trlo tekačev. Komaj sem se dobro razgledal, že sem srečal gorniške prijatelje s Štajerske. Prijetno snidenje. V množici sem videl še precej znancev in znanih obrazov z maratonov. Udeleženci tovrstnih tekov smo pravzaprav velika družčina. Kakor je že v navadi na vseh podobnih prireditvah, smo prijavljeni prejeli vsak svojo startno številko, značke in biltene, tokrat pa smo morali dati na vpogled še potne liste in oddati prtljago, ki nas bo čakala v Selčah nad Podkloštrm v Avstriji, kjer se bo končal ta tridesetkilometrski tek. Potem, ko bomo prej presmučali še jugoslovanski in italijanski del. Sneg je bil trd, zelo mrzel, tudi ozračje je bilo tako, zato smo za pripravo smuči izbirali med modrimi mažami. Obetala se je hitra in tekoča smučina. Tekški praznik.

Krepko čez tisoč se nas je nabralo v startnem prostoru. Govorice so se mešale: slovenska, italijanska, nemška. Vsi smo bili tam z enim namenom: teči, živeti drugače, kakor na običajne vsakdanje! Nato je počilo, tesnobnost se je izgubila, sedaj je bilo treba le ostati na svoji smučini.

Proga je bila speljana ob cesti proti Ratečam. Zapustili smo strmine Podkorena in se obrnili proti Planici. Pod znane gore. Spet so morali ta dan oživeti moji gorniški spomini. Doživetja v dolini Tamarja med Mojstrovko, Jalovcem in Poncaml. Nato je sledil ovinek in prijeten spust proti italijanski meji.

Kmalu smo se obrnili v naslednjo dolino. Proti Mangartu. Sedaj smo več kilometrov tekli po ravni trasi opuščene železniške proge, večinoma po gozdu, odmaknjeno od cest in naselij. Ni bilo videti tekača, ki bi vseskozi tekel običajno, saj nam je sneg dovoljeval uporabljati novi drsalni Sittonen korak.

Na koncu te obupno dolge ravnine je sledil spust v ozke vijuge med smrekami, zatem krajša ravnina in vzpon. Lepota teka se je izgubila na strmih kolovozu, kjer je množica smuči uničila smučine, da sem komaj dočakal izhod na plano. Tu nekje smo se morali že obračati proti Avstriji. Daleč spodaj pod nami je ostajala dolina Trbiža. Onstran sem ugledal gore v skupini Viša (nepozabno je tisto plezanje v Turnu Gamsove matere).

Smučina nas je pripeljala visoko nad ozko dolino, ki gre proti Podkloštru. Venomer so si sledili težavni vzponi in spusti. Kar je bilo prigarano navzgor, je bilo povrnjeno navzdol. Toda, kakšen je bil najtežji spust! Prepadlo vijuganje v globel. Nato pa spodaj spet drugačno veselje, ko so smučke drvele v dolgem lahнем spustu po cesti. Toda nismo se še spustili v dolino, nad katero se je onstran dvigovala vsa kopna in skalnata grmada Dobrača, ampak smo se morali spoprijeti še z enim težavnim vzponom. Nedvomno je »Tek treh dežel« najzahtevnejši pri nas! Zahteva vrsto smučarskih spretnosti in obilo telesnih moči.

In na koncu, zadnje štiri kilometre — pravi tekaški užitek. Trda valovita smučina skozi gost smrekov gozd in čez travnike. Gnal sem smučke v vzneseni radosti, da bi zaključil maraton čim lepše in polnejše. Drvelo je v sončna pobočja vse do Selč. Do množice ljudi in zvokov glasbe. Še eleganten zavoj v spustu in dovolj je bilo.

V zgodnjem popoldnevu smo s prijatelji pohajali po Trbižu. Prijetno mestece. Zgoraj, visoko nad zvonikom mestne cerkve, se je dvigoval vrh Mangarta. Morali smo govoriti tudi o gorah.

Bloški teki so poezija. Mnogi tekači so pripravljeni deliti mnenje z mano. To so enakomerno valovito speljane smučine po gozdovih in travnikih.

Iz meglenega jutra zadnje februarске nedelje se je naredil lep sončen dan. Snega na bloški planoti je bilo ravno še dovolj in ponovno se je obetala zanimiva tekaška predstava. Na poti v Novo vas, kjer je vsakoletni start maratona, nas je pod gozdnatimi vrhovi Javornikov, Slivnice in Križne gore, pozdravljala modrina zaledenelega Cerkniškega jezera, in onstran Loške doline, visoko nad vsem, beli Snežnik, proti Primorski pa od burje spihani Nanos.

Spet sem doživel prijetno presenečenje v srečanju z gorniki. Precej je med mladimi planinci in alpinisti ljubiteljev vsakovrstnega udejstvovanja in bivanja v naravi, in rekreacijskega teka. Tek je hoji in plezanju koristno dopolnilo. Maratonci, ta svojevrstna družabna oblika, smučarski, poletni in kolesarski, pa so obenem še lasten telesno-psihološki osebnostni preizkus, utrjevanje volje in vztrajnosti. Še kako zna priti v gorah in stenah in seveda nasploh v življenju, ta človeška vrlina do izraza in potrebe!

S skupino »kaveljcev« smo dolgo ugotavljali, kako pripraviti smuči. Slednje je pred vsakim maratonom že kar pravicati teatralni obred. Napačen namaz drsne ploskve je lahko na daljših preizkušnjah hudo neprijetna zadeva. Za bloško smučino smo segregali modre in vijoličaste maže, kajti toplo ozračje je napovedovalo, da se trdota smučin ne bo obdržala.

Na robu vasi smo se zatem razporedili v tri startne prostore. Izbral sem najdaljšo tri-deset kilometrsko progo. Potem je heroj Daki ustrelil, množica je odobravajoče zavzdihnila in zahrumela naprej. Preklete! Smučke so me »cukale«, kakor da se hoče narediti »cokla«. Sem se »zamazal«? Sledilo je nekaj »groznih« minut in stotin metrov, nato je popustilo in na prvem spustu sem že »tulil« od veselja.

Proga je bila speljana v velikem ovinku okrog Nove vasi in med okoliškimi zaselki. Med gozdnatim hribovjem, čez grebene in hrbte, po uvalah in dolinah. Bloška planota je izrazita kraška posebnost in zanimivost, kjer so sicer vrhovi, toda nobenih skalnatih vršacev, ampak je vse zaobljeno umirjeno. Hitro sem pritekel do prvega edinega večjega vzpona in onstran hriba še spusta. Sedaj smo se tekači — nekaj nad dva tisoč nas je bilo — že razporedili v dolgo vrsto, ko ni bilo več začetnega nerodnega prerivanja, prehitevanja, skakanja iz smučine v smučino, ampak je bilo za vse dovolj prostora. Za spustom je sledila tista, v uvodu v tem pisanju nakazana poetičnost maratona. Tek po »obljubljeni deželi«. Da se moraš radostiti! Smučina je bila rahlo pole-denela in zato večinoma hitra. Za mano so ostajali gozdovi, jase, travniki, posamezne kmetije in bajte, zaselki ... Tek je življenje, nekateri razlagajo. Ko je neke med tekom najlepše, se naseli v človeka prijetno občutje, da — živiš; ko telo in duša usklajeno delujeta v premagovanju naporov. Kakor na višku plezalnega vzpona. Kakor ... Vsak športnik pozna ta občutja (in umetnik v ustvarjalnem zagonu, kmet sredi razcvetlosti svojih njiv, ljubimec v lastnem ognju ...). Te trenutke izrednosti, naravne vznepenosti, ki je ne more zamenjati nič umetnega, nobena droga, alkohol, zdravilo, poživilo, in niso nikoli predolgi, in zanje je vredno trdo delati, garati, trenirati, dolge ure ustvarjati, se učiti, vztrajati ... (in morda še trpeti).

Kdo bi si zapomnil vse podrobnosti na bloškem teku. Z vsakoletnim obiskovanjem prireditve (in še nekaterih drugih) ti postane proga z vsemi svojimi značilnostmi znana do te mere, da takoj zaznaš vsako spremembo. Neke sredi maratona se je smučina pričela obračati proti Velikim Blokam in Novi vasi. Z nekega travnika sem ugledal v daljavi obrise Julijskih Alp. Kako je Triglav od povsod, od koder ga uzeš, vzvišen v svoji značilni podobi nad svojimi sosedi! Še zadnje vijuganje skozi gozd, nabiranje kilometrov, lahen vzpon in zadnji spust na ravnino pred Novo vasjo. Iz miru med gozdovi, kjer smo poslušali le drsenje smučk in udarce palic, kjer smo lahko v miru prisluhnili le sebi: svojemu dihanju, utripu srca, svojim mislim, kjer so bile besede redke, kjer je vsak udeleženec maratona »bil svoj boj«, smo se spet vrnili v vsakdanjost (ko je tek že postal del spominov). Običajen pogled se je nudi na cilj: množica ljudi in avtomobilov, od neke glasbe in zadaj gruča vaških hiš z vzvišenim cerkvenim zvonikom. Med gledalci so bili tudi znanci in nekaj takšnih ali podobnih vprašanj: »Lejga, tudi ti tukaj? Madona, si pa dober, da se podaš na tak tek ...!« Zaključek so bila le še razmišljanja in pogovori. Pogovori o teku. O vsakdanu. Prijetna utrujenost v telesu. In za konec vračanje po stari cesti, ki je bila zjutraj še poledenela. Slovo. Do kdaj?

»In tako smo ga končno le dočakali, tekaški navdušenci in zanesenjaki (ki moramo biti »povsod zraven«), mi je razlagal »kaveljc« kakšno uro pred startom Trnovskega maratona na Crnem vrhu nad Idrijo. Takrat, ko je sonce še skušalo predreti oblake in je pri hotelu Bor veselo »nabijala pleh muz'ka«. Kasneje se je namreč ulila ploha, ki je marsikomu med več kot tisočglavo množico tekačev pokvarila začetno navdušenje. Pa se je ploha nekaj pred eksplozijo startne mine le unesla, proti zahodu pa

so se oblaki pričeli trgati in nenavadno barvati. Oranžna je skušala prekriti belo, sivo in črno in spustiti vmes modrino neba ter dati prostor svetlo rumenim odsevom sonca. Toda bil je le polurni »vremenski predah«. Saj so si, potem, ko smo se »zapodili« v loku okrog Črnega vrha in naprej v trnovske gozdove, do področja imenovanega Zadlog, kjer se je prvi enaindvajset kilometrov dolgi krog obrnil nazaj proti izhodišču, plohe s sodro kar sledile. Smuči, namazane s srebrnim »klistrom«, pa so »podivjano« tekle, saj dež smučino čisti in dela hitro.

Nekje sredi pota je moralo biti, ko sem zaslišal za sabo ženski glas: »Prej bomo na koncu, prej bomo rešeni vsega!« Za hip me je boleče presunilo ob teh besedah, pa tudi ob misli, kaj sploh počnem na tem maratonu, ob takšnem vremenu. Potem sem na te »slabe misli in besede« pozabil. Saj vendar tečem predvsem — zase! Za svoje veselje in zdravje! Ali ne mislimo športniki, rekreativci, tako?

V pričakovanju težavnega spusta so mi minevali kilometri. Dež se ni hotel unesti (sčasoma se navadiš na tako vreme in kar »ne moti« več) in odločil sem se končati tek po prvem krogu, saj bi bilo vsako nadaljevanje na dvainštirideset kilometrov v premočenem oblaku in čevljih »neumnost«. Izsiljevanje samega sebe zaradi nečesa tretjega, kjer želja lastne osebnosti ni več prisotna. Spust je lepo minil. Sledili so še zadnji zaselki, nekaj ovinkov in Črni vrh. Na cilju sem se za hip spomnil lanskega maratona, ki je minil v pravi ostri zimi, mrzlega, toda sončnega in prijetnega dne.

Letošnji Trnovski maraton, »tek v dežju« (poetične besede spominjajo na popevko »Ples v dežju«), je bil zaradi neprimernih snežnih razmer že v pomladnem času, ko je zima, kakor za opravičilo za »pomladni« januar, nasula dovolj snega (in občasno »belila« naravo še vse tja do maja). Bilo bi pravzaprav »greh«, če se ne bi udeležili tega našega najbolj množičnega in najstarejšega maratona.

V hotelu Bor smo bili nato, ko je steklo pivo, enotnega mnenja, češ, saj niti ni bilo tako slabo in vsi bi tekli z veseljem še drugi krog okrog področja Lome, če ne bi »stali v vodi«.

VIHAR NAD ŠKRBINO

JANEZ DOLENC

Spet smo v juliju. Bliža se »dopust«, kajti počitnic za učitelje ni več. Sedim pri svoji pisalni mizi in urejam še zadnje strani razrednice — statistiko opravljenih ur po predmetih. Jezi me, ker se horizontalni seštevki nočejo ujeti z vertikalnimi. Tudi šolska birokracija si neprestano izmišlja nešteto nepotrebnih del, da učitelji ne bi imeli časa razmišljati!

Od zoprnih števil mi pogled od časa do časa uide skozi okno, proti tolminskim goram. Letos so skoraj vsak popoldan od Medarda naprej tam nevihte. Kmetje se jezijo, ker ne morejo posušiti sena. Tudi danes se že spet kopičijo oblaki nad Migovcem, zahodnik pa jih potiska proti Škrbini, kraljici tolminskih gora. Še pred eno uro se je ponosno sončila nad Zalaško grapo, sedaj pa se zagrinja s temnimi zavesami. Sprva je zamolkel grom naznanja nevihte, kmalu pa bliski zarežejo v oblake in močno grmenje pretrese zemljo in nebo. Poševne zastave dežja in sodre se potegnejo proti Ravnam in planini Razor...

Ob tem pogledu me nenadoma oživi spomin za desetletje nazaj, ko se je prav tako kot danes v julijskem popoldnevu dvignil vihar nad Škrbino in sem ga prav tako kot danes gledal od svoje pisalne mize, ne da bi slutil, da je v tem viharju umrla Miriam. Bila je moja učenka, čedna osemnajstletnica, ki je ravno dokončala tretji razred tolminske gimnazije. Doma je bila s Temljin, vasice pod goro Rodico v Baški grapi. Bila je vitka, svetle polti in temnih oči, posebno lepi so bili njeni dolgi črni lasje. Čeprav je s pridnostjo dosegala lepe ocene, v razredu ni posebej izstopala, tudi njene slovenske šolske naloge so bile povprečne, dokler ni prišla na vrsto naloga o planinstvu. Tu se je razpisala od srca, kako rada ima gore, kako rada hodi sama ali pa v bratovi družbi na Rodico, Vogel ali Črno prst, kako jo mika tudi malo poplezati in sploh, kako srečna je v gorah.

Takoj po koncu pouka je šla za nekaj časa pomagat v kočo tolminskega Planinskega društva na planini Razor. Tu je preživela vsa srečna zadnje tedne svojega življenja. Gorska narava, planšarija v bližini koč, domači in tuji planinci, katerim je stregla, posebno pa gorsko cvetje, tiste nežne rožnate blazine sleča za kočjo... vse jo je osrečevalo. Bila je pridna in ljubezniva in vsi v koči in planšariji, kamor je hodila po mleko, so jo zljubili.

Škrbina, 2051 m,
kraljica tolminskih
gora

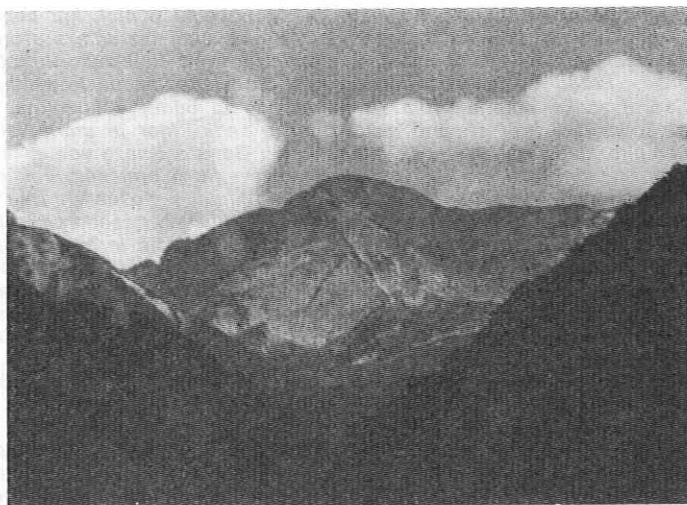

Foto J. Dolenc

Ko se je bližal dan odhoda s planine, si je nekega popoldneva zaželela, da bi po opravljenem najnujnejšem delu sama naredila turo na Škrbino. Tedaj so namreč bivali v koči delavci, ki so delali planinsko pot s Škrbinskega sedla na Škrbino; vrtali so v skalo, da namestijo kline in varovalne žice. Pred odhodom je želela videti njihovo delo in nabrati za spomin nekaj lepih planik.

Upravnik koč je ji je dovolil in odšla je na svojo zadnjo turo. Ni šla po običajni poti skozi z ruševjem poraslo Polje, ampak se je povzpela na sedlo Globoko, od tam pa kar po nemarkiranih in nevarnih grebenih čez Rušnati vrh in Mejo proti Škrbini. Dokler se Škrbina ni ovila v oblake, so jo na njeni poti spremljali z daljnogledom iz koč. Potem je žive ni videl nihče več!

Nad Škrbino se je namreč tedaj razbesnel strahovit vihar. Stemnilo se je, treskalo je na vso moč in celo toča se je usula. Šele proti večeru se je nevihta unesla in v koči so težko pričakovali povratek Miriam, ki naj bi postregla z večerjo. Upali so, da je nevihta prevedrila pod kakšnim previsom. Čakali so zaman, Miriam se ni vrnila. Upravnik je obvestil gorske reševalce v Tolminu. Bila je že trda noč, ko so le-ti prispeli in se takoj podali proti Škrbini.

Miriam so našli ob treh zjutraj: pod severozahodnim ostenjem Škrbine je ležala blizu steze na Škrbinsko sedlo z zlomljenim tilnikom, okrog nje pa so bile raztresene planike, ki jih je nabrala. Obraz skoraj ni bil poškodovan, le nekaj las ji je odtrgalo ostro skalovje.

Različne so domneve, kako je prišlo do nesreče. Predvsem ni jasno, kaj jo je zavedlo tako daleč na levo od steze. Mogoče so jo tja zapeljale planike, mogoče se je poizkušala v plezariji, mogoče se je pa v megli in strahu pred nevihto izgubila in sploh ni več mogla najti poti za povratek. Zašla je v nevarne pečine in na mokrih skalah ji je zdrsnilo...

Vest, da je Miriam mrtva, je pretresla ljudi v koči, njene svojce, sošolce in vse, ki so jo poznali. Planinsko društvo Tolmin je takoj objavilo njeno osmrtnico v časniku Delo. Na dan njenega pogreba sva s kolegom Marjanom kot zastopnika šole prišla na njen preprosti, a prijazni dom na Temljinah.

V domači izbi je v beli obleki in z belim vencem na glavi ležala na parah, bleda in negibna med gorečimi svečami. Kljub prestani poslednji grozi je sijala v neki skrivnostni deviški lepoti, planike v njenih sklenjenih rokah so se čudovito ujemale z belino obraza in obleke. Ta podoba me je vsega prevzela in pretresla, še po toliko letih mi je živo pred očmi.

Pokropil sem jo in potem spregovoril nekaj besed v tolažbo hudo potrtemu bratu in skrušenim staršem. S solznimi očmi so mi pravili, da so jo v nedeljo obiskali v koči, kjer je bila vsa vesela in nasmejana — danes, v petek, se pa za zmeraj poslavljajo od nje... Vsaka njihova beseda je pričala, kako so jo imeli radi in kako zelo žalujejo za njo...

Spremili smo jo na Knežo, k stari cerkvi. Domači fantje so nesli njeno belo krsto do groba. Tam so ji sošolke spregovorile v slovo in zapele žalostinko; govoril je predstavnik Planinskega društva, spregovoril sem tudi jaz v imenu njenih profesorjev... »Nenadno je ugasnilo mlado življenje v tolminskih gorah, potrti stojimo ob grobu naše

drage učenke Miriam...« sem pričel in povedal o njej, kar sem vedel in čutil. Težko je bilo govoriti, ker so mnogi jokali na glas, tudi jaz sem z drhtečim glasom zaključil: »Miriam nam bo vedno ostala v spominu v svoji čisti mladi lepoti, ki so jo gore hotele zase.« Potem se je krsta pogreznila v grob, mladina pa jo je zasula s cvetjem. Skoraj vsako poletje grem za nekaj dni na oddih v kočo na planino Razor. Vedno obiščem tudi kraj ob poti na Škrbinsko sedlo, kjer je umrla Miriam. Tam je v veliko kamnito klado dal Mladinski aktiv Šimen Golja s Kneže vdlati majhno bakreno ploščo s posvetilom Miriam. Ker tam okrog ni cvetja, ji prinesem kak lep, že nižje na planini odtrgan cvet. Včasih — po hudi zimi — je klada s ploščo vred še vsa pod snegom. Tako je bila pod snegom tudi v lanskem juliju, ob desetletnici njene smrti. Vejico cve-točega sleča sem zataknil kar v sneg, poleg cvetja in sveče v rdečem lončku, kar je nedavno prinesel njen brat, kot so mi povedali v koči. Spet mi oživi spomin na Miriam v razredu, kako mi, vprašana pred tablo, lepo govori o zgodaj umrlem pesniku Ketteju, potem njena nepozabna podoba na mrtvaškem odru... Obide me čudna misel, da je po svoje tudi sreča, umreti takole lep in mlad in vedno živeti kot tak v spominu drugih... Tedaj mi misli pretrga nabijanje plezalnih klinov v ostenju nad menojo. Pogledam gor: dva mlada plezalca, fant in dekle, v čeladah in drugi plezalski opremi, sta pripel-zala že skoraj do vrha stene. Mladost kljub vsemu zmaga... Toda treba se je odtrgati od teh spominov in opraviti dolžnosti. Statistiko bo le treba dokončati in urediti tako, da se bodo seštevki ujemali in da bo predstojnik zadovoljen. Današnja nevihta nad Škrbino se je že podela in od Kota je spet posijalo sonce, mavrica se je razpela in zažarela v vseh barvah nad Zalaško grapo.

NA SAMOTNIH POTEH

MATJAŽ ČUK

Skozi okno avtomobila napeto opazujem grape na desni in ugibam, katera bo prava. Samo da najdemo začetek, potem bo že šlo, si mislim. Pred nami je travnata ravnica, na njej ljubka kočica, levo od nje divje rogljati greben. Nobenega dvoma ni, to je prav gotovo Poldov rovt in tisti visoki greben na levi ne more biti nič drugega kot greben Šplevt, ki nam bo odslej kazal pot.

V senci parkiramo avto, si nadenemo težke nahrbtnike in krenemo levo, proti lovski koči. Na ovinku zapustimo cesto in se razkropimo po gozdu, kajti najti moramo lovsko stezo, ki nas bo pripeljala do roba grape Rdečega potoka. Ha, jo že imamo in prav gotovo je prava, ko pa se tako lepo dviga, da kljub težkim nahrbtnikom, zlahka pre-magujemo dokaj hudo strmino.

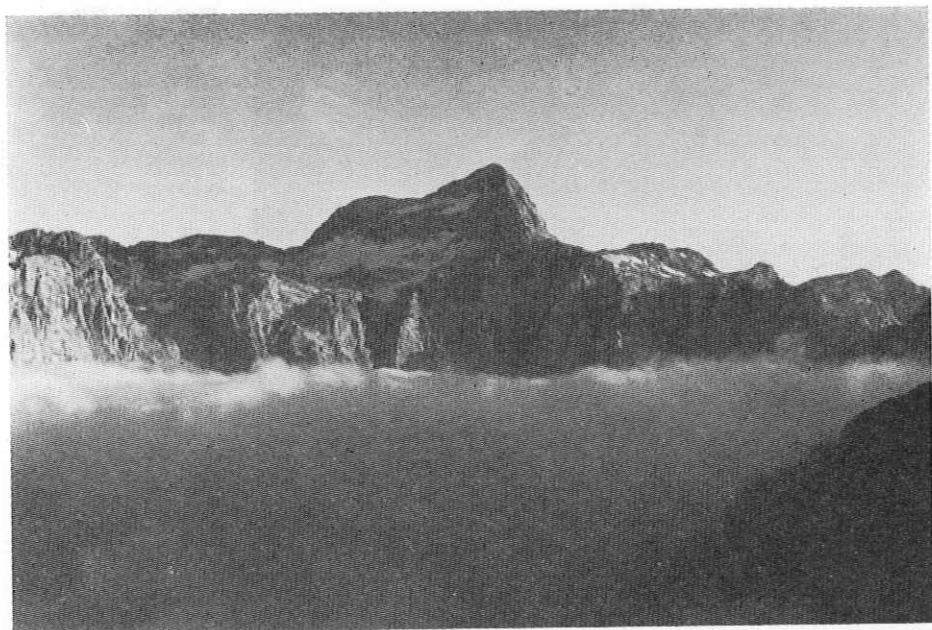
Iz gozda pridemo na plano. Odpre se nam lep pogled na grapo in na našo pot. Na obeh straneh bodejo v nebo skalnate ostrice in drzni grebeni, na desni strma Brinova glava 1586 m, nato pa divji roglji Šplevt, na levi pa najprej gozdnato Kališče 1901 m, nad njim pa dolg, bel greben Rokavov. V sredi pa je naša grapa, prava zmešnjava skal, grušča, ruševja in trav, vse skupaj pa je postavljeno precej pokonci.

Udobna pot gre po desni strani grape, sonce pa kljub zgodnjemu dopoldnevu že kar dobro greje. Ko se odcepi večja grapa, nekam visoko pod vrh Brinove glave, je dobre lovske poti, žal, konec. Vzpenjamo se po slabo vidni stezi in iščemo najboljše prehode čez nerodne skale. Strma grapa se vzpenja naravnost proti navpičnemu pragu, čez katerega bi moral — po opisu v vodniku — padati lep slap.

Napeto gledamo v skalovje, poslušamo, pa nič. Kljub vsej dobri volji ga ne zagle-damo. Za trenutek celo pomislimo, da morda prag ni pravi, pa vendar... No, iz vseh dvomov nas reši slaba stezica, ki tik pod skalami zavije desno, na veliko, strmo melišče, po katerem se vzpenemo do stene. Ozka steza nas popelje levo, najprej pod steno, nato pa čez strmo, travnato pobočje do vrha »slapa«.

Nikamor se nam ne mudi, zato odložimo nahrbtnike in si privoščimo zasluženi po-čitek. Dolina Vrat je že globoko pod nami, kakor na dlani imamo pod seboj vso pre-hojeno pot. Preden se spet zaženemo v strmino, se osvežimo z bistro studenčnico, ki nas preseneti malo nad mestom, kjer bi moral biti slap.

Lep, a strm macesnov gozd nam ponuja svojo senco, zato lahkega srca pustimo na desni melišča in zavijemo vanj. Čeprav se steza kmalu izgubi, nam je kar žal, ko pri-spemo do zadnjega drevesa. In ker daleč naokrog ne opazimo nobene sence, se se-veda utaborimo kar pod njim. Smo na spodnjem robu velikih melišč, iz katerih moli drzna ostrica »Malega Matterhorna« in preden se jih lotimo, želimo čim bolj izkoristiti zadnjo senco in si nabrati novih moči za naporni vzpon.

Triglav — 2864 m z Bivaka II — 2140 m, 13. septembra 1984,
pod Dovško špico

Sedimo torej v prijetnem hladu zadnjega macesna in se pripravljamo na mučno vzpenjanje po širnih meliščih, nad katerimi zapeljivo vabijo lepo zelene trate. Z občudovanjem strmimo v mogočno, previsno steno Šplevte in kar v vratu nas zaboli, tako je navpična.

Rahel vetrič nas priganja, da si nadenemo nahrbtnike in zagrizemo v melišče. Sonce že prav pošteno pripeka, ko sopihamo po strmi stezi navzgor, toda od nekod se pripode oblaki in poskrbe, da nam ni prevroče. Velika votlina v srcu »Malega Matterhorna« se nam vztrajno bliža in kmalu smo v njej. Med sončnimi koprivami občudujemo Severno triglavsko steno, pogled se nam ustavlja na mogočnih ostenjih Cmira, Rjavine in Stenarja, pod katerim zaman pogledujemo za znano podobo bivaka na Rušju.

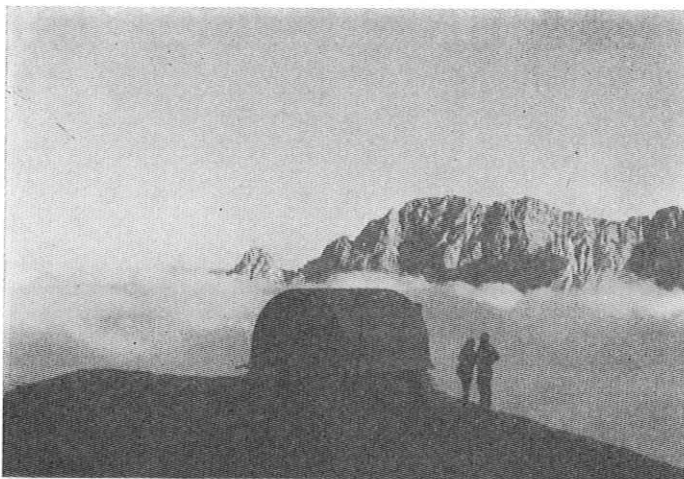
V senci velike votline počivamo, a radovednost nam ne da miru. Neznani, skrivnostni svet, ki ga slutimo nad melišči, nas nezadržno vabi. Vsi bi radi čimprej videli, kakšen je svet tam gori, kakšni so ti vrhovi, ki so dostopni le plezalcem.

Manjši oblak za trenutek zakrije sonce in brez oklevanja sklenemo izkoristiti ponujeno senco in se povzpeti čim višje. Sonce sicer prav kmalu zopet posije izza oblakov, toda tako pričakovana travnata ravnica je že tik nad nami. Še nekaj korakov po sipkem, neprijetnem melišču in že se grejemo na mehki travnati preprogi, obdani z venčcem slikovitih skalnatih vršacev, ki pa jih, žal, ne vidimo... Megla, ta velika sovražnica planincev, ki mnogokrat že v nekaj minutah zakrije vse tisto, najlepše, za kar se marsikateri planinec več ur pošteno trudi, megla, ki vedno vse pokvari, je bila danes hitrejša. Ne sicer za veliko, toda vseeno za toliko, da sedaj prav nič ne vidimo.

No, nič zato, dan je še dolg in ko jo bo minilo potepanje po visokih vrhovih, se bo še rada umaknila navzdol, v dolino. Večjo skrb nam povzroča vprašanje, kako bomo zdaj našli bivak. Pot je namreč izginila in treba bo ugotoviti, kako naprej.

Po travnatem pobočju obidemo večjo kotanjo in pri tem nestrpno opazujemo pobočje pred seboj. Višinomer kaže že več kot 2100 m, o bivaku pa še ni sledu. »Le kje neki je?« se sprašujem, ko se vzpenjam na bližnji travni rob. Kar naenkrat ga zagledam, samo nekaj korakov od mene, na mali travnati vzpetinici. Kmalu smo pri njem in naša prva skrb je, da ugotovimo, kako je z vodo. Vseskozi smo se potihoma bali, da je ne bo, zato smo toliko bolj veseli, ko po kratkem obhodu najdemo poln rezervoar. Na hitro si še ogledamo notranjost našega bodočega bivališča, nato pa se posvetimo nujnejšim opravilom.

Prepuštimo se prijetnemu lenarjenju na mehkih travnatih blazinicah, in ko za nameček izza oblakov posije še sonce, se nam zdi, da smo v devetih nebesih. Nič na svetu,

Bivak II — 2140 m
zadaj desno
Cmír — 2383 m,
v sredini Rjavina —
2532 m levo Luknja
peč — 2245 m,
13. septembra 1984

razen dežja, nas ta trenutek ne bi spravilo s tega čudovitega prostorčka pod divjim grebenom Šplevte, ki nam ga nagajiva megla še vedno vztrajno zakriva.

Čas hitro beži, megle se počasi trgajo. Prikažejo se nam prvi obrisi Šplevte, Oltarja in Rokavov. Sprva še nejasno, nato pa vedno bolj razločno. Želja, da bi končno že videli ta čudoviti svet, ki nas obdaja, svet, zaradi katerega smo prišli sem gor, nas vzdrami iz lenobnega poležavanja in nas napoti naravnost proti Šplevti. Počasi se vzpenjamo na sedlo pod Dovškim križem in se jezimo na meglo, ki se noče in noče umakniti. Stopamo po položnem grebenu Šplevte in takrat se nenadoma zgodi. Megla v trenutku izgine, pred nami zrastejo mogočne podobe vrhov, v vsej svoji velikosti in lepoti, ob-sijane z blagim popoldanskim soncem, neprekosljive v svoji skladnosti in bogastvu oblik, še mnogo lepše, kot smo si jih v mislih predstavljali.

Stojimo na grebenu in kar ne moremo odtrgati pogledov od nepozabnega prizora, ki nam ga je tako nepričakovano ponudila narava. Tik pod nami slutimo skozi gosto meglo zapuščeno, od vseh pozabljeno dolino na Brinju, nad njo se mogočno dvigajo strmi stolpi Kopice 2202 m, sledi dolg, travnat hrbet Dovškega križa, 2531 m, katerega razbiti greben se počasi spušča proti globokemu Grlu. Levo od najnižje škrbine se greben spremeni v položno prodnato ravnico, pod katero se vleče širok pas gladkih, neprehodnih sten in le po skrajnem desnem robu, blizu velikanskega strmega žleba, se skalovje toliko razčleni, da omogoča lahek prehod v kraljestvo Oltarja. Levo od že omenjene prodnate ravnice leži manjše sedelce, nato pa se skalovje zopet požene navzgor in kulminira v razbitem vrhu Velikega Oltarja 2621 m, za njim pa se obrne na jug in doseže svojo najvišjo točko v enem najtežje dostopnih vrhov v Julijskih Alpah, v Visokem Rokavu, 2646 m. Enoličnost sivih sten za kratek čas prekine strm snežni ozebnik, ki sega skoraj do sedla med Visokim in Srednjim Rokavom, nato pa spet prevladujejo skale, ki sestavljajo presenetljivo lepo piramido Srednjega Rokava, 2600 m in se nekoliko nižje še zadnjič dvignejo v manj izraziti vrh Spodnjega Rokava, 2500 m, odkoder se v dolgem grebenu, s kopico manjših vzpetin, različno strmo spuščajo proti gozdnatemu Kališču, 1901 m. Megleno morje pod nami nas prikrajša za lepe poglede v dolino Vrat, zato pa nam prav nič ne ovira pogledov na mogočna ostenja Stenarja, Triglava, Cmira in Rjavine, za katerimi sramežljivo kuka gozdnato sleme Požgane Mlinarice, 1872 m. Čisto zadaj, že v meglenem čadu, se nejasno bleščiijo veliki Kamniški Alp.

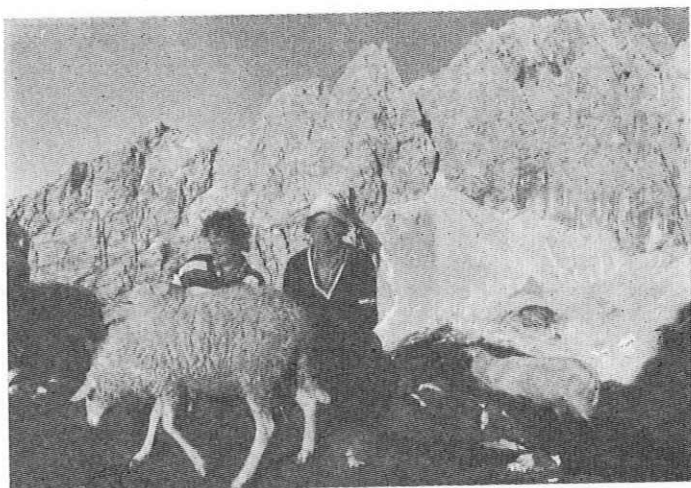
Lepota prizora nas povsem prevzame in še dolgo nemo stojimo na grebenu Šplevte in občudujemo vse to. Kako rad bi vsaj delček tega spravil v fotoaparatus, toda kaj, ko pa je ostal spodaj, v bivaku. Ostane mi le upanje, da bo jutri prav tako lep dan in bom lahko popravil zamujeno priložnost.

Pozno popoldne je že, ko končno stopimo na vrh. Čas, ki neutrudno beži, nam ne privošči, da bi dolgo uživali na zračnem vrhu. Počasi se pripravimo za sestop. Dan se nagiba v večer in treba bo pripraviti večerjo, skuhati čaj ter urediti bivak, da nam bo noč kar najudobneje minila.

Navzdol gre hitro in kmalu smo pri bivaku. Pozno je že, zato se takoj lotimo kuhanja večerje.

Medtem ko z užitkom srebamo toplo juho, skozi odprta vrata zremo v mogočno triglavsko steno. Obeta se lep večer. Kljub ostremu mrazu posedemo pred bivakom, da ne bi zamudili lepote sončnega zahoda. Rdeča svetloba za kratek čas prepoji mogočna

Na sedlu pod
šplevto — 2262 m.
Zadaj levo Spodnji
Rokav — 2500 m,
v sredini Srednji
Rokav — 2600 m,
desno Visoki
Rokav — 2646 m,
14. septembra 1984.

ostenja Cmira, Rjavine in Stenarja, veliki stebri za trenutek zažare v prelepi svetlobi zahajajočega sonca. Sončni žarki še zadnjič pozlatijo vrh, lep jesenski dan se umika noči. Zasvetijo prve zvezde, postane hladno. Zadnja svetloba na zahodu ugaša, počasi se stemni.

Trda tema je že, ko nas mrzel veter prežene v bivač. Pred nami je mirna noč, ena tistih, romantičnih, z mesečino in neštetimi zvezdami, ko je svetlo kot podnevi in človek res ne ve, ali bi spal, ali pa bi raje sedel v mehko travo in užival v skritih lepotah zvezdne noči.

Težko je vstati še pred jutrom, še težje hoditi po nepresporni noči, zato se odpovemo nočnim užitkom in raje zlezemo pod toplo odejo. Nekaj časa se še upiramo spancu, kmalu pa utrujeni zaspimo.

Prvo svetlikanje nas spravi iz tople postelje in nas postavi v mrzlo jutro. Težko se ločimo od toplih odevi, toda želja po novih doživetjih je močnejša. Vroč čaj dobro nadomesti toploto sončnih žarkov, ki jih še ni na našo ravnico. Bela luna hiti za mogočna ostenja Rokavov in se čudi kristalno modremu nebu, ki jo je prehitelo na njeni nočni poti.

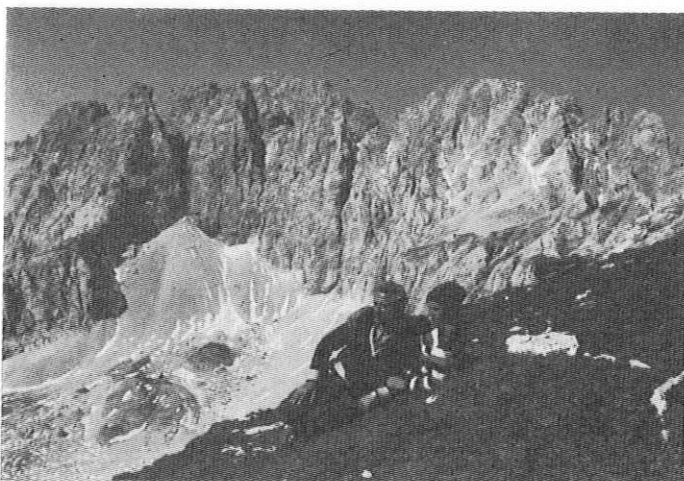
Prvi sončni žarki pozlatijo najvišje vrhove in nas opominjajo, da bo treba na pot. Oprtamo si nahrbtnike in krenemo na položna pobočja pod dolgi greben Šplevte. Na sedlu nas prvič pozdravi sonce. Iz nahrbtnika vzamem fotoaparat in uspe mi napraviti lep posnetek triglavske stene. Spotoma pobrem še kapo, ki je pomotoma prebila mrzlo noč tu gori, nato pa odhitim po rosnii travi na bližnje sedlo. Nahrbtnik me zvesto čaka in skupaj se spustiva na veliko melišče v vzhodni Dovškega križa. Po lahkih skalah se vzpnem na travnati hrbet in spet smo vsi skupaj.

Blago septembrsko sonce nas prijetno greje, ko se počasi vzpenjamo proti značilnim skalnim rogljem nad nami. Skozi strmi žleb prispemo na veliko melišče, kmalu zatem pa stopimo na glavni greben. Odpre se nam lep pogled na severno stran.

Globoko pod nami leži v spokojnem miru krnica Za Akom, malo nad njo, še v globoki senci, kraljujejo trije macesni, še višje se globoko v skale zajedajo jeziki večnega ledu. Prijetno nas preseneti neugodna bela igla kralja Visokih Tur, ki kot privid kraljuje nad vsemi gorami in takoj priklene vse poglede nase.

Po položnem melišču se vzpnemo na bližnji vrh, kjer nas čaka neprijetno presenečenje. Precej globoka škrbina nas namreč loči od pravega vrha, ki se nam zlobno posmehuje dobrih sto metrov na desni. Moramo dol. Previdno se spustimo po skalah in skrotastem pobočju v škrbino. Onstran nje se skozi ozek žleb povzpemo na glavni greben, kmalu zatem pa stojimo na samotnem vrhu.

Zgodaj je še, zato si privoščimo daljši počitek. Sonce prijetno greje in le mrzel veter nas sem ter tja opominja, da se bliža jesen. Lep, miren septembrski dan je in gore v glavnem samevajo. Megleno morje prekriva mesta in vasi in le malokdo tistih, ki prezebejo pod gosto meglo, ve, da samo nekaj sto metrov višje sije sonce. Sedimo na vrhu in občudujemo dolg greben Široke peč, 2497 m. Poskušam ga fotografirati, toda navadni objektiv je mnogo preskromen, da bi zajel vse roglje in stolpice. Zamenjam ga in poskusim s širokokotnim. To je že bolje, čeprav bo greben zato videti manjši in bolj oddaljen. Strmi steni Kukove špice, 2417 m, in Škrnatarice, 2441 m, skrivata v svojem vzhodju slikovito krnico Za Široko pečjo, prostrana snežišča na njenem dnu nam lepo dokazujejo, da v to mračno krnico le redkokdaj posijejo sončni žarki.

Na pobočju Dovškega Križa — 2531 m.
Zadaj od leve proti desni: Srednji Rokav — 2600 m, Skrlatica — 2738 m, Visoki Rokav — 2646 m in Oltar — 2621 m,
14. septembra 1984.

Hladneje je. Mrzel veter zapiha z ostrih martuljskih grebenov. Počasi se odpravimo z vrha. Previdno se spustimo v škrbino, nekako obidemo prvi vrh, kmalu zatem pa že sedimo na širokem travnatem hrbtu in pogledujemo, kje bi se najlažje povzpeli na Grlo, 2429 m, ozko skalnato škrbino med Oltarjem in Dovškim križem. Strmine, ki bi jih morali pri tem preiti, se nam zde od tod precej hude, zato sklenemo, da si pobočje ogledamo malo bolj od blizu in se šele nato odločimo, kako naprej. Strme trave so hitro za nami in ko minemo še nekaj skal, stopimo na široka melišča pod Oltarjem. Po njih se počasi vzpenjamo proti velikanskemu, strmemu žlebu, ki loči pobočja Dovškega križa od Oltarja in čim bolj se mu bližamo, tem bolj se nam zdi stena na levi strani žleba — pristopna.

Nekako na sredini zapustimo žleb in zavijemo levo, v steno. Skale so ostre in strašno krušljive, zato moramo vsak oprimek dobro preizkusiti preden se mu zaupamo. Stena je lepo razčlenjena in brez težav se vzpenjamo proti strmim travam nad nami. Dobro postavljeni možici nam kažejo najlažje prehode čez vrsto žlebov in skrbe, da ne zaidem. Kmalu smo na travah, preplezamo še zračni, prav nič težki grebenček in že smo na glavnem grebenu Oltarja.

Medtem, ko se gremo na sončnih južnih pobočjih gore, pa nekaj sto metrov pod nami vlada že prava zima. Ostri jeziki snega in ledu se zajedajo globoko v žlebove, enolično sivino skal poudarjajo še dolge, temne sence, ki segajo daleč navzdol v melišča.

Po krušljivem pobočju obidemo večjo vzpetino v grebenu in prispemo na veliko prodnato ravnico pod vršno strmino Oltarja. Vzpnejo se na bližnje sedelce, da bi odkrili najlažji prehod v Martuljek, toda temna severna stran je tako neprijazna, da nas prav nič ne mika odkrivati njenih skrivnosti in tako raje ostanemo na sončnem južnem pobočju in kmalu smo »doma«, v toplem zavetju jeseniškega bivaka.

Dan ni več tako lep, novi in novi oblaki na modrem nebu groze, da se bo vreme spremenilo. To nič kaj prijetne ugotovitve potrde tudi vremenoslovci, ki obetajo poslabšanje z dežjem.

Želja po doživetju še ene noči in novega, čeprav morda deževnega dne v gorah, zmaga, da ostanemo kar tu, na prijetni travnati vzpetinici, med strmimi stenami Rokavov in Oltarja.

Popoldne nam hitro mine v prebiranju duhovitih pripomb in šaljivih izpovedih alpinistov iz vpisne knjige in prav zabavamo se ob nekaterih sestavkih gorečih oboževalcev Oltarja, Dovškega križa, Šplevske in Zahodne triglavske planote... Nekdo je natančno opisal in s sliko prikazal učinkovit način zapiranja vrat s cepinom, pristrčno se nasmejemo bolj ali manj uspešnim verzom, med zmešnjavo imen, krajev in gora najdemo celo čisto pravi kuharski recept. Kljub temu je knjiga lepo urejena in nihče poleg svojega imena ne pozabi od kod je prišel in kam gre.

Sonca ni več, oblaki so že zdavnaj prekrili nebo, zato ostanemo kar na toplem, v bivaku. Posteljemo postelje, nato pa zlezemo pod odeje. Dva dni smo že v hribih in malo smo že utrujeni. Toplota odej nas prijetno uspava, oči vztrajno lezejo skupaj in še preden se popolnoma stemni, zaspimo.

Noč je še, ko se zbudimo. Preden se izmotamo iz tople zmešnjave odej, se zdani skrbno pospravimo bivak, uredimo lonce in skodelice, zapremo okna in se poslovimo. Po strmih meliščih pod Šplevto gre da je veselje in kot bi mignil smo pod »Malim

Matterhornom». Samo oblak prahu nas spominja na divjo vožnjo, ko na koncu melišč, na slikovitem počivališču nad slapom, zadihano gledamo odkod smo prišli. Vreme kar dobro drži in kaže, da nam bo dež danes prizanesel. Čez strmo travnato pobočje prispemo na melišče, odkoder se spustimo v grapo, ki nas pripelje v gozd. Udobna lovska pot nas v lepih serpentinah vodi navzdol in ko se drevesa razmaknejo, stopimo, bogatejši še za eno, nepozabno doživetje, na prijetne trate Poldovega rovtja. Prijetno je spoznanje, da so še skriti kotički v naših lepih gorah, da so še samotni vrhovi, ki nemo stoje na obzorju in čakajo, da jih bo človek odkril, ko bo končno spoznal, kako nesmiselna je nora dirka za uspehom, za materialnimi dobrinami, ko bo spet znal prisluhniti tišini zvezdne noči, šelestenju listja, se razveselil srečanja z živaljo, užival v osrečujočem občutku radosti na vrhu gore, užival v širnih razgledih, v lepoti sončnega zahoda, ko bo znova znal prebuditi skrivnostna občutujoča pričakovanja, tesnobe, hrepenenja ob vzpenjanju v neznanih strminah in odkrivanju sladkih skrivnosti narave. Takrat šele se nam ne bo treba bati, da nas bo prevelika naglica ugonobila, kot znajo ugonabljal tegobe danšnjih dni.

IZLET NA ĐEROVICO IN PEŠ DOMOV

Potovanje z vlakom je dolgo, a ne utrudljivo in naporno. Spočiti in veseli smo prišli v Skopje, kjer smo se srečali s prijatelji — planinci iz Bitole. Skupaj smo se popeljali po lepi deželi, kjer so nas obdajala na obeh straneh ceste sama obdelana polja. Peljali smo se preko Uroševca proti Prištini ter še malo naprej, kjer smo si ogledali spomenik Kosovski bitki. Po krajšem postanku smo nadaljevali pot preko Metohije proti Peči, kjer smo se srečali s prijaznimi planinci — člani Planinskega društva Đerovica, ki so nam uredili vse rezervacije v hotelu, kamor so nas pospremili. Še isti dan so nas popeljali na ogled zanimivega pečinskega samostana in lepe soteske, imenovane Rugovska klisura, kjer se dvigajo visoke stene, ki bi jih bili naši alpinisti najbrž kar veselili. Zvečer pa smo se sprehodili še po ulicah starega dela Peči. Naslednji dan so nas vodniki iz Peči popeljali z našim avtobusom do konca soteske Kožnjara, odkoder smo peš nadaljevali pot proti našemu končnemu cilju — ĐEROVICI, visoki 2656 m. Najprej smo se počasi dvigali po gozdni poti; prišli smo do prvega počivališča ob bistri vodi, kjer so nas obkrožili otroci domačinov — pastirjev. Prosili so za bonbone. Pričeli smo prazniti nahrbtnike s to iskano in zeleno dobroto. Pot smo nadaljevali po gozdu in se dvignili precej visoko na travnato planoto. Hodili smo mimo »hiš« domačih pastirjev. Zopet mnogo otrok, ki so želeli bonbone. Po štirih urah zmerne hoje smo prišli do planinske kočice na Pločicah, ki je sicer zaprla, ker jo bodo obnavljali. Pri koči smo se zadržali malo dlje, se odpočili, natočili sveže vode v čutare, se napili hladnega ovčjega mleka in najedli ovčjega sira, ki so ga prodajali pastirji. Zopet mnogo otrok. Za naše dobrote so prinašali svežo vodo iz svojih vodovodov — vsaka »hiša« je imela izkopen potoček, po katerem je tekla bistra, hladna voda; le-te je dovolj v teh predelih Prokletij.

Pot je ponovno zavila visoko nad kočico na Pločicah in prišli smo do prvih sneženih ostankov, ki kljubujejo žarkom visokogorskega sonca. Po precejšnjem vzponu smo prišli do podnožja, do našega cilja — Đerovice. Pustili smo nahrbtnike na jasi in šli proti vrhu, ki nas je pričakoval zavit v meglo.

Po vzponu na vrh pa nas je pozdravilo toplo sonce, kot zahvala za ves trud, ki smo ga vložili v naš vzpon na najvišji vrh Kosova. Razgleda sicer res ni bilo takšnega kot smo si ga želeli, kajti megla se je premaknila v nižje predele Prokletij. Po krajšem postanku ter fotografiranju smo se spustili do »parkirnega prostora«, do nahrbtnikov, kjer smo posedli po nizki travi in se vsak po svojih močeh podprli.

Med spustom v dolino so nas zopet čakali otroci in nas prosili za dobrote. Do konca smo izpraznili svoje nahrbtnike in razdelili vse sladkarije. Zelo radi so se tudi postavili pred fotografski aparat. Pastirji s svojimi družinami bivajo v »hišah«, zgrajenih iz lesa in pokritih s polivinilom in lesom. Visoke so le toliko, da se odrasel človek v notranjosti lahko giblje. Pri vsaki »hiši« je tudi pes, ki z laježem pozdravi vsakega popotnika, ki zaide v ta prečudoviti svet.

Razgled je lep na vse vrhove v bližnji in daljni okolici. Vidi se tudi vrh, na katerem je tromeja med Srbijo, Črno goro in Albanijo. Povsod so prostrana travnata pobočja, kjer se pasejo ovce, konji, krave in bivoli.

Na povratku v dolino smo šele ugotovili, kako dolga je bila naša pot zjutraj. Od odhoda, ko smo zapustili avtobus pa do povratka, je minilo enajst ur in pol. Dovolj dolga tura, vendar sploh nismo bili utrujeni in smo del poti po zelo ozki soteski, ki je bila najbolj nevarna za vožnjo z avtobusom, nadaljevali kar peš.

Ob povratku v Peč so nas zopet pričakali člani planinskega društva Đerovica, nam čestitali za uspešen vzpon na najvišji vrh Kosova in skupaj smo preživeli večer ob domači glasbi ansambla in pevk, ki vsak večer razveseljuje obiskovalce v hotelu Karagač v Peči.

Naslednji dan dopoldne smo se od naših gostoljubnih domačinov — planincev PD Đerovica, poslovili in se jim zahvalili za vso pomoč pri organizaciji našega izleta. Z avtobusom smo se popeljali proti Dečanom, Đakovici in Prizrenu, kjer smo se za kratek čas ustavili in si ogledali mesto. Pot smo nadaljevali proti znanemu smučarskemu središču na Kosovu — Brezovici. Ogledali smo si prečudovit hotel Narcis, v katerem so neverjetno — nizke cene.

Po kosilu smo se odpeljali proti Makedoniji. Vožnja do Skopja je kar prehitro minila, saj smo vedeli, da se bomo morali posloviti od novih prijateljev iz Bitole. Z žalostjo v srcih smo se jim zahvalili in si zaželeli, da se spet kmalu srečamo v naših lepih planinah.

Čas do odhoda vlaka proti Ljubljani smo izkoristili še za ogled starega dela Skopja. Obšli smo vse uličice, kjer domačini prodajajo in ponujajo razne spominke.

Najbolj zanimiv del našega celega potovanja pa se je pričel na železniški postaji v Skopju ob odhodu vlaka proti Ljubljani. Takoj na začetku smo ugotovili, da so vse karte za ležišča v kabinah prodane dvakrat — enkrat nam v Ljubljani, drugič pa v Skopju oz. Bitoli. Tako smo morali našo peš pot nadaljevati tudi v vlaku. Do Beograda smo se sprehajali po ozkem hodniku, kjer so nas še pri hoji ovirali drugi potniki, ki so se prerivali iz vagona v vagon. Na vsaki postaji smo gledali na zemljevid in ugotavljali koliko smo že prevozili in koliko je še do Beograda. Tako nam je nočni čas hitreje mineval. Šele v Beogradu se je malo izpraznilo, tako, da smo lahko dobili vsaj sedišča v kabinah.

Kljub utrudljivemu potovanju v Ljubljano, smo bili veseli in zadovoljni, da je izlet uspel. Pozabljen je bil tudi povratek iz Skopja v Ljubljano. Vsi smo izrazili željo, da se kmalu spet dobimo na podobnem izletu, pa čeprav je potrebno potovati »peš«.

N. Ž.

PLANINCI SO NAM POVEDALI:

O ORIENTACIJI

BOJAN JEVŠEVAR

»Zrcalo na pokrovu busole je zato, da si lahko ogledaš osla, ki se je bil izgubil.«

To je iz opisa vojaškega kompasa. Takih in podobnih cvetk sem na tem tečaju slišal veliko, a to bom zanesljivo ponovil na vsaki šoli orientacije.

Začelo se je že v nedeljo, ko sva s prijateljem čakala na začetek tečaja. Mladinska komisija je zanj našla čudovit kraj: Dom obrambne vzgoje na Igu. Gozd je pred nosom, krajevna skupnost in planinsko društvo sta naklonjena orientaciji, lžanci pa so sploh gostoljubni in duhoviti. V to sva se prepričala že tam, kjer sva čakala — v gostilni. Gostilna je srce vsake vasi, škoda le, da so vsa ta »srca« tako zakajena!

Tečaj za voditelje orientacije in traserje je bil drugi po vrsti in bo prav gotovo še kateri, saj je bil kvaliteten, povrhu pa še potreben... Stanje v slovenski orientaciji je namreč tako žalostno, da še nekaj let ne bomo dosegli ravni, ki jo imajo Hrvati ali Srbi; o tem, koliko le-ti zaostajajo za svetom pa raje ne razmišljam. Sicer pa drugače ne more biti. Orientacijski tek bi naj postal že olimpijska disciplina, pri nas pa nekateri še vedno menijo, da je to divjanje in zato ne spada v naravo! Naravo je treba občudovati, kar pa lahko počneš le med hojo. Ampak, jaz ne bom dosti opazoval, če se bom udeležil izleta na goro Oljko, kakršnega je v Planinskem vestniku predlagal tovariš Jordan. Preveč številčk. Obvladam kompas, nisem pa matematični genij, zato v tistih kodah ne vidim lepote. Lepota je zame v teku po gozdu, med praprotnjo; v črni žolni, ki jo kljub »divjanju« opazim na drevesu; v jelenu, ki ga presenetim v zaraščeni gmajni. Lepota. Svoboda. Sreča.

Med tekmovalce sem prešel iz planinske orientacije, zato ne nasprotujem tistim, ki vztrajajo v njej. Toda za množičnost ni primerna, saj zahteva preveč tehničnega znanja, ki se zdi rekreativcem preveč zapleteno. Elitne kvalitete pa v tej orientaciji tudi ne moremo pričakovati, saj o uspehu na tekmovanju premočno odločajo testne naloge. Marsikdaj je bil to zame kviz, ne orientacija.

Vendar, kdor hoče, naj ima planinsko orientacijo. Ni pa pošteno, če hoče kdo ohraniti stari način tekmovanja s tem, da meče v koš novi pravilnik za orientacijska tekmovanja. O orientacijskem teku naj sodijo tisti, ki ga poznajo, poznajo pa ga edinole, če kdaj sodeluješ v njem. Da so tekmovanja po novem (OF) pravilniku dvignila kakovost

Pouk na tečaju
mladinskih
planinskih vodnikov
na Uskovnici —
branje karte

Foto: Dokument. PV

tekmovalcev, dokazujejo rezultati republiškega tekmovanja in tekme za pokal Jugoslavije. Manjka nam le še množičnost, do katere pa bomo prišli le z delom — več tekmovanj in boljše naj bodo, predvsem za pionirje in mladince, povezava s taborniki in s Partizanom, boljše obveščanje o tekmovanjih itd.

Kolikor sam poznam mladince in pionirje, vem, da sta vsem ljubša tek po gozdu in iskanje vrisanih točk, kot pa izračunavanje, preračunavanje, vrisovanje in iskanje ravne podlage ter podobno.

Ravnjanja z vojaškim kompasom se bo vsak mladinec kaj hitro naučil, če bo poznal teren, znal brati karto, bo imel kondicijo in pa razvit občutek za orientacijo. Vsega tega pa se bo najhitreje naučil pri športni orientaciji.

Tudi karte niso prehud problem. Z neba seveda nobena ne pade, če se pa potrudimo, lahko hitro pridemo do nje.

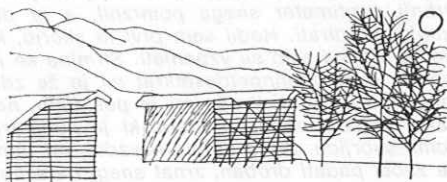
Na lgu smo jih res imeli dovolj. Tri merila, tri kvalitete, in na vse, tudi na pomanjkljivosti, smo se navadili. Gostje. Domačini napak še opazili niso, saj so gozd in vrtače poznali bolje kot jaz svojo posteljo. Na vseh prograh, ki smo jih postavili pri praktičnem delu, so bili osnovnošolci, domačini, boljši od mene. Izanskim planincem se za orientacijski naraščaj res ni treba bati. Ko bi bilo po vsej Sloveniji tako! Na republiškem tekmovanju je bilo okrog dvesto tekmovalcev, na Švedskem pa se pomembnejših tekmovanj udeleži čez deset tisoč tekmovalcev, od cicibanov do ostarelih ljudi s palico v roki, ki progo le prehodijo. Najboljši dokaz, kako čudovit odnos ima to ljudstvo do športa in rekreacije.

Sicer mi je pa najbolj všeč, če sem v gozdu sam, kar pri toliko tekmovalcih gotovo ne bi bil. Tako pa si privoščimo marsikaj. Na tečaju smo med trasiranjem in tekmovanjem nabirali gobe (samo jurčke, ker je bilo še teh preveč.). Bilo jih je za trinajst udeležencev tečaja in še kuharica jih je nesla domov.

Navdušenje je trajalo od prvega do zadnjega dne. Veselje in volja. Čisti amaterizem. Lepo je tako, leži pa me, da nogometašem povsod posvečajo toliko pozornosti, v Delu pa še informacije o orientacistih tako skrčijo, da jih le težko najdeš.

Planinstvo, zdravje, rekreacija, krepitev obrambnih sposobnosti, vzgojni vpliv na mladino — same parole, ki jih slišimo na sleherni slovesnosti. Novinarji pa kljub temu posvečajo pozornost le panogam, v katerih imajo črne fonde. Če so računi čisti, ni zanimivo. Mogoče bi jih navdušila nočna orientacija. Na tečaju smo jo imeli in bilo je kar srhljivo, če sem z izpraznjeno baterijo prisluhnil glasovom v gozdu in sem na blatnem kolovozu trčil v tekmovalca brez svetilke.

Res smo uživali.

PODRTA GORA

TOMAŽ VRHOVEC

Zjutraj je bilo nebo sivo. Oblaki so se držali malo pod vrhovi Govnjaškega koka in Mohorja, tako da glavnega grebena ni bilo videti. Pihal je čuden jugovzhodnik; od časa do časa se je med oblaki prikazalo blede sonce. Pse sva si z bratom nalepila že v predsobi, da se ne bi nanje že takoj nabral sneg in da ne bi kasneje zato odpadali s smučmi. Skozi predor, skopan skozi sneg, sva se nato izmotala na plano. Prav počasi sva si nataknila smučmi in namestila pručke pod okovje. Čakala sva, da se iz sosednje kočice prikaže še nek Bohinjec. Sinoči smo se zmenili, da gremo danes skupaj proti Voglu. Med čakanjem me je začelo zebsti. Kako se je vreme kar čez noč spremenilo. Včeraj, ko sva šla na Lanževico in nato k jezeru pa na Batognico, je bilo vroče in sonce je slepeče sijalo, danes pa ta mráz.

Bohinjec se je končno le prikazal. Še on si je pripel smučmi in počasi, brez kakšnega posebnega navdušenja, smo se odpravili proti Govnjaču. S Kraja smo krenili kar poprek, držeč se napol staljenih smučin, ki so jih naredili sprehajalci med tednom. Psi so prijemali brezhibno, palice pa so se globoko vdiral skozi srenasto skorjo. Prejšnji dan sva imela na obisku nekaj vodnikov ljubljanske Matice, vodili so izlet mladinskega odseka, danes naj bi šli peš do pod Podrte gore in na Konjsko sedlo, nato pa naj bi po Žagarjevem grabnu smučali v Bohinj. Zdelo se mi je kaj malo verjetno, da bi nalezeli na njihovo sled, saj bi bilo res čudno, če bi v svoji, včasih kar pretirani skrbnosti in pazljivosti, v tem meglenem vremenu sploh poskusili začeti turo, pa tudi o razmerah in o prediranju skorje so vedeli bolj malo. Najbrž bodo lepo sestopili kar po običajni poti proti Savici, bodo vsaj imeli nekaj zabave z bližnjimi srečanji pri smučanju po sprpentinasti poti. Vsaj to srečo imajo, da se bodo pripeljali vse do Zlatoroga, letos je pač obilo snega.

Sami planini Govnjač smo se izognili, tako da nismo brez potrebe izgubljali na višini in se mučili s spustom s smučmi, na katerih so psi in srenači. Z bratom sva se še dobro spominjala tiste ture, ko sva s Komne prek Sedmerih in Bohinjskih planin smučala v Fužino. Takrat sva si po svežem snegu pot utirala povsem na novo. Ko sva prišla do Dvojnega jezera, se nisva povzpela čez Štapce, zagrinjala jih je megla, tako da nisva mogla oceniti, kakšne so snežne razmere na snežiščih pod Tičarico, pa tudi plazov izpod Štapc naju je bilo strah. Zato sva krenila v smeri živinske poti proti Ovčariji. Po tej stezi še nikoli poprej nobeden od naju ni hodil. Približno sem vedel, da se morava več ali manj držati skalnega roba, ki se vleče s Tičarice prek Rušnjatega vrha dalje proti Stadorju, in da ne smeva izgubiti preveč na višini, sicer bi se znašla v spodnji Lopučnici. Četudi naju je karta prepričevala, da pot drži več ali manj po izohipsi, je skalnati rob kar krepko zavijal navzdol.

Torej je bilo treba smučati. Seveda nama še na kraj pameti ni prišlo, da bi snela pse, saj bi jih potem za ponovni vzpon proti Ovčariji lepila celo uro, preden bi se smučmi kolikor toliko osušile, pa že tako je bratu levi pes začel odstopati od smučmi in zmrvovati. Snemanje in nameščanje srenačev je sicer hitro, toda če se človeku ne da, se mu pač ne da. Tako sva kar s prostimi petami začela smučati. Kar hitro sem ugotovil, da stvar ni od muh. Pobočje je ravno prav viselo poprek, da je zgornja smučka grabila bolj kot spodnja in po nekaj deset metrih se je brat, ki je vozil prvi, že postavil na glavo. Pri tem je seveda potoval z glavo le nekaj prstov proč od spodobne skale. Ko sem ga videl ležati v snegu, sem se poskusil ustaviti ob njem, pa mi ni uspelo. Še več, ko sem zavijal, sem naredil pol piruete in le majhni smreki in vdolbini za njo sem se imel zahvaliti, da sem se dokaj udobno ustavil. Pobiranje iz globoko udirajočega se snega z opletajočimi smučmi in z dodobra napolnjenim nahrbtnikom, obremenjenim še s cepinom in derezami, pa je seveda druga zgodba.

* * *

Dokler pri vzponu iz Govnjača nismo prišli v meglo, je še kar nekam šlo, le veter je postajal močnejši. Sledili smo zimskim markacijam in smo zavili v Tolmino lakev, tam pa se je megla zgostila in vsenaokrog je bilo nenadoma belo kot v ping pong žogici. Sneg se je spremenil. V tej osojni luknji ni bilo več trdne skorje, pač pa je le vrhnji centimeter snega pomrznil, a ni dajal opore smučem, tako da se je začelo ljubko predirati. Hodil sem prvi in skorjo, ki sem jo drobil, je veter nosil proti sopotnikoma. Začeli smo se vzpenjati. Strmina se je vlekla v neskončnost. Osemkrat sem se že obrnil, dvestopetinsedestkrat mi je že zdrsnilo, pa še vedno nisem prišel na ravnico pod Podrto goro. Vroče mi je postajalo, nahrbtnik je bil pretežak, megla se je gostila, tako da sem občasno brata, ki je hodil tretji, izgubil izpred oči. Veter je vrh strmine lomil skorjico, da je drsela navzdol, pri tem pa šumela, da se govoriti ni dalo. Iznenada je začel padati droban, zrnat sneg, naravnost v obraz ga je nosil veter.

Noge je torej treba prestavljati in iti navkreber. Če smučka spodrsne, je treba korak ponoviti. Na vsakih deset korakov je dobro za hip počakati, obrniti obraz od vetra in potem začeti znova. Kako se ta strmina vleče! Bohinjec za menoj nekaj sprašuje. Ne razumem ga, skorja preveč šumi. Začnem razmišljati o dunajskih tramvajih, pa o tla-kovanih cestah in o zahrbtnih zvijačah meni zelo drage družbe. Prav potihem si začnem brundati, ko se z glavo skoraj zaletim v drog, na katerem je pritrjena zelena šestero-oglatna tabla, poleg nje pa dve puščici. Kol stoji na robu planote pod Podrto goro, tu se vzpon iz Tolminske lakve konča.

IMENA SMERI V KOROŠKIH STENAH*

JANEZ ŠTORNİK, MIRAN KODRIN

Prvi pristopniki so plezalnim smerem kot starši, zato jim dajajo tudi imena. Vsa mogoča si izmišljajo, od povsem običajnih do fantazijskih imen, v katerih se kaže alpinistova domišljija in razpoloženje. A ta, na videz čudna mešanica imen ima, če jo natančneje pogledamo, neki notranji smisel, tako v času kot v prostoru.

Ločimo tri skupine imen z več podskupinami:

I. Imena, ki so nastala po skalnih razčlembah:

(grapa, greben, žleb, raz, razjeda, kamin, steber, police, plošče, luknja, luska, poč, greda itd.).

II. Imena iz vsakdanjega življenja:

- a) imena oseb (prvih plezalcev, ponesrečenih ali znanih alpinistov, deklet, otrok in priljubljenih domačinov),
- b) imena krajev,
- c) imena dejavnosti,
- d) imena po občutkih,
- e) imena po času plezanja,
- f) imena rož in živali,
- g) druga imena.

III. Imena iz domišljjskega sveta

Časovno je prva skupina najstarejša, saj so v pionirskih časih alpinizma na Koroškem prvi plezalci imenovali smeri po tistih skalnih oblikah, kjer so plezali. Večkrat so dodajali še svoje ime (npr. Lojzov kamin v Veliki Raduhi). Druga skupina imen je najštevilnejša. Na dan so prihajala najrazličnejša občutja alpinistov: samopotrjevanje (npr. Smer Debeljak-Šipek v Lanežu), spomin na ponesrečene tovariše (npr. Burjakova smer v Raduhi), spoštovanje starejših alpinistov (npr. Zagorčeva v Mali Raduhi), ljubezenska hrepenenja (npr. Gretkina zajeda), očetovski ponos (npr. Tri gracije v Raduhi), oddolžitev in zahvala domačinom (npr. Bukovska zajeda v Raduhi), lokalni patriotizmi (npr. Prevaljski Y v Raduhi, Mežiška smer v Peci), poudarjanje poklicnih in ljubiteljskih dejavnosti (npr. Kovačeva, Blagajniška v Raduhi), pripadnost določeni skupini (npr. Članska v Peci), časovna določitev (npr. Popoldanska smer v Raduhi, Vigredna v Peci), občudovanje rastlin in živali (npr. Planika v Raduhi, Greben šepavega gamsa v Lanežu). Tretja skupina imen je najmlajša in se uveljavlja šele v zadnjih letih. Ponekod v stenah že ni več prostora za lepe in naravne smeri in tudi pri imenih se kaže že zadrega. Avtorji navadno želijo opozoriti na svoj dosežek in večkrat je tako, da lažja kot je smer, težje razumljivo je njeno ime (npr. Sama jama, Smer pojoče travice v Lanežu). Najdemo pa tudi besede v zanimivih pomenskih prenosih (npr. Poslednji Mohikanec v Raduhi, Viktorija v Peci, Solza v Raduhi).

Časovni razvoj moramo jemati s pridržkom, kajti tudi danes alpinisti še poimenujejo smeri po skalnih razčlembah (npr. Zajeda v Mali Raduhi iz leta 1983), pa tudi nekdanji niso bili brez domišljije (npr. Eso-beso v Raduhi iz leta 1963).

Kakor je vsaka razvrstitev nasilna, je taka tudi tale, saj prihaja do podvajanj in nejasnosti. Nekatera imena lahko uvrstimo v več skupin, odvisno od prevladujočega pomena (npr. Mišina grapa, Jožev steber, Bukovska zajeda, Greben šepavega gamsa).

* Ta izbor imen smeri v »Koroških stenah« objavljamo tudi z avtorjevo željo, da bi opogumili še druge, ki imajo smisel za zbiranje podatkov, da bi se lotili takega dela. Podatki so dragoceni za slovensko alpinistično zgodovino.

	Raduha in Lanež	Peca	Uršlja gora
grapa	Grapa, Mišina grapa, Butalska grapa, Detektivska grapa, Lovska grapa	Zahodna grapa	
greben	Jocin greben, Desni greben, Osrednji greben, Smer po sedelnem grebenu, Binijev greben, Greben šepastega gamsa	Smer po grebenu	
žleb	Žleb	Direktni žleb	
raz	Smer po razu, Raz Raduhe	Vetrni raz, Južni raz, Vzhodni raz, Zahodni raz	Raz
zajeda	Zajeda Gretke Dietinger, Stanetova zajeda, Zajeda v Mali Raduhi, Bukovska zajeda, Zajeda v SV delu Raduhe		Zajeda
kamin	Kamin pri Durcah, Lojzetov kamin, Kaminska smer		
steber	Edijev steber, Steber v Mali Raduhi, Parkljev steber, Micin steber, Jožev steber, Steber v Veliki Raduhi, Centralni steber		
police	Vetrne police, Desno od Vetrnih		
plošče	Smer preko črnih plati, Plošče (Plate), Desno od plat		
luknja	Frdamana luknja		Smer mimo luknje
ostalo	Poč, Luska, Greda, Direktna v Piramidi, Diagonalna, Prečenje		

II. Imena iz vsakdanjega življenja

a) Imena oseb:

1. imena prvih pristopnikov:

Raduha: Mihova smer (Miha Rigl), Stanetova zajeda (Stane Anderlih), Lojzov kamin (Lojze Kraiger), Jožev steber (Jože Peruš), Smer PP (Davorin Podrepšek in Viktor Povsod), Smer ZZ (Zdravko in Drago Zagorc), Smer DD (Drago in Ferdo-Dodi Pušnik), Smer Bini-Fika (Milan Golobinek-Bini in Viktor Povsod-Fika), Smer Kolar-Mihev (Rok Kolar in Stanko Mihev);

Lanež: Jocin greben (Jožica Radovič), Smer Debeljak-Šipek (Ciril Debeljak in Mitja Šipek).

2. imena ponesrečenih alpinistov:

Raduha: Cvrčeva smer (Ivan Cverlin-Cvrčo iz Maribora, ponesrečil se je pozimi leta 1977 na Triglavu),

Dorkina smer (Dorka Šek, leta 1963 se je skupaj z Ivanom Burjakom smrtno ponesrečila v Mali Raduhi),

Spominska smer Čas-Logar (Maks Čas in Branko Logar, pozimi 1974 ju je v Prokletijah zasul snežni plaz),

Jurharjeva smer (Roman Jurhar, huje se je ponesrečil leta 1971 na vajah GRS);

Peca: Spominska smer (Milan Kolar, Janez Sešel, Marko Golob, novembra 1979 so umrli v pogorju Mont Blanca);

Uršlja gora: Brančev trening (Branko Logar),

Spominska smer, Nacove skale (Nace Kamnik),

Jurharjeva smer (Roman Jurhar).

3. imena starejših alpinistov:

Raduha: Edijev steber (Edi Drofelnik),

Marjanov steber (Marjan Lačen),

Zagorčeva smer (Drago Zagorc),
Danijeva smer (Dani Kopušar).

4. imena deklet in žena:

Raduha: Smer Nuške Purkeljc (Nuška Purkeljc-Zagorc),
Zajeda Gretke Dietinger (»smer je posvečena dekletu čistega srca in blagih oči, ki naju je spremljala na najinih poteh«, je zapisal eden od prvih plezalcev),
Mišina grapa (Miša Felle),
Jocin greben (Jožica Radovič),
Marija (Mojca Zih, kuharica na Grohatu, alpinisti so jo dalj časa pomotoma klicali Marija),
Tetina (Ivanka Komprej),
Mamina varianta (Franja Kešpret),
Micin greben (plezala Igor Radovič-Cigi in Jure Mavrič-Mali, iz prvih črk vzdevkov sta sestavila Mi-ca, značilno ime starejših Korošic in tudi ime matere enega izmed plezalcev);
Lanež: Babja smer (imenovali so jo tako zato, ker so bile pri osvajanju te smeri v večini dekleta);
Uršlja gora: Bruckina (dekle enega prvih plezalcev je bila tisto leto prvošolka na fakulteti).

5. imena otrok:

Raduha: Živa (bodoči očka Ivo Avberšek je imel za morebitno hčerko že izbrano ime, a dobil je sina),
Tri gracije (Igor Radovič je po rojstvu tretje hčerke splezal novo smer, v rimski mitologiji pomenijo tri gracije simbol lepote in miline);
Peca: Gregorjeva (prvima plezalcema je bilo to ime zelo všeč, pa še smer sama »gre-gor«);
Uršlja gora: Urškina smer (za hčerko prijatelja).

6. imena priljubljenih domačinov:

Raduha: Bukovska zajeda (Bukovnikova domačija je prijetno zbirališče alpinistov, kadar hodijo mimo),
Poljančeva smer (nekdanji oskrbnik na Klemenči jami);
Lanež: Smer Pavlija Pasterka (posebnež pri kmetu Ravnjaku).

b) imena krajev:

Raduha: Prevaljska smer, Ravenski Y, Koroška smer, Klekovačka smer (Klek-ostenje na Hrvaškem), Libijska smer (plezalka je odhajala za dalj časa v Libijo)
Peca: Koroška smer, Mežiška smer, Smer nad Krnico.

c) imena dejavnosti:

Lanež: Lovska grapa, Jagrska grapa, Detektivska grapa (prva plezalca sta iskala stare kline, a jih nista našla);
Raduha: Študentska smer, Kovačeva smer (plezali so jo ravenski železarji), Knapovska varianta (plezalca sta bil zaposlena v mežiškem rudniku), Blagajniška smer (blagajnik KAO), Komunalna smer (ker je v smeri polno ruševja, trave in peska, bi prav prišlo komunalno podjetje).

d) imena po občutkih:

Lanež: Pucarija (smer je bila ob prvem vzponu temeljito očiščena, »spucana« krušljivega kamenja),
Neimenovana (plezalec, ki je smer registriral, je menil, da so tod že plezali),
Butalska (ker je smer lahka in kratka, bi jo morda lahko preplezali že Butalci),
Bombarderska (alpinista je zasipavalo kamenje),
Dvomljivka (dvom o prvenstveni smeri se odraža tudi v imenu),
Mala dolga noga (»mala smer, preplezana z dolgimi nogami«),
Šolska 1, 2 (preplezana na tečajih AO Prevalje in AO Ravne v letih 1956—1960);
Raduha: Sončna smer (eden izmed prvih plezalcev takrat ni bil zaposlen, bil je na »sončni upravi«),
Grintina smer (po besedi, ki je leta 1975 krožila med alpinisti kot zbadljivka za suhega človeka),
Neučakanka (prijatelj, ki je nestrpnost čakal zamudnika iz prvenstvene smeri, je neprestano »motil njuno delo« s klici, naj pohitita),
Pajek (alpinista sta se morala preko rušnatih previsov premikati kot pajka),
Pripraviška smer (plezala sta jo pripravnika)
Peca: Članska smer (plezalec je opravil alpinistični izpit).

e) imena po času plezanja:

Lanež: Snežinka (alpinista je zajel snežni metež),
Raduha: Popoldanska (celotna smer je bila preplezana popoldne),
Jesenska (navdih po zlatorumenih macesnih),
Binkoštna smer;
Peca: Vigredna smer (Slovenci poznamo za pomlad lep izraz — vigred),
Jubilejna smer (rojstni dan plezalkine mame).

f) imena rož in živali:

Lanež: Smer pojoče travice (po znani travici resnice iz televizijske risanke),
Greiben šepavega gamsa (po ostarelem gamsu, ki se je potepal po Raduhi),
Krivokljun (po spretnem ščinkavcu z navzkrižnim kljunom),
Raduha: Rododendron, Planika, Brinova smer, ačerk (po pivskem mačku, je avtor šel po prečuti noči na iztreznitev in si s klinom »rezerviral« novo smer, ki jo je kasneje tudi preplezal).

g) druga imena:

Raduha: Špika (po najsvetlejši zvezdi v juniju),
Ovčje korito (po studencu v Lipnem plazu).

III. Imena iz domišljijskega sveta:

Lanež: Sama jama (smer poteka mimo jame in skozi dimnik nad njo),
MJM ali Bzz-bzz (prva varianta je sestavljena iz začetnic imen plezalca in njegovih bližnjih, druga varianta pa pomeni prijatelja na vrvi),
TV 625 (po žgani pijači, ki so jo zmešali na Grohatu);
Raduha: Poslednji Mohikanec (po mnenju, da je to zadnja, še naravna smer v Mali Raduhi),
Karabuč (iraško pomeni zapor),
Solza (po oknu na robu stene, ki je podobno solzi),
Frdamana luknja, Palček (ker je smer kratka),
Smer v Amfiteatru (skalovje je tam podobno grškemu gledališču),
Parkljev steber,
Peca: Viktorija (smer poteka po počli, ki s sosednjo počjo tvori črko V, lahko pa pomeni tudi zmago),
Uršlja gora: Smer po ladji (predel je podoben ladji).

STO DRUŽIN IN ENA REJNICA

NADA KOSTANJEVIC

Marjanca je pobrala svojega Lovrenca in tri od svojih petih otrok. Moja pastorka Marija ima Vojkovo kočo v želodcu. Zakaj, boste izvedeli pozneje. Starejši rejenček, Samo, je bil na obisku pri očetu, in tako sva z mlajšim, sedemletnim Robertom, bila najbrž edina rejniška družina v stodružinskem pohodu.

Poldeveti avtobus iz Vipave je bil nabit. Marjanca z malo Juditko in jaz z Robčetom sva le dobili prostor. Vsaka sva pestovali svojega, med seboj sta se cukala in boksala. Marjanca in jaz kaj takega sploh ne opaziva več. Pomenkovali sva se, medtem pa je avtobus pohlevno meril Rebrnice, šofer pa je krepko preklinjal tovarnjake, ki so se postavljali predenj.

»Marjanca moja, če je kak kraj zame žalosten, je to Vojkova kočica. Lepih spominov nimam nanjo. Če mi ne bi bilo toliko do hribov, bi danes raje doma ostala.«

»Le zakaj?«

»Prvič sem bila pri Vojkovi še kot dekle. Z Reke smo šli. Zvečer smo prišli, kočica je bila polna — menda je bilo to ob otvoritvi, ne spominjam se več. Niso nas hoteli pustiti noter. Komaj smo si priborili prenočišče v obednici. Naslednji dan pa bi se mi kmalu pripetilo nekaj hudega. Potepat sem se šla okrog kočice, pa me je neki fant iz naše družbe napadel. Komaj sem mu ušla. Ko je bilo leto okrog, sem spet z Rečani prišla sem. Šli smo po klinih. Ko smo prišli na vrh, je tako pihalo, da smo po vseh štirih lezli do kočice. Z nami je bil neki starček in petletni otrok. Ker je vse mlado oddrelo naprej, sem oba vlekla do kočice. Ko smo počivali, sem prosila otroka, naj mi prinese vode. Prinesel mi jo je v čutarici, žejna sem jo pila, in potem komaj opazila, da jo je zajel tam, kjer so se planinci umivali, in je za to dišala po milu... Le tretji vzpon mi je ostal v lepem spominu. Sinu je bilo takrat pet let. Z Razdrtega sva šla — zopet po klinih. V istem šopku sem prinesla šmarnice in zvončke! Deček je klino odlično preplezal, še meni je pomagal čez. Ko sva prišla v kočico, sem mu dejala, da ga bom vpisala v planinsko društvo. Pa je rekel, da ne, dokler ne bo znal sam pisati. Ko je mali končal drugi razred, je pastorka končala pomožno šolo. Dela ni nikjer dobila. Pa je prišel neki resen možakar in je dejal, da bi jo rad za pomočnico pri Vojkovi. Vendar se ta oskrbnik ni obnesel. Punca tudi ne. Šest tednov sem vsak tork hodila z malim gor, da bi videla, da njej delo ne gre od rok, oskrbniku pa tudi ne... Kmalu so mi prišli povedati, da se je možakar zaletel in naj pridem po punco... Z malim sva šla gor; tam sva dobila dekle vso prestrašeno. Vzeli smo jo domov, pa tudi muco, ki je skupaj z malo šla služiti na Vojkovo.

Na, potem smo obiskali tudi oskrbnika v bolnišnici. Nezavesten je ležal, ni vedel za nas.«

* * *

Avtobus se je ustavil v Razdrtem. Izstopili smo. Mi in še nekaj družin. Lovrenc je vzel komando v roke.

Kakor hitro smo prišli do »mize«, smo oddali pohodovo izkaznico, z Robertom sva dobila novo, potem pa smo se zagrizli v strmino.

Robi, Lovrencova Taza (Anastazija) in Jure so brzeli naprej, Lovrenc pa si je oprtal malo Judito. Gneča je bila skoraj taka kot na vrhu Triglava.

»Preden gremo v skalovje, pojdite vsi v Pišenburg,« je ukazal Lovrenc. Na klinih za kaj takega ni prostora. Kam? »No, v Honolulu,« je pojasnil sedmošolec Juri. Grmovje je bilo precej zasedeno, a je pač vsak v svojem grmu pri svojem opravilu žvižgal le jaz sem prepevala, ker se skozi protezo ne da prav žvižgati. Odločili smo se za strmo pot, češ, prej bomo gor. A smo se uštel, saj so drugi bili ravno tako pametni kot mi in je »na strmi« bila taka gneča, da smo morali večkrat čakati. No ja, skraja, dokler je potka simpatična in se vije skozi grmovje, sploh ni bilo tako hudo. Ko smo pa prišli med skale do onih dveh bolj »žalstavih« prehodov, je vrsta postala taka, kot bi tam prodajali pralni prašek pred podražitvijo. Kar zanimiva in simpatična so bila taka čakanja. Gledali smo na Razdrto, kjer se je trlo avtomobilov, in tja naprej proti Krasu in Vrhnemu, ter na Pivško polje. Klepetali smo z znanimi in neznanimi ljudmi. Moški so razglabljali o motorizaciji, ženske o kuhariji, otroci pa o šoli. Opravljali smo pristojne krajevne skupnosti, planinska društva, osnovne šole, srednje šole, trgovsko mrežo in sploh. Potem se je vrsta zopet pomaknila naprej. Kljub klinom pasti niso imeli kam, kot svojemu »nasledniku« na bučo. Marjanca mi je pri nekaterih težjih prehodih veliko posodila Lovrenca, Jure in Taza sta pa prevzela malega Roberta v »tehnično predelavo«, ker se je ta živi ventilator tudi po skalovju vrtel brez prestanka. Judita je varno sedela na stolčku, materi ali očetu na hrbtu. Le od časa do časa so tudi to majhno kozico spustili, da se je naplezala po skalovju.

Končno smo izplezali in prišli do travnatega pobočja. Otroci so bili že daleč pred nami, mi štirje — Lovrenc, Marjanca, Juditka in jaz, smo družno sopihali v breg. Sedaj pač ni več bilo take gneče. Končno smo pri Vojkovi; sprejmemo in potrdimo izkaznice, diplome in vse kar sodi zraven. V veselem diranju smo dobili prostorček in si privezali dušico. Lovrenc in otroci so šli poslušat kulturni program. Marjanca in jaz sva na skupni seji sklenili, da bova imeli v prihodnjem šolskem letu kulture do vrha glave dovoj in še preveč ko jo bova morali vtepati, ona v buče svojih otrok, jaz pa svojih rejencev, celih dolgih deset šolskih mesecev. No, Marjanca se ni ganila s svojega ležišča v senčici. Jaz sem pa le malo krožila po prizorišču proslave, srečevala in pozdravljala znance, tudi v Vojkovo sem šla malo pogledat. Nato je Lovrenc ukazal odhod. Krotko smo šli v vrsto, in jo mahnili v dolino. Kar precej »naroda« je bilo istega mnenja: eni so se namenili na Razdrto, drugi pa čez Nanos, k Jeromnu, k Strgarju ... Sprva nas je bilo mnogo, potem smo se razgubili.

Lovrenc jo mahne s svojo družino na Nanos, če le more. Znanja so mu mnoga skrita in skromna pota. Jaz bi šla rajši po robu, od koder je lepši razgled, a so me poučili, da bi ta pot bila mnogo daljša, in je boljše, če gremo kar po gozdu. Pridružila sta se nam prijazna zakonca iz Solkana.

»Mama, zapoj!«

»Kaj naj bi pela?«

»Ono o vojvodi.«

Pesem je, z vsemi okraski dolga, zastavlja otrokom mnogo zanimivih vprašanj, ko je pot morda malo dolgočasna. To je starodavna francoska narodna pesem:

Malbruk je šel na vojno, mironfontont mironfontone,

Malbruk je šel na vojno, kdo ve, kdaj vrne se.

Kdo ve, kdaj vrne se? Kdo ve, kdaj vrne se?

In pesem se nadaljuje, z vsemi okraski in ponavljanji:

Se vrne ob veliki noči, ali za binkošti.

So binkošti minile, Malbruk ne vrne se.

Gospa na stolp povzpne se, visoko kar se da.

Zagleda svojega hlapca črno oblečenega.

O hlapec, dobri moj hlapec, kaj boš povedal mi.

In če vam bom povedal, jokala boste vi,

Malbruk na vojski ubit je, ubit in pokopan.

V grob so sabljo mu dali, sabljo in bojni ščit.

Krog groba smo pokleknil, nato smo šli domov.

No, ko smo že začeli pokojnega Malbruka pokopavati, je moj vrtinček že odbrzel naprej. In ko smo »krog groba vsi pokleknil«, je štrbunknil v grmovje, ter zarjul: »Ma-ma-maline!« Pobral se je iz grmovja. Bil je, kot da bi imel rdečke, nore koze, ošpice in škrlatinko obenem, on in vsa njegova obleka. Seveda smo mu sledili vsi, tudi oba Solkanca. Končno smo bili malin siti. Le nekaj nam jih je uspelo spraviti v posodo. Šli smo naprej. Nad Hieronimom, kjer je tista prastara cerkvice, kjer je po izročilu pridigal in živel neki nenavadni svetnik, ki je boga prosil, naj bi mu odpustil, ker je Dalmatinec. Še pred kakimi šestdesetimi leti je ta cerkvice bila »aktivna«. Praznik je bil na binkoštni ponedeljek. Na binkoštno popoldne so iz doline hodili sem gor ljudje; na določenih mestih so potem pod noč zakurili ognje in plesali do zore, ko so šli do cerkvice. Vaščani Lozic so prinesli s seboj vsak po kak strešnik, da so pokrivali in popravljali posledice hude zime. Vrhpoljci so prinesli kifeljce in jih za majhen denar prodajali. Otroci od dvanaajstega leta naprej so se praznika redno udeleževali. Ker je takrat bilo v Vipavski dolini pomanjkanje, so za hrano nosili koruzni kruh in trdo kuhana jajca.

Mi smo šli nekoliko nad to cerkvico, vendar je Lovrenc odločil: »K Abrammu ne gremo, ker je predaleč. Sedem nas je, noben avto nas ne bo pobral. Rajše gremo na Strgarja.« Steza je zelo zaraščena, trava že več let nepokošena. A Lovrenc se znajde, nam ukazuje, kaže pot, in kmalu smo že pri prvih nanoških domačijah. Nekoč so bile vse naseljene, danes pa so tu vikendi nekdanjih prebivalcev. Delovni vikendi. Ljudje pridejo gor, če že ne z živino, vsaj s prašiči in kurami, ki čez poletje pridelujejo krompir. Prišli smo do ene, pred katero je prijetno počivališče. Posedli smo. Iz hiše je prišel možakar; prišel je prezračiti hišo. Iz Kopra. Sicer pa voda je tu. Vodnjak s kapnico pri hiši je uporaben. Voda je dobra, mi pa smo žejni. Možakar pa si je ogrel mineštro, si jo prinesel pred hišo in jo — pojedel.

Poslej pa hodimo po kar dobri gozdni cesti. Vem, da nas bo končno pripeljala na Lipe. Otroci tekajo naprej, malin ne gledajo več, saj so se jih preobjedli. Tudi jesenskih rož imamo vsak kar po več lepih šopkov. Marjanca steče za otroki, Lovrenc in jaz pa se začneva pogovarjati o otrocih, o vzgoji in sploh. Ko je Robert opazil, da se menim s »tujim moškim«, je zapustil družbico, me prijel za roko ter strogo pogledoval.

»Dobrega varuha imate, teta,« se zasmeje Lovrenc. Šele, ko malega ni bilo zraven, sem mu lahko razložila nenavadno otrokovo skrb zame. Vse preveč nenravstvenih reči je videl v svoji rojstni družini, pa tudi alkohola ni smel videti v hiši.

Nikjer na poti nismo smeli zaviti v bife ali v gostilno, le v slaščičarno. Že smo blizu Lipenjske hiše. Od tu bi po pičlih dvajsetih minutah bili na Gradiški Turi. A je že pozno, otroci gredo jutri prvi dan v šolo, in bodo trudni. Cesta je dobra, z nje sestopimo na ono slavno Grižo.

Otroci so odbrzeli naprej, mi pa smo počasi štorkljali za njimi. Marjanca mi je pravila, da je v hipu zaspala, kakor hitro je prišla domov.

Jaz bi tudi. A kaj, ko je starejši rejenček prišel medtem iz Kopra. Z Robertom, Jurijem, in celo Tazo in Judito, so zapečatili stodružinski pohod z nogometnim turnirjem v naši gasi...

ZADNJA POT

(Utrinek z reševalne akcije Kranjske postaje GRS)

ZVONE KORENČAN

Zjutraj se je po dolini, globoko spodaj, vlačila lena meglica. Sonce se je, vse rumeno in zateklo, težko dvignilo izza Zasavskih hribov in se kmalu skrilo za koprenastimi oblaki. Tu zgoraj je drevje tičalo v debelem oklepu ivja, ki ga je nočni veter z meglo nakvačkal na vsako oviro. Polarni mraz, ki je držal ves teden, je iz ure v uro bolj popuščal.

Skozi debel sneg na robu se je gaz spuščala v strmo, poraslo pobočje. Pravzaprav to sploh ni bila gaz, ampak sled, široka, na pol zasuta drča. Nižje spodaj je dvakrat ali trikrat rahlo zavila proti levemu grebenu, pa je vedno prej, preden ga je dosegla, spet omahnila v globino.

Živalskih sledov ni bilo. Mraz je ves teden zadrževal preobrazbo snega, in živali so se nagonso ogibale teh pobočij z velikanskimi, visečimi masami pršiča, ki so samo čakale na motnjo in bi zdrvele v globino.

Za zgornjim robom teh strmin pa je vse dni vrvelo od življenja. Ljudje so se vozili z žičnicami, s smučmi; prijatelji so se obiskovali v številnih kočah, ki so bile posejane po gozdu na robu strmin. Na sam rob, nekaj metrov od zadnjih koč, ni stopil nihče. Strma gmajna spodaj pač ni zanimala nikogar.

Danes pa so po robu pričeli pohajati in smučati fantje in so pazljivo pregledovali strmino pod sabo. Kar nekaj jih je spregledalo drčo, končno pa je eden le zapičil oko tudi vanjo.

Okrog desete ure dopoldne se je rahel veter sprevrgel in z zahoda prignal meglo. Sneg se je pričel sesedati, zagrabilo ga je od spodaj in od zgoraj. Upognjene veje cretovja so se s sunki zravnale in kepe, ki so jih prožile, so potegnile v manjše plaziče. Manjši plazovi so se trgli tudi izpod nog fantov, ki so se spuščali ob drči in jo natančno pregledovali. Lepljiva gosta megla je zožila svet na nekaj metrov in ker so se fantje zaradi nevarnosti plazov držali bolj narazen, so bili v tem mlečnem prostranstvu še bolj sami. V skupino so jih povezovali edino pridruženi klici.

Proti pričakovanjem ni bilo v pobočju nobenega skoka, in globoko spodaj, ko se je strmina pričela polegati, je tudi drča pričela negotovo vijugati sem ter tja, in naenkrat je je bilo konec. Fantje so vedeli, kaj bo na koncu drče, pa jih je vseeno pretreslo. Tisti, ki so ga dva dni zamen iskali, je ležal v koncu gazi, rahlo pokrit s snegom, kot bi spal. Odjuga je bila iz ure v uro močnejša, prav tako grožnja snežne odeje na pobočjih, zato so fantje hitro in brez odvečnih besed opravili vsak svoje delo, in brezoblični omot je bil kmalu čvrsto povezan na vlakah.

Po še vedno strmi grapi so z vlakami kar tekli v dolino; postali so samo, ko so se zamenjali pri vleki. Sneg, ki so ga odrivali z nogami in trebuh, se je vedno bolj speljal v večjih ali manjših klohah.

Niže je grapo prečkala gozdna cesta. Tu bi se fantje lahko spočili, vendar jih je nekaj gnalo naprej. Premajhna strmina na cesti je močno zavirala vlake, pa so kar oboroč obsekali odvečne veje.

Ustavili so se šele, ko so butnili na zorano pot pri najvišjih hišah. Potem so predali žalostni tovor in so, kot spehani konji, stali v oblaku sopare in zadrege. Hribovski tovariši so le počasi spet prihajali na svoje, na staro, smrt je bila le preveč tu, med njimi. Šele med vožnjo proti domu so oživel in spet so se razlegle šale, vzdusje pa le ni bilo tako, kot je bilo sicer...

Skok v grapi je bil edina ovira. Kolona je zavila v desna pobočja, sneg pa je v precejšnjem slapu zgrmel čez skok.

VELIKA LJUBEZEN: PESEM IN SLOVENSKI GORSKI SVET 140 LET ROJSTVA JAKOBA ALJAŽA

V letošnjem juliju je minilo 140 let, kar se je v prijaznem, a skromnem zaselku Zavrh pri Smledniku, rodil poznejši župnik, glasbenik in še predvsem navdušen ljubitelj naših gora Jakob Aljaž. Njegovo rojstvo — rojen je bil 6. julija 1845 — je sovpadlo s časom, ko smo se Slovenci začeli vse bolj zavedati svoje narodne samobitnosti in seveda tudi njene ogroženosti. Proti vse močnejšemu germanizatorskemu valu se je v tistih časih bilo mogoče postaviti v bran le z odločilnimi dejanji in prav Jakob Aljaž je bil v naslednjih desetletjih eden izmed mož takšnega kova, ki so bili z vsemi svojimi močmi in sposobnostmi pripravljeni neutrudno delovati za krepitev in utrjevanje naše narodne zavesti in posesti.

Jakob Aljaž je po opravljeni gimnaziji v Ljubljani poslušal eno leto modroslovje na Dunaju, nato končal bogoslovje v Ljubljani in služboval v raznih krajih ljubljanske škofije; od leta 1889 pa vse do svoje smrti — 3. maja 1927 — pa je bil župnik na Dovjem pri Mojstrani. Ena njegovih ljubezni od mladih let je bila glasba, ki se je je učil pri Nedvedu in Antonu Foersterju; druga njegova ljubezen pa so bile naše gore, ki jim je z vsemi sredstvi hotel ohraniti njihov slovenski značaj. Nanj nas še danes spominja Aljažev stolp vrh Triglava, le-tega je dal postaviti leta 1895, le leto zatem pa je dal zgraditi Staničevo zavetišče, Triglavsko hišo na Kredarici in Aljažev dom v Vratih, dal pa je napraviti in popraviti tudi več planinskih poti.

Vse to so bila dejanja, ki jih v današnjem času skorajda ne moremo več razumeti in vendar je ob vsem tem našel še toliko časa, da se je iz svoje notranje in skupne narodne potrebe dovolj resno ukvarjal s skladateljstvom. Njegove zborovske skladbe so sicer navidezno preproste in zlahka priučljive, a vendar tako krepke v izrazu, da jih naši ljudje še danes radi prepevajo. Ob njihovem nastanku pa so seveda njegove pesmi, kot sta to Triglav, moj dom in Slovan na plan, zbujale ne-

deljeno navdušenje. Zaradi vsega opravljenega dela in zaradi njegove kremenite odločnosti ostaja spomin na Jakoba Aljaža tudi v našem času pomemben del naše skupne zavesti.

M. A.

SPOMINSKA OBELEŽJA NA TRIGLAVU

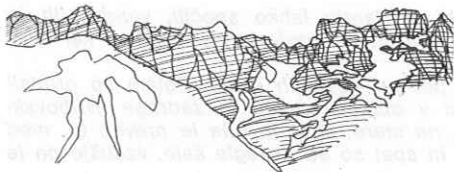
Planinska zveza Slovenije je v juliju letos poslala dopis Zavodu Triglavski narodni park, hkrati pa obvestila še tele institucije:

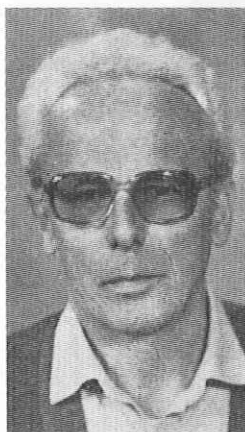
- Republiški komite za varstvo okolja in urejanje prostora
 - PD Ljubljana-Matica
 - PD Dovje-Mojstrana
 - predsednika MDO Gorenjskih PD tov. Hudovernika
 - INDOK PZS
 - Komisijo za gorska pota PZS
 - Komisijo za varstvo okolja PZS
 - Planinsko zvezo Hrvaške
 - Planinsko zvezo Jugoslavije
 - Steze, glasilo planincev SR BiH
 - Naše planine, glasilo planincev PSJ in PSJ
 - Planinski Vestnik
 - Skupščino občine Jesenice
 - Skupščina občine Radovljica
 - DELO, DNEVNIK, VEČER, RTV Ljubljana
 - Skupščino občine Tolmin
 - Republiško konferenco SZDL
 - Republiški komite za turizem
 - Republiški komite za kulturo
- o dogovoru s PD Ljubljana-Matica in PD Dovje-Mojstrana, da z vršnih grebenov ter s samega Triglava (vrha) letos, ob 90-letnici, odstranimo oziroma preselimo spominska obeležja v dolino Vrat na balvan Mali Triglav tik za Aljaževim domom v Vratih.

Razlogi za tako določitev so:

1. Del spominskih obeležij, ki so vezane na dogodke iz planinske zgodovine Triglava (Vodnikova in Pernhartova plošča in druge) je že tako načetih, da jih bo treba obnoviti in jih shraniti v muzeju.
2. Obeležja, ki so vezana na tragične dogodke, pa motijo obiskovalce, hkrati pa so tudi ekološko sporna, saj ob njih prizigajo sveče in nastajajo smetišča.

Tako bi ob 90-letnici Aljaževega stolpa vrnili Triglavu prvotno podobo, obenem pa bi v Vratih začeli urejati spominski park (podobno kot je Ciglarjev spominski park v Kamniški Bistrici). Tako bi omogočili obisk tudi tistim svojcem in obiskovalcem, ki ne morejo na Triglav, do tega intimnega spominskega kotička v Vratih.

Kot ti ves mladosten, s prožnim hitrim korakom na ulici hiti nasproti, vedno pripravljen na kratko šalo ali dovtip, saj se vendar srečujeta stara gorniška prijatelja, mu nikoli ne bi prisodil osemdeset let. Mirno te poslušaj, ko mu pripoveduješ o svoji zadnji turi na njegov Veliki Vrh, a veselje,

ki tedaj igra v njegovih očeh, živost miške na obrazu, ti dajejo slutiti, da doživlja turo s teboj. Doživlja jo, kot da je s teboj pravkar prispel na Goričico, ali da sta se usedla v mehko travo planine Na Kraju, na ljubljani koti »1313«. In glej, že zreta z vrha Velikega Vrh v Bavšico, v sivino Možnice, v mogočni zid Loške stene, v poletne sopare zakriti Mangart in Jalovec, v daljavi pa sta za kopnenastimi oblaki slutila Kanin in romantiko Zahodnih Julijcev. Vedno je nekaj posebnega, če si z Borisom na takem izletu, pa četudi traja le nekaj bežnih trenutkov kar na bovškem »placu«. Gore so mu vedno vlivale novo življenjsko moč in še vedno se rad vrača v spokojni mir, saj ga, četudi že stokrat odkrite, vedno presenetijo z nečim novim, dotlej neznanim. Tako je bilo v njegovih otroških letih, ko ga je v gore nad Sočo in Koritnico še vse razorane in polne sledov pravkar končane I. svetovne vojne vlekla neizmerna mladostna želja po spoznavanju in odkrivanju neznanega, pa v njegovih študentskih letih, ko so gore že postajale del njegovega življenja. Gore so mu pomenile trdno oporo in pot k novim ciljem v neizprosnih življenjskih preizkušnjah osebnih stisk, tudi vladavini nad rodniimi domačimi kraji, v vseh strahotah II. svetovne vojne, ko se je kot partizan v silni množici primorskih rojakov — prekomorcev, vrnil v zasanjani »nekoristni« svet bovških in trentarskih gora. Vse manj je bilo časa za tihe, intimne poti v gore. Boris je organiziral planinsko dejavnost, najdemo ga med graditelji prvih bovških planinskih postojank, gradi pota, markira, vodi v gore vse, ki bi radi doživeli nekoliko odmaknjene gore ob Soči. Nepogrešljiv je v vrstah gorskih reševalcev, saj je več kot desetletje vodil, neumorno organiziral, gradil, izpopolnjeval

delo gorske reševalne službe v Bovcu, Trenti, Logu pod Mangartom. Vedno poln optimizma, dobre volje in šegav, je v desetletjih dela v planinski organizaciji zmožgel tudi najtežje naloge. Preprostega, oddločnega in po potrebi tudi ostrega vodjo so imeli radi njegovi reševalci, preprosti možje iz skupih dolin pod gorami. Planinski prijatelji so imeli prijetnega sopotnika na izletu ali soplezalca v navezi na zahtevnejših turah, v planinskem društvu pa zagnanega društvenega delavca. Bor:s je še danes tak, kljub »komaj osemdesetletim letom«, kot sem rad reče. Kaj pravi sam o sebi?

»O sebi ni lahko govoriti. Življenje zahteva od človeka majhnih in velikih dejanj. Sam sem bil v svojem življenju velikokrat postavljen prednje. Preprosto jih je bilo treba opraviti, sicer ni bilo poti naprej. Tako je bilo tudi v planinstvu. Vendar si nisem nikoli domišljaj, da sem storil ali napravil nekaj velikega ali izrednega, saj mi nalog in preizkusov ni bilo težko opravljati, pred vsem zaradi veselja in sreče, ki mi ga gore in planinstvo še danes prinašata. Bolj naključje pa moj rojstni kraj sta me napravila planinca in nikoli ne bom znal povedati, koliko dolgujem svojemu rodnemu kraju. Mogoče mi je prav zaradi tega življenje še danes tako drago.

Vse do sedaj sem se jih veselil. Hoja na gore je bila vedno moja strast, eden izmed smislov mojega življenja. Neštetokrat sem ves dan pešahal od gorskega vrha do gorskega vrha in vselej sem s potepanja prinesel domov veselo razpoloženje, razigrano dušo. Gore človeka na mah ozdravijo vsakršne 'neumnost' in slabe volje. Srečen sem, da sem užil toliko lepote, spokojnosti pa tudi grenkobe v gorah, kar drugim v življenju ni dano.

Še danes se ne dam, pa četudi mi katerikrat, ko je steza le prestma, v prsih zagodejo nižji basi. Ja, kam bi pa prišel, ko bi kar obsedel in se pričel smiliti sam sebi? In kaj bi moja Goričica, Krnica, moja ljuba '1313' brez mene?« se vprašujoče namrdne Boris.

Dragi Boris ob osemdesetletnici vam prijatelji gora želimo, da bi še mnogokrat oprtal nahrbtnik, prijel gorniško palico in se odpravil čez »klanc«, mimo Zajca na oblubljeni veliki Vrh — goro vaših gora, kamor ste s trinajstimi leti prvič »zašli«, kot v šali radi pravite.

Pa srečno pot Boris!

Boris Mlekuž

PLANINSKO SREČANJE NA STONU (1100 m)

V nedeljo 28. 7. 1985 je bilo planinsko srečanje ob razvitju prapora PD REČICA OB SAVINJI, v počasitev 400-letnice trških pravic, 44 let vstaje in 40 let svobode.

Razvitje društvenega prapora PD Rečica ob Savinji. Ston, 1100 m, pri lovski koči, 28. 7. 1985.

Foto B. Jordan

Srečanje se je pričelo z zborom planincev pred osnovno šolo (370 m) in z otvoritvijo nove poti. Markirana pot drži iz Rečice na Žeronice (540 m), Borsečnika (885 m, kmetija, na nekaterih kartah Bursečnik), do STONA (1100 m, lovška koča, planina) in dalje mimo spomenika NOB, po že prej označeni poti z Ljubnega na Mozirsko kočo.

Srečanje na Stonu je slovesno odprl predsednik Ciril Kunst, st., slavnostni govor je imel Zdravko Novak, spored pa je povezovala Ana Anžin. Ob spremljavi občinske delavske pihalne godbe je prapor razvil predsednik in ga dal v varstvo praporščakoma (Ciril Kunst ml. in Stanko Korenjak). Na prapor so pripeli 8 trakov (Vili Marolt, ZTKO Mozirje, pripel Aubrecht; GG Nazarje, PD Mozirje, prispel Franci Steiner; PZS, pripel B. Jordan in pozdravil vse navzoče; KS Rečica, pripel Hribnik; LD Rečica pripel in pozdravil Franjo Pajk; domačini Poljan). V drog je zabitih 101 zlat žebelj in 35 srebrnih žebličkov.

Tov. Martin Aubrecht je v imenu ZTKO Mozirje podelil društvu plaketo za 5-letno uspešno delo. Za veselo razpoloženje pa je poskrbel ansambel Veseli drenovci. Pripomniti velja, da je bilo tu tudi precej tujih turistov, ki so bili na dopustu v dolini.

Š. J.

I. Čanžek s prijatelji na Visokih Turah (tretji z leve)

SREČANJE Z JANEZOM ČANŽKOM

V Radencih, pred hotelom Radin, sem srečal znanega planinca, alpinista, gorskega reševalca in gorskega vodnika Janeza Čanžka iz Logatca. Tu je zdravil svojo bolezen. Z njim sem se ob tej priložnosti pogovarjal o njegovem planinstvu, taborništvu, saj je že pol stoletja tako rekoč na tem področju aktiven. Janeza Čanžka poznajo namreč tako planinci kot taborniki po Sloveniji. Uspehi njegovega dela pa so v tem, da je organiziral več planinskih in taborniških skupin.

V planinsko organizacijo se je vključil leta 1934. Kot član telesnokulturnih organizacij, pred vojno je bil kot naprednjak načelnik telovadnega društva »Sokol«, je želel vidne uspehe na tem področju. Po vojni je ustanavljal alpinistične odseke in gorsko reševalno službo v Zasavju. Do odhoda iz Hrastnika na Primorsko je bil podpredsednik PD Hrastnik. Bil je med pobudniki pri graditvi planinskih postojank na Kalu nad Hrastnikom in na Prehodavcih v Julijskih Alpah. Mnogo se je ukvarjal z vzgojo planinske mladine, vodil pa je tudi več tur v evropske gore in po Jugoslaviji. Aktivno je sodeloval pri trasiranju Zasavske in Notranjske planinske poti, bil je tudi predavatelj in pisec različnih člankov. Kot alpinistični instruktor je vodil več republiških alpinističnih in

planinskih tečajev. Zaradi alpinističnih izkušenj ga je Planinska zveza Slovenije predlagala za člana I. JAH, ki pa se je zaradi finančnih težav ni mogel udeležiti. Po prihodu v Logatec je ustanovil planinsko društvo in bil sam več let tudi predsednik, zdaj pa je častni predsednik tega društva in je član nadzornega odbora pri PZS.

V letih utrjevanja slovenskega planinstva in tabornišstva se je zanimal tudi za mladino in je prejel številna priznanja. Želimu mu, da bi svoje izkušnje v planinstvu še naprej posredoval mlademu planinskemu rodu.

Pogovor zapisal Edo Žefran

Kdo vse ni poznal Lovra Rutarja, prvega slovenskega žičničarja († 15. 5. 1984), ko je kot strokovnjak sodeloval pri gradnji krvavskih žičnic v letih 1958–1970 in pri gradnji tovrstne žičnice na Kališče (1973), ter na Ledine (1975); ta sodi med eno najzahtevnijših tovrstnih gradenj. Mnogo je sodeloval tudi z drugimi planinskimi društvi pri konstrukcijah tovrstnih oskrbovalnih žičnic. Bil je tudi član odbora za gradnjo Kranjske koče na Ledinah. Fotografija prikazuje Lovra Rutarja na Skutinem ledeniku.

Foto: F. Ekar

IZ LETOŠNJEGA CENIKA PO PLANINSKIH POSTOJANKAH (najobčejnejša ponudba)

ČAJ Z LIMONO:

najvišja cena 80 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 30 din (Koča na Klemenčijah, PD Solčava), najpogostnejša cena 50 din.

ENOLONČNICA (brez mesa):

najvišja cena 200 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 120 din (Koča na pl. Razor, Erjavčeva koča, Tičarica, Koča ob izviru Soče, vse planinske postojanke PD Tržič, Mozirska koča), najpogostnejša cena 180 din.

ENOLONČNICA (z mesom):

najvišja cena 300 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 150 din (Dom na Boču), najpogostnejša cena — različno, med 200 in 280 din.

RADENSKA:

najvišja cena 250 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 80 din (Dom na Boču), najpogostnejša cena 120 in 150 din.

PIVO:

najvišja cena 300 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 100 din (Dom na Boču, Koča na Zasavski gori, Koča na Čemšeniški planini), najpogostnejša cena, — različno med 120 in 150 din.

VINO:

najvišja cena 800 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 350 din (Dom na Boču, postojanke MDO Koroške), najpogostnejša cena 600 din.

PRENOČIŠČA (sobe):

najvišja cena 1000 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 270 din (Koča na pl. Razor), najpogostnejša cena med 350 in 500 din. PRENOČIŠČA (skupna ležišča): najvišja cena 600 din (triglavsko pogorje), najnižja cena 20 din (Lubnik, Blegoš, postojanke MDO Koroške, Grohat, Šmrekovec, PTT na Plešivcu), najpogostnejša cena med 250 in 500 din.

PISMO UREDNIKU

Urednik dobiva na svojo mizo vedno več tudi take pošte, ki bi bila zanimiva za širšo planinsko javnost, saj obravnava razmere v našem današnjem planinskem svetu. Tako smo se odločili, da bomo taka pisanja, vsaj v skrajšani obliki, posredovali tudi bralcem Planinskega vestnika. Današnja pošta prihaja iz Dobrteše vasi, piše pa Božo Jordan:

»Tudi o naših planinskih kočah bi bilo potrebno reči pravo besedo. Bil sem na primer na Velikem vrhu, potem na Češki koči, prijazna planinska bajtica, v katero me je prvikrat popeljal pokojni Tine Orel. Z oskrbnikom sva spomin na to srečanje obnovila. Tu sem našel tudi skupnico planincev iz Kočevja. Strah me je, kaj se dandanes dogaja po hribih. Nekaj jih je šlo na Kočno — oprema! Res je točno 1000 m višinske razlike in po normi 3 ure in 15 minut, toda ne za take razmere. Cojzova koča je dražja, pa tudi izkušnega oskrbnika imajo.

19. člen veljav. gospodarskega pravilnika jim še ni znan! Navaden član plača nočnino 450 din, član GS pa le 400 din. (19. B: člani PD na ceno ležišča v sobah in skupnih spalnicah, ter na skupnih ležiščih. 19. C: velja le za pionirje in mladince, član GS — toda le na skupnih ležiščih, 60 % popustaj).

V škatli na Poti prijateljstva na Grintovcu je prazna steklenica z etiketo nekega ita-

lijanskega alkohola. Zvezka ni. Na račun komisije za pota bi zapisal, naj se dogovore za enotno tehnologijo pri izdelavi žigov. Tak je tudi na Kamniškem vrhu, ko po tričetrturni hoji najdeš le eno svežo markacijo na lipi, potem pa sledi nekaj belih pik. Za jasen dan v redu, kaj pa če je megla in si 'tujec'? Do Okrešlja smo se spustili po Turskem žlebu (sneg, vrv). Modna steza z Okrešlja je pravi obup, saj je sedaj dobila planinska markacija še zelen kolobar! Goste so!

Zbiram gradivo za Miklavške hribe. Pa je vse polno problemov. Iščem Kukel, pa ne ve nihče več zanj; domačije so opuščene, nekaj je novo naseljenih s priseljenci... Glavno je, da je tu nekoč delovala 'tehnikar'...

30. 7. 1985

Božo Jordan

Ivan Tomše iz Brežic pa piše Planinski zvezi (Komisiji za pota) med drugim tole: Čudovita je ta pot in jo bom še prehodil, vendar bi bilo treba razmisliti o nekaterih problemih, ki se pojavljajo ob hoji po tej poti in zbiranju žigov. Naj omenim samo nekaj primerov:

Nekatere koče so neredno odprte in nikoli ne veš, kdaj bi šel na pot. V letu 1979 sem na Slavniku naletel na obvestilo, da je koča ob sredah zaprta, letos sem bil tam v petek in sem zopet našel zaprto kočo. Razlika je bila le ta, da sem tokrat našel obvestilo, da je žig v Prešnici. To seveda ni edini primer.

Precej poti je speljane po cestah in stezah, kar za planince ni najbolj zanimivo. Predvsem velja to za zadnji del, ki se ga je že prilepil prizvok »avtomobilska transverzala« (pot proti Primorski). Morda bi se bilo vredno potruditi in najti boljše rešitve, predvsem pa najti oskrbnike žigov, ki bodo imeli radi to delo (za primer navajam izredno marljivega skrbnika žiga s Tinjana). Razmisliti bi tudi veljalo, če ne bi bilo bolje izločiti Sv. Trojice iz obveznih žigov Slovenske planinske poti, saj na poti lahko doživiš precej komplikacij.

Na koncu naj omenim še žig pod Golico. Ko sem se bil oglasil v gostinskem objektu, ki so ga bili ravno obnavljali, mi je »prijazni« delavec za pultom odgovoril: »Tam na mizi je žig in si ga pritisni kam hočeš.«

Upam, da je pod Golico že bolje in bom drugič veliko bolj zadovoljen odhajal iz teh krajev.

IZ PISARNE PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE:

DAROVİ ZA PLANINSKI VESTNIK

Hovnik Franc, Celje, 200 din, za PV, 300 din za Triglavski dom na Kredarici; Uršič Stanko, Gorica (It.), 5755,50 din;

Lavrič Peter, Mengeš, namesto cvetja na grob Staneta Gregorca, 2000 din;
Umek Štefka, 500 din;
Žmavec Anica, 500 din;
SO Ljubljana-Center, namesto cvetja na grob tov. Ujčiča, 5000 din;
Štebe Ignac, Solčava, 1000 din;
Emil Freligh, Maribor, 1700 din;
Štrauss Božo, Ruše, namesto cvetja na grob Dušana Poljanca, 2500 din;
PD Matica, Murska Sobota, 5000 din;
Meško Erna, Lakonci, namesto cvetja na grob prof. Tineta Orla, 2000 din;
Hudnik Stane, Celje, namesto cvetja na grob prof. Tineta Orla, 2000 din;
Jereb Tatjana, Škofja Loka, 570 din;
Konjar Viktor, Ljubljana, 1800 din;
Ščetin Peter, Ljubljana, 2800 din;
Mencinger Verena, Lesce, 1000 din;
Živic Lovro, Ljubljana 1500 din;
Planinsko društvo Celje, namesto cvetja na grob častnega člana PD Celje, prof. Tineta Orla, 10 000 din;
Stane Valentin, v spomin na prof. Tineta Orla, 3000 din;
Lovšin prof. Evgen, Ljubljana, 2396 din;
Škerlak dr. Vladimir, Ljubljana, 5703 din;
Klančnik Gregor, Ljubljana, 924 din;
Ekar Franc, Kranj, 799 din;
Krišelj Marijan, Ljubljana 2705 din;
Potočnik dr. Miha, Ljubljana, 1370 din;
Mlekuš Boris, Bovec, 548 din;
Berce Barbara, Ljubljana, 548 din;
Aleraj Boris, Zagreb, 1000 din.

VSEM DAROVALCEM SE ISKRENO ZAHVALJUJEMO!

PZS in
Uredniški odbor PV

23. 6. so na Ledinah odprli smučarsko sezono. Snežne razmere na Skutinem ledeniku so idealne. Tako Kranjska koča na Ledinah predstavlja gotovo edini primer med planinskimi postojankami, ki je s takim povezovanjem (smučanje, gornišvo) polno zaseden in učinkovit tudi v finančnem pogledu. Koča je popolnoma zasedena od junija,

ko se smučarska sezona začne, pa vse tja do srede septembra. Na voljo pa je vedno prostor za vsakogar, ki se nameni občudovati ta mirni gorski svet »za Grintovci«. Kranjska koča na Ledinah že več kot osem let dobro opravlja to planinsko-smučarsko poslanstvo.

Foto F. Ekar

PORAVNANI DOLG

(ob izidu prevoda Čudovitih gora F. S. Copelandove)

Čudovite gore Fanny Susan Copelandove so jugoslovanske Julijske Alpe, kot jih je omejila rapalska meja: Kredarica pozimi, severna stena Triglava, gore nad Ve'iko Pišnico, Martuljek, Jalovec, pa Šp'k, Pri-sojnik in Mojstrovka še posebej. Mimore-grede je omenjen še izlet na Stol, Kam-niške Alpe pa le kot krajevno povsem za-strto prizorišče gorske nesreče. Posamezna poglavja so bila napisana v letih 1925–1930, v angleščini in za britanskega bralca. Nekatera so bila že poprej objavljena v otoškem tisku, zatem pa – obogatena z novimi – 1931 v knjigi *Beautiful Mountains*, ki sta jo, natisnjeno v Angliji, založila The Yugoslav Bureau v Splitu ter Kleinmayr in Bamberg v Ljubljani. Dobrega pol stoletja pozneje jo knjigo v poslovenitvi Marijana Lipovška izdala Državna založba Slovenije.

F. S. Copeland (1872–1970) je 1921, mladostne petdesetletne, prišla kot lektorica angleščine na tedaj novo ljubljansko univerzo. Nenavadno hitro se je zživela v naše razmere; še posebej se je navezala na slovenski gorski svet. Ni pa bila samo njegova nema občudovalka, temveč je dejavno in vsestransko skrbela za njegovo predstavitev angleško govorečemu bralcu. V tej zvezi velja omeniti vodniško publikacijo *A short Guide to the Slovene Alps (Jugoslavia) for British and American Tourists*, ki jo je napisala skupaj z M. M. Debelakovo (Kleinmayr in Bamberg, Ljubljana 1936). Dr. J. Tomišek jo je ocenil s priznanjem in pohvalo (Plan. vestn. 36: 375, 1936).

Pet let poprej pa so izšle *Čudovite gore*. Ko jih prebiramo, se vračamo v prvo desetletje po prelomu, s katerim smo se Slovenci izvili sponam nemške dinastije, v gorništvu pa alpinističnim plenitcam. Še več, okvir Slovenskega planinskega društva je nekaterim postal pretesen, pa so ustanovili Skalo. Ta gorniški klub si s SPD najbrž ni bil posebno prijazen, se pa z njim tudi ni povsem razšel. Obe organizaciji sta, gledano iz sedanjosti, delovali dokaj vzporedno, se med seboj dopolnjevali, vplivali druga na drugo ter svoje delovanje združili v enotni organizaciji po drugi svetovni vojni. V takšno okolje se je gorniško vključila Copelandova. Izrednih telesnih sposobnosti ni imela, zato je skoraj presenetljivo, da so jo jemali s seboj tedaj znani in uveljavljeni plezalci: Joža Čop, Sergij Černivec, Mira Marko Debelakova, Edo Deržaj, Stanko Hudnik, Slavko Prevec in Lojze de Reggi.

ČUDOVITE GORE

F. S. COPELAND

Imela je pač močno voljo, naši pa so bili galantni.

Tedaj sem bila (...) še z nekom, ki ni bil vajen bodriti me in priganjati, da bi vztrajala, prizna sama (str. 99).

Copelandini opisi niso čisto lahko branje. Živeti se moraš v njihov duhovni svet, šele potem se ti odkrije njihova vrednost. Upoštevati moramo tudi, da so bili napisani za bralca, ki sta mu slovenski gorski svet ali kar gorništvu nasploh, tuja. Zato so v njih odstavki, ki se prekaljenemu planincu zde samoumevni ali so celo odveč. Pisateljica se ne spušča v čustvene izlive, prej bi rekli, da je »angleško« suha. Kljub temu pa z vsake strani veje globoko doživetje našega gorskega sveta, ki se kaže v lepih pripodobah (*Otožna gorska jezera so to... velike solze, ki so ostale za nekdanjim ledenikom*, str. 29). Njena čustvenost je obvladana, skoraj vdana (...in nikjer ni bilo nikogar, ki bi z menoj pričakal Novo leto mimo spominov in zavesti, da leta neustavljivo teko..., str. 15 in podobno še nekajkrat) v spoznanju, da so se ji le'a prevesila v drugo polstoletje, ki pa ga je doživela skoraj do izpolnitve.

Zelo so ji pri srcu gorjanci in tisti, ki zahajajo v gore z enakimi nameni kot ona. Prizadene jo gorska nesreča in kar ne more se odtrgati od razmišljanja o usodi ruskih ujetnikov, ki so gradili vršiško ce-

sto, *Cesto žalosti*. Svojih vodnikov po moči in gorniškem znanju ne dosega, a jim je hvaležna, priznavajoča. Kakršnokoli vrednost te slike v besedah pač ima, hvala za to gre veliko bolj kot meni tistim mladim navdušenim gornikom in tovarišem, ki so me nesebično jemali s seboj in mi odkrivali zaklade svojih gor, pove že kar na začetku *Uvodne besede* (str. 5). Le kdo zna tako nežno pomisliti na gorniškega tovariša, kot je ona na umrlega soplezalca Lojzeta de Reggija? Vzorno, z občutkom za pravičnost, obravnava občutljivo vprašanje slovenskega in tujega (nemškega) plezalskega delovanja v slovenskih gorah. Odstavke na str. 30 in 31 si zares velja prebrati.

Ko razmišljamo o Copelandinem pisanju, ne moremo mimo vseobsežne oznake prevajalca: *Zrelo opazovanje, zrel um, ki presoja, veliko življenjske izkušnje, veliko strpnosti, nekaj ljubeznivega humora, nad vsem pa zvestoba do tovarišev krog nje in silna, do dna doživetij segajoča ljubezen do tega gorskega sveta* (Marijan Lipovšek v *Spremni besedi*, str. 136).

Ob tem navedku se spomnimo, da je prevajalec delež pri izdaji knjige Copelandove prav bistven. Pisateljica in slovenski bralec imata srečo, da je njeno delo prevedel profesor Marijan Lipovšek, gornik ter glasbeni in besedni umelek v eni osebi. Poti v svet in čas F. S. Copelandove mu ni bilo treba šele iskati, saj je v njem gorniško zrasel ter — tudi kot plezalec — poznal večino tistih, ki jih pisateljica omenja, za nameček pa jo je na koncertih, na katerih je zapela škotske ljudske napeve, spremljal na klavirju. Če k temu še pristavimo, da ima pretanjen posluš za pravo besedo ter znanstveno natančnost in kritičnost, nam postane prevajalčeva prikladnost do konca razumljiva.

V *Spremni besedi* (str. 133–140) predstavlja pisateljico in čas, v katerem je nastajala njena knjiga, v *Opombah in pojasnilih* (str. 141–153) razloži današnjemu bralcu manj znana ali sicer odmaknjena ter zato manj razumljiva mesta v knjigi. Prispeval je tudi seznam pomembnejših zapisov o Copelandovi (str. 157 do 158) in izbor naslovov njenih gornških spisov (str. 158–159). Izbral in prevedel je tudi 3 pesmi iz zbirke, ki jo je Copelandova zlagala skoraj pol stoletja. Vsestransko vzorno opravljeno prevajalsko delo!

Ker nas od izida njen eknjige loči več kot 50 let, od njenega nastajanja pa še več, je Marijan Lipovšek njeno delo tudi ocenil in ga primerjal s sočasno slovensko tvornostjo na tem področju. Za izhodišče mu je ugotovitev, da so Copelandovi nastali opisi, ki na eni strani res sicer živo in umno — opisujejo zunanjo podobo naših gorskih krajev, na drugi strani pa segajo da-

leč čez navadno opisovanje v področje pravega gorskega eseja z doživljanjem naravnih prvinskih pojavov (str. 133). Takih opisov naša gorniška književnost ob izidu te knjige še ni premogla, presoja Lipovšek (str. 133–134) in obenem opisuje nastajanje domačega gorskega eseja. Po njegovem so v nove zarje opisovanja gorskega sveta tedaj svetila imena Mire Marko, Janeza Gregorina in Borisa Režka. Lipovšek že sam Režka in njegov Svet pod Grintovci obravnava posebej, najbrž zato, ker kaže razlikovati med doživljanjem gora pri prišlekih, ki vanje zahajajo le občasno, in gornjancih, ki v njih živijo stalno. Naj nam bo ob navedenih imenih dovoljeno dopisati še Miho Potočnika in pa — Lipovška samega. Leta 1932 so v istem letniku Planinskega vestnika izšli ne samo po Lipovškovem mnenju prelomni Karnija in Komna M. M. Debelakove, temveč tudi — tako mislimo — vsebinsko podobno zasnovani Dražkovci M. Lipovška; Potočnikovi prvenci so izhajali že izza l. 1928, sprva še (pot)opisni, nato pa doživljajsko poglobljeni. Podoben razvoj je med Kočno (1931) in Dražkovcem naredil Lipovšek. In, ali ni gorskih esejev pisal tudi J. C. Oblak?

V sozvočju pisateljice in prevajalca je že od vsega začetka ujet tudi ilustrator. Risbe Eda Deržaja so iz časa, v katerem se je rojevala knjiga. Doživeto dopolnjujejo delo, čisto tako, kot pravi pisateljica: *...ilustracije, ki besedilo ne samo dopolnjujejo, temveč omogočajo tistim, ki tega odmaknjenega dela evropskih Alp še ne poznajo, da si lahko predstavljajo, kaj vidimo mi, ki tu živimo, v teh naših gorah* (str. 5). Morda gremo že predaleč, ko zapišemo, da so nam Deržajeve ilustracije všeč tudi zato, ker jih, drugače kot v njegovih knjigah, ne moti večkrat zajedljiva in današnjemu času tuja Deržajeva beseda.

Ko sklepam zapis o *Čudovitih gorah*, naj še napišem, da so mi prinesle obilo užitka, ne samo z branjem opisov, temveč tudi prevajalčevega spremnega aparata. Kar nehote sem segel še po drugih sočasnih in poznejših besedilih, ocenah in zapisih in se tako še bolj žviljval v svet in čas *Čudovitih gora* Copelandove.

Tone Wraber

VELEBIT – BELE SKALE MED GOZDOVI IN MORSKIMI VALOVI

Nešteti dopustniki, ki se gnetejo na jadranski obali, niti ne slutijo, da je tako rekoč za njihovim hrbtom eno najbolj nenavadnih gorstev v Evropi – Velebit, ki je del Dinarskih Alp, sega pa skoraj 200 km daleč vzporedno z obalo. Velebit se začne na sedlu Vratnik v bližini Senja in sega skoraj do Zadra, kjer pri Starigradu dosega s slovito Paklenico in Vaganskim vrhom (1758 m) svoj višek. Medtem ko je z morske obale videti le skalna pobočja, ki navidezno ne dosega posebnih višin, se kaže garstvo s kopenske strani v najboljšem primeru le kot srednje visoko in na gosto pogozdeno hribovje. Med obema pogledoma se skriva kraško pogorje Velebit z vsem raznolikim bogastvom njegovih oblik.

Po severnem delu Velebita drži Prmužičeva planinska pot, ki stalno poteka v višini okoli 1500 m. Začenja se pod Zavižanom (1677 m), teče mimo Gromovače (1675 m) do Rosijeve kočice, naprej skozi Rozanske kuke ob Crkveni (1641 m) in mimo sedla Alan. Sem gor se vzpenja tudi cesta iz Jablanca do višine 1332 m. Med vrhovi se na vsej poti razprostirajo globoke kraške doline, kjer pa skalovje strmo pada v takšno žrelo, je narava ustvarila kar lepe plezalske smeri. Skalovje je večinoma prepreženo z ostrimi robovi in razpokami, nato je spet jeguljasto gladko, mestoma pa se zdi kot betonirano ali tudi luknjasto kot orjaški ementalec. Povsod je veliko votlin in previsov, skratka tu je najti vse, kar je v kamnu sploh možno.

Poleg narodnega parka Paklenica je treba posebej omeniti botanični vrt Velebit, ki se razprostira med Vučjakom in Velikim Zavižanom. Ta gorski svet je resnični paradiz za nekoliko špartanske planince, ki še premorejo nekaj pionirskega duha. Posebej velja opozoriti, da v tem kraškem svetu praviloma ni vode, zato se je treba s pijačo izdatno oskrbeti že pred začetkom ture. Najboljši čas za obisk tega gorstva: junij in jesen.

(Sestavek je s številnimi podrobnostmi o dostopih, ki so namenjene predvsem tujcem, napisal Ewald Kattinger, objavljen pa je bil v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, 3/1985.)

M. A.

UMRL JE GASTON RÉBUFFAT

Svetovni alpinizem je spet izgubil moža velikega ugleda. G. Rébuffat je umrl 1. junija letos v Chamonixu v 64. letu starosti. Ta francoski planinec, alpinist, gor-

Gaston Rébuffat s soprogo na zadnjem obisku v Ljubljani, 15. 3. 1982

Foto: Dokument, PV

ski vodnik, filozof in avtor gorskih filmov je bil v alpinističnem svetu znan predvsem po tem, da je zagovarjal tak alpinizem, ki je povezan z ljubeznijo do gora, plezanja, ne pa da je to iskanje oziroma izzivanje nesreče. Njegov odnos do gornišstva, ki se izkazuje predvsem v »eleganciji v planinarjenju«, je postal tako rekoč sinonim za estetsko vrednotenje gorohodništva. To prepričanje seva tudi iz njegovih del.

S francoskim fotografom Pierrom Tairrazom je prehodil gorski svet okoli Chamonixa in tako sta med drugim nastali deli Med zemljo in nebom ter Zvezde in viharji (oboje tudi film). V svojih mladih letih se je uveljavljal predvsem v calanqueškem skalovju ob Sredozemskem morju, opravil pa je tudi več prvenstvenih vzponov na področju Mont Blanca, ponovil pa je tudi številne znane klasične smeri (Walkerjev steber – Grandes Jorasses, S stena – Piz Badile, S stena – Matterhorn, S stena – Eiger). Leta 1950 se je udeležil tudi francoske odprave na Annapurno in je stal, skupaj s Mauricom Herzogom ter Louisom Lachenalom kot prvi človek na višini 8000 metrov.

G. Rébuffat je bil tudi na obisku v Ljubljani in sicer 15. marca 1982. leta, ko je slovenski planinski in alpinistični publikli

pokazal svoj film *Osvojena obzorja* iz leta 1975 (*Horizons gagnées*). Daljše poročilo o tem obisku je objavljeno v PV 5/82, stran 280.

M. K.

NOVE IN DRAŽJE TARIFE ZA VZPONE NA HIMALAJSKE VRHOVE V NEPALU

V skladu z uradno objavo nepalskega ministrstva za turizem, bodo odprave od 15. julija naprej plačevale za 10% dražje tarife kot doslej. Everest velja zdaj 55 000 Nep. rs. (približno 3850 USA dol.). Vrhovi nad 8000 metrov (izvzet je Mount Everest) veljajo 44 000 Nep. rs. (približno 3080 USA dol.), vrhovi med 7501 m in 8000 metrov 33 000 Nep. rs. (ali približno 2310 USA dol.), vrhovi med 6601 m in 7500 metrov pa 22 000 Nep. rs. (ali približno 1540 USA dol.), 11 000 Nep. rs. pa bo treba odšteti za vrhove pod 6601 meter. Te dajatve je treba plačati naenkrat v čvrsti valuti in sicer po dveh mesecih po tistem, ko dobi odprava od ministrstva za turizem v Nepal dovoljene za zaproseni vzpon.

(Povzeto iz: Bulletin UIAA, 6. 85)
M. K.

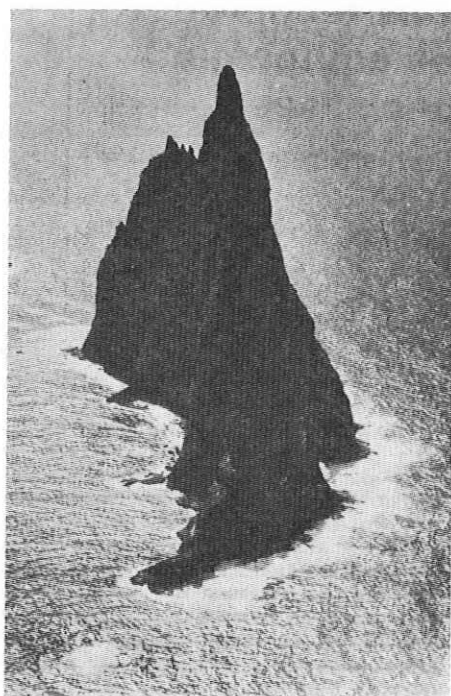
GORSKA UMETNOST IN POLJSKI KLUB GÓRSKI

V umetnostni galeriji tega poljskega gorskega kluba v Varšavi so pripravili letos spomladi razstavo z naslovom *Tatré-Himalaja-Karakorum*. Wojciech Serafin, mladi obetavni slikar in gornik iz Krakova, je v okviru te razstave pokazal svoja dela velikega formata. Njegove slike so v stilu »hiperrealizma«, kar naj bi pomenilo povratak k tradicioanlnemu slikarstvu. Natančna izdelava, ki se približuje »fotografskemu vtisu«, je med občinstvom vzbudila veliko pozornost, saj z izvedbo podobe ponujajo občutek, da smo sredi divje gorske narave. Umetnik išče motive predvsem v gorskem svetu pa tudi, kar je dandanes redkost, riše gornike pri njihovem dejanju v skali in ledu.

Dejavnst tega poljskega kluba kot tudi njihova umetniška galerija lepo dokazujeta, da gorništvu ni zgolj šport, ampak je še nekaj več.

Podobno umetniško planinsko doživetje bi lepo sprejeli tudi pri nas, če bi imeli za to priložnost; gradiva zanj gotovo ne bi manjkalo.

(in) M. K.

Ball's piramide

Repr. J. Nyka

NENAVADNA GORA

Sredi tasmanskega morskega vodovja, nedaleč od otoka Lord Hove, štrli v nebo 550 metrov visoka skalna igla Ball'Pyramide, najvišja tovrstna tvorba na svetu. Kot poročajo, so to iglo alpinistično osvojili leta 1984 Francozi. Povzpeli so se na vrh po JV razu in so za to potrebovali tri ure. Bili so to Frederic Faure, Dominique Radigue, Gilles in Nelly Sourice ter Michel Zalio.

Prvi so se na ta vrh povzpeli Avstralci in sicer leta 1965.

in (M. K.)

Pozdrav
Planinskemu vestniku
(bralcem) planinske
skupine Kovinotehna
iz Celja, PD Laško,
s pionirskega
planinskega tabora
v Logarski dolini,
od 11. do 18. julija 1935

USPEL PLANINSKI TABOR

V zadnjih dneh junija in začetku julija je Planinsko društvo Trbovlje pripravilo v Kamniški Bistrici planinski tabor za mlade planince. Prvikrat so ga imeli leta 1983 na Mrzlici, lani pa v Logarski dolini. Tokrat se je tabora udeležilo 30 mladih planincev. Vodili so ga mentorji in vodniki tega društva. V programu so imeli več izletov pa tudi del planinske šole. Ker pa tudi tako taborjenje stane, so udeleženci del sredstev prispevali sami, prispevek je dalo tudi PD Trbovlje, nekaj sredstev pa so pridobili s prostovoljnim delom.

S. M.

KLUB PLANINSKIH VODNIKOV V TRBOVLJAH

Konec maja so v Trbovljah ustanovili Klub planinskih vodnikov. Ta povezuje v svojih vrstah mladinske vodnike za letne in zimske razmere, mentorje, planinske vodnike in instruktore tega društva. Klub planinskih vodnikov bo deloval na osnovi posebnega poslovnika, ki ga že pripravljajo. Zajemal pa bo vse vrste njihovega udejstvovanja, od izletov do taborov, pohodov, usposabljanja in drugo.

S. M.

35-LETNI JUBILEJ PD KUM – TRBOVLJE

Planinsko društvo Kum – Trbovlje, je v soboto 15. junija proslavilo na Kumu svoj 35-letni jubilej. Zbralo se je veliko ljubiteljev planin in gostov. Škoda, da je pri-

reditvev motil dež, sicer bi bilo slavlje še lepše. Sodeloval je pevski zbor »Slavček«, orisali pa so tudi prehojeno pot in delo, ki ga je to planinsko društvo doslej opravilo. Teh 35 let je bilo bogato v vseh pogledih, razen nekaterih nihanj društvenih dejavnosti, bodisi na organizacijskem, kakor tudi na gospodarskem, izletniškem, markacijskem področju, varstvu narave in podobno.

Planinsko društvo Kum – Trbovlje je ob tej priložnosti prejelo državno odlikovanje – red zaslug za narod s srebrnim vencem.

S. M.

ŠESTI PLANINSKI POHOD NA TRAVNIK

Bilo je 19. maja, ko se je množica planincev udeležila šestega planinskega pohoda na Travniki in do partizanske bolnišnice »Celje«, v počastitev 40-letnice osvoboditve Zgornje Savinjske doline in prihoda XIV. divizije na Štajersko. Po peturni hoji so pohodniki prišli na cilj – do nekdanje »partizanske bolnišnice »Celje« na višini 1290 m. V njej se je zdravilo nad 300 partizanov. Ob letošnjem šestem pohodu k tej bolnišnici, so tisti, ki so se udeležili vseh dosedanjih pohodov, prejeli srebrne značke. Le-teh pa ni bilo tako malo.

S. M.

GOLICA IN KOČA NA NJEJ

Na pobočjih Golice je planinska koča PD Jesenice odprta komaj leto dni. Koča je lepo oskrbovana in tudi njena notranjost je izredno lepo urejena. Prav nič ni čud-

nega, da so se planinci hitro nanjo navezali in jo radi obiskujejo. Do konca julija letos je bilo že nad 2500 obiskovalcev. Koliko pa je takih, ki se v knjigo sploh ne vpišejo, se pa ne ve. Torej je nova koča vabljiva in dokazuje, kako je bila potrebna.

Žal pa s kočo še ni rešen problem dostopa. Od Planine pod Golico pa do te koče je nešteto poti, markiranih pa tudi nemarkiranih. Izletniki in planinci pa vprašujejo in iščejo pravo smer. Turistični delavci Planine pod Golico in člani PD Jesenice naj bi poskrbeli za napisne table od Planine pod Golico do obmejnega pasu. Da bi bila križišča številnih poti in smeri dobro označena, bi bili pohodniki in planinci zelo veseli, tako pa se v glavnem lovijo in vprašujejo. Žal so bila taka opozorila že večkrat napisana, toda domačini in domači planinci pot na Golico res dobro poznajo. Kaj pa vsem tistim Zagrebčanom, Novosadčanom, Štajercem, Dolenjcem, Primorcem, ki jim je Golica tudi lepota Karavank?

S. M.

ZIMSKI TURIZEM IN NAŠ GORSKI SVET

Da bi dali odgovor na vprašanje, najprej tole. Zimski turizem je za Slovenijo značilen in ima že dolgo tradicijo. Omogoča ga gorski svet z urejenimi smučišči. Tako imamo 156 smučarskih žičnic in 230 vlečnic. Skupna zmogljivost je 88 000 smučarjev. Poleg tega je 800 km tekaških prog za 47 000 smučarjev-tekačev. Značilna območja so: Kanin, Kranjska gora, Velika planina, Krvavec, Vogel, Zelenica, Zatrnik, Pokljuka, Mariborsko Pohorje, Golte, Martuljek, Soriška planina, Rogla, Kobla, Ribniško Pohorje, Kope, Sviščaki, Peca in še nekatera. Ta območja oblikujejo nad 90 % slovenske ponudbe za zimski turizem. Turistične pošte obvladajo v glavnem vsa ta območja, toda zdaj v letnih dneh bi bilo prav, da bi se tudi turistična društva, in seveda tudi Planinska društva, zavzela, da bi bila pota turistično, planinsko zaznamovana. Tudi Gozdna gospodarstva naj bi sodelovala, tako kot to delajo v Savinjski dolini in na Koroškem. Zdaj je čas, da se o vsem tem zamislimo in poskrbimo za parolo: »Slovenija, naša dežela.«

S. M.

PD JESENICE IN NJIHOV TABOR

Mladinski odsek pri PD Jesenice je organiziral za svoje člane planinski tabor. Mlajša planinska skupina od 1. do 4. razreda osnovne šole je taborila na Mežakliji v bližini železarskega doma, starejša skupina pa je taborila v Martuljku. Kot vsako leto so se tudi tokrat mladi

planinci učili naravnih veščin: bivanja na prostem, hoje po gozdu, orientacije, prve pomoči, starejši pa celo že plezanja in vsega drugega, kar je v zvezi s planinstvom.

S. M.

PD JESENICE IN ERJAVČEVA KOČA

Jeseniški planinci se vneto pripravljajo na gradnjo (adaptacijo) Erjavčeve koče na Vršču. Glede na zasnove in vse kar je potrebno za gradnjo tako znamenite in vedno dobro obiskane planinske postojanke, je potrebno zbrati tudi denar. Jeseniški planinci upajo, da bodo vse potrebno uredili in v nekaj letih to znamenito kočo tudi preuredili. Naporu tega društva so torej usmerjeni tokrat v Erjavčevo kočo.

S. M.

ČESTITKE PLANINCEM

Planinci občine Žalec čestitajo za priznanja, ki so jih ob 40-letnici osvoboditve prejeli:

Zlato plaketo TKS Žalec sta prejela PD Zabukovica in Albin Pikel, PD Žalec, eden najstarejših žalskih planincev in zvesti pohodnik po Savinjski planinski poti.

Srebrno plaketo TKS Žalec je prejel Vili Vibichal, predsednik PD Polzela, predvsem za prizadevno delo ob izgradnji — adaptaciji planinske postojanke na Gori Oljki; Bogomir Polavder, mladinski vodnik PD Zabukovica pa za delo z mladino, in Planinsko društvo Polzela.

Med dobitniki bronaste plakete je tudi Uroš Vidmajer, vsestranski športnik, aktiven planinec, član PD Prebold.

Franc Ježovnik

INFORMATOR, PD VIHARNIK, 6/85, X, ŠT. 3

Med tokrat kar precejšnjim kupom na urednikovi mizi, ki vsebuje društvena glasila, se je znašel tudi Informator PD Vižmarje. To društvo sicer redno pošilja na uredništvo svoja sporočila, mi pa se trudimo, da jih redno uvrščamo med vrstice našega glasila. Ta številka je zanimiva predvsem zato, ker vsebuje praktična navodila, kako se naučiti barometričnih pravil, se pravi, kako se »naučimo predvideti vreme«. Priročnik F. Bernota, ki je za osnovo tem enajstim pravilom, bi bil morda bolj prikladen za tak pouk, pa še na voljo je v ekonomatu Planinske zveze Slovenije.

Zanimiv je tudi članek Uživajmo več negojenih rastlin; obširna je Kronika društvenih izletov.

M. K.

MARLJIVI ZAGREBŠKI PLANINCI ŽELEZNIČARJI

Naš stalni sodelavec iz Zagreba Josip Sakoman nam redno poroča o organiziranih pohodih zagrebških planincev-železničarjev po slovenskih gorah. Skupina, ki jo navadno sestavlja do 50 planincev, je obiskala že prenekateri vrh v naših gorah, prenekatero planinsko kočo in mnogo so o tem tudi pisali, predvsem pohvalno, tako na račun opremljenosti naših planinskih poti, kot na račun gostoljubnosti v planinskih kočah.

Tokrat nam pošilja poročilo o pohodu na

Kočevski Rog in na Mirno goro. Ti zapisi s poti so zanimivi predvsem zato, ker na kratko odslikavajo stanje na terenu samem. Tokrat so šli na pot 13. julija, ko so bili posebej navdušeni nad lepo ohranjenimi pomniki naše revolucije in posebej nad prelepim razgledom z Mirne gore. Na poti domov so obiskali tudi hotel Petrol pri Čatežu, kjer so pili kavo po 95 din, v gorah pa jih je prav tako dobra kava veljala le 70 din. Sploh ugotavljajo, da so cene napitkom in jedem po naših planinskih domovih zelo različne.

Po zapisu J. Sakomana

30. VI. je bila na Ledinah spominska svečanost ob 10-letnici prve helikopterske nesreče, ki se je dogodila pri nas pri reševanju ponesrečenca z gora. Ob tej priložnosti so položili vence na spominsko ploščo, moški pevski zbor iz Medvoda pa je po krajšem nagovoru, ki ga je imel gorski reševalec Franc Ekar, zapel nekaj planinskih pesmi.

Foto F. Ekar

ZMOGLJIVOST PLANINCEV V VIŠINAH AKLIMATIZACIJA, VIŠINSKA VZDRŽLJIVOST, VIŠINSKA BOLEZEN

Vsak planinec ve, da sta psihična in telesna zmogljivost v nemajhni meri odvisna od višine. Ravnanec se bo srečal s to težavo že v višinah od 2000 do 3000 metrov, planinec z alpskih področij pa zanesljivo med vzponi nad 4000 metrov. Življenjsko nevaren postaja vpliv višine med vzponi v najvišjih gorstvih, vse pogostejše pa tudi med udeleženci trekingov na področju Himalaje, Kavkaza in Pamira.

Za razumevanje tega pojava je treba poznati vsaj nekatere fizikalne značilnosti in definicije pojmov, kot so to aklimatizacija, višinska vzdržljivost in višinska bolezen.

Z naraščajočo višino postaja zračni pritisk vse manjši, hkrati z njim se nenehno zmanjšuje tudi pritisk kisika, medtem ko ostaja koncentracija kisika v zraku z deležem 21 % v vseh višinah enaka. Da lahko organizem sprejema kisik s pomočjo rde-

čih krvničk, je potemtakem bistven zgolj pritisk kisika. O tem nas pouči naslednja tabela:

Višina m	Tlak mm Hg	Pritisk kisika mm Hg	Vezava kisika s hemoglobinom %
morje	760	148	97
2260	581	121	95
2600	564	108	90
3200	518	98	85
4500	446	84	77
5200	412	76	71
6000	364	66	66

Že v višinah nad 2000 metri lahko torej pride do upoštevanja vrednih vplivov na psiho-fizično zmogljivost, še posebej zaradi velike obremenitve srca, ožilja in dihal. In to zato, ker je med telesnimi naporji v višinah po eni strani otežkočena zadostna oskrbljenost delujočega mišičevja s kisikom, po drugi strani pa so možgani za pomanjkanje kisika še posebej občutljivi.

Aklimatizacija je za delovanje v večjih višinah torej nujno potrebna, gre pa pri tem procesu predvsem za močnejše delovanje srca, prilagoditev krvnega pritiska in utripa, vse to pa je odvisno od *višine, trajanja, telesne dejavnosti in treniranosti*. Ocena višinske prilagodljivosti je tudi za nestrokovnjaka razmeroma zlahka ugotovljiva z merjenjem srčnega utripa v mirovanju in po večji telesni obremenitvi.

Pri pomanjkljivi aklimatizaciji pride do značilnih višinskih težav — glavobola, omotičnosti, nespečnosti, morebitnega bruhanja in zmanjšanja psihičnih sposobnosti, kot so to pešanje spomina, pozornosti in volje. Vse to pogojuje pojemanje splošne telesne zmogljivosti in povečuje možnost nesreče.

Potreben čas za optimalno aklimatizacijo v različnih višinah je naslednji: v višini od 2000 do 3000 metrov en do dva tedna, do 4000 metrov tri do štiri tedne, do 5000 metrov pet do šest tednov in za višine nad 5000 metrov devet do deset tednov. Pod višinsko vzdržljivostjo razumemo odpornost proti vplivom višine, ta pa je individualno zelo različna. Zmanjšujejo jo telesni napor, mraz, vročina in visoka zračna vlaga, akutne vročinske bolezni, prebavne motnje in pomanjkanje spanja. Povečuje pa višinsko vzdržljivost dobra telesna pripravljenost, ustrezna prehrana (malo beljakovin in maščob, veliko ogljikovih hidratov) in opravljena aklimatizacija.

Starostna odvisnost pri višinski vzdržljivosti je izkustveno dejstvo: pri planincih nad 25 let je na splošno dobra, pod 25 leti zmanjšana in pod 20 leti znatno zmanjšana.

Nevarnosti za neaklimatiziranega plezalca v višinah se kažejo s pojavom življenjsko nevarnih višinskih bolezni:

Zaradi pospešenega izločanja tekočine (dihanje, potenje) pride do zgoščevanja krvi, kar upočasni krvni obtok v tkivu in tako pride do kopičenja rdečih krvničk.

Ob tem prihaja v višinah predvsem zaradi mraza do zožitve najmanjših krvnih žil, kar ima za posledico povečanje odpora za krvni obtok. S tem bi bilo mogoče razložiti življenjsko nevarne zastoj desnega dela srca, ki pogosto povzročijo višinski pljučni vodenični otok kakor tudi nastanek krvnih strdkov (tromboza, embolija). Tovrstne resne višinske komplikacije se pogosto pojavljajo pri mladih ljudeh, večinoma v višinah nad 3500 metrov, zlasti, če je bila višina dosežena hitro in ob neupoštevanju aklimatizacijskega časa, to je nad 600 metrov vzpona v enem dnevu.

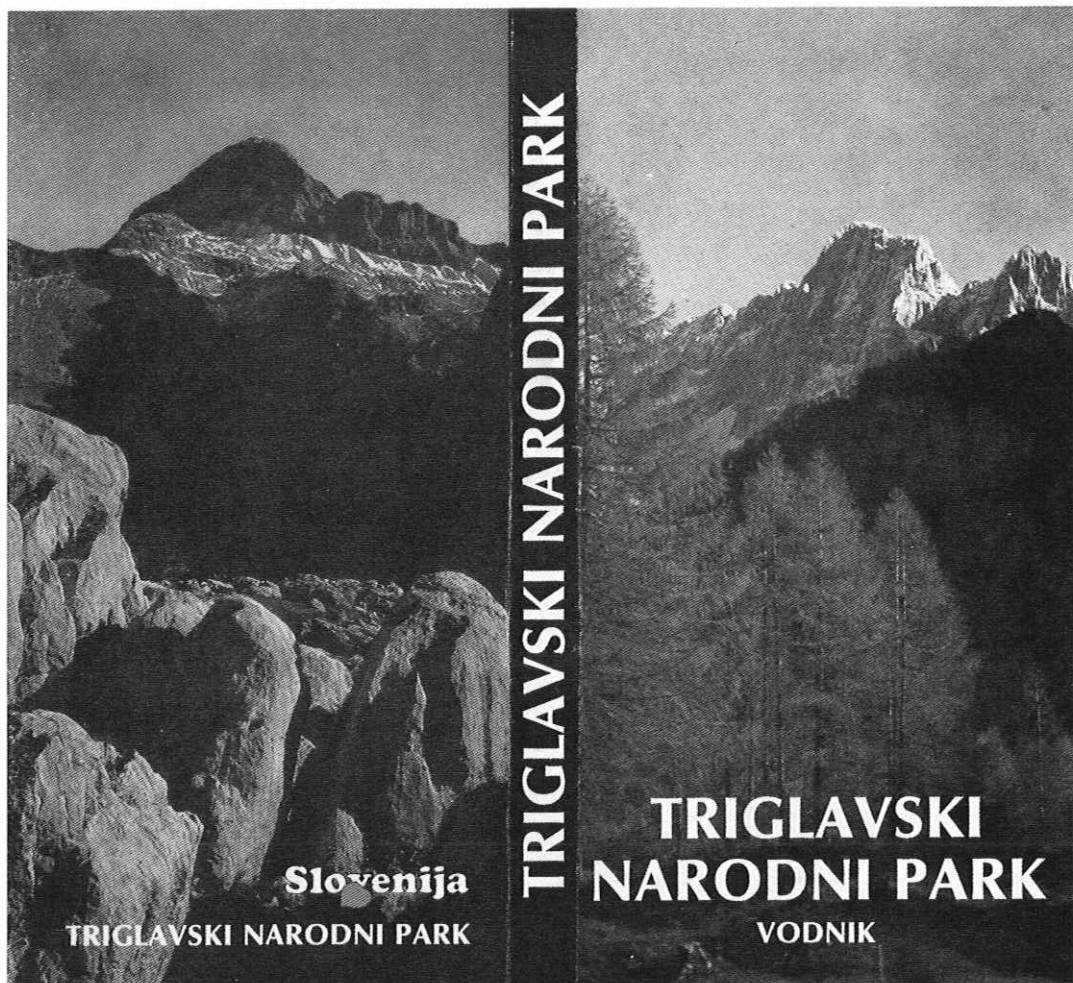
Glede na sedanje stanje medicine se zdi, da z medikamenti ali zdravniško oskrbo ni mogoče vnaprej preprečiti te višinske bolezni. Edina učinkovita pomoč je v takojšnjem dovajanju kisika in hiter prenos obolelega v dolino.

Medtem ko je ekspedicijska in višinska medicina intenzivno preučevala vse, kar je v zvezi z višinsko aklimatizacijo in višinskimi boleznimi, še vedno manjkajo praktično uporabna spoznanja za planince v višinah med 2000 in 3000 metri. Zato je avstrijsko alpsko združenje že leta 1981 ustanovilo pri alpinističnem šolskem centru Rudolfshütte v Visokih Turah (2311 m) posebno alpinistično-medicinsko raziskovalno postajo, v kateri naj bi znanstveno in praktično preučevali vpliv srednjih višin na povprečnega planinca. Pri tem delu naj bi prišli do novih spoznanj o preprečevanju in zdravljenju raznih bolezni, ki se pojavljajo zaradi bivanja in delovanja v teh višinah. Seveda bodo hkrati preučevali tudi učinkovitost treninga in obremenitev pri športnih plezalcih. Ne nazadnje bo postaja na voljo tudi drugim vrhunskim športnikom kot višinsko središče za trening.

(Po sestavku z istim naslovom, ki ga je napisal dr. Elmar Jenny, objavljen pa je bil v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, 5/1984.)

M. A.

izšel je

VODNIK PO TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

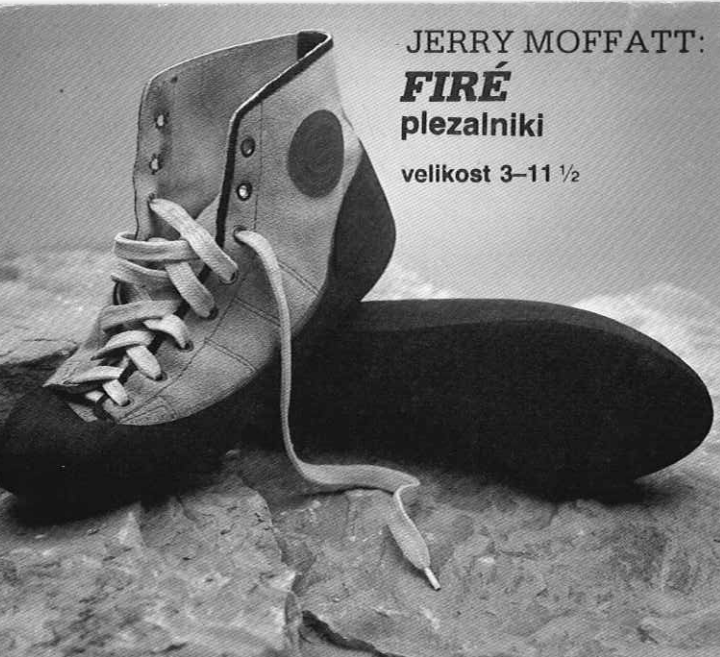
V knjigi je strokovno in sistematično predstavljen Triglavski narodni park, ločeno po posameznih področjih: geologija, relief, podnebje, rastlinstvo, živalstvo, zgodovinski pregled, arhitekturno izročilo, pašništvo in pašne planine, sirarstvo, splošni opis parka, naravne znamenitosti in kulturni spomeniki. Obdelani so opisi poti po manj znanih območjih: prečenja po dolinah, ob jezerih TNP, po poteh soške fronte.

Bogato vsebino so pripravili avtorji: France Berlot, Janez Bizjak, Jože Bole, Tone Cevc, Miroslav Černivec, Ivan Fabjan, Naško Križnar, Jurij Kunaver, Branko Marušič, Inga Miklavčič-Brezigar, Anka Novak, Stane Peterlin, Anton Ramovš, Peter Skoberne, Drago Svoljšak, Tone Wraber, Danilo Zega in France Zupan.

- žepni format knjige
- obseg 240 strani
- 124 črno-belih fotografij in skic
- 36 dodatnih barvnih prilog
- dvostranski barvni ovitek
- posebna karta parka v merilu 1 : 100 000
- cena Vodnika je 1200 din

Knjigo je založil Triglavski narodni park, naročite pa jo lahko pri Planinski založbi PZS ali na upravi Triglavskega narodnega parka na Bledu.

Posebni popusti za naročila nad 15 izvodov!

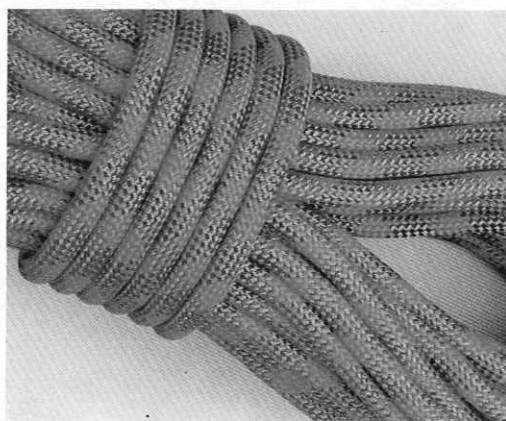
JERRY MOFFATT:

FIRE
plezalniki

velikost 3-11 1/2

elite

vrvi od 8,7-11,9 mm dolžine 45 in 50 m

SUMITOMO
ŠOTORI

model

NANGA PARBAT

je najlažji
in najhitreje postavljen,
najbolj odporen
proti viharjem

SPORT IMPORT

G. m. b. H
A-8020 GRAZ
Elisabethnergasse 22
Austria

2000 planinskih
artiklov
na zalogi v Grazu!